

FUNDACIÓ JAUME BOFILL
Beca de Joventut

1211

1211

EL "MOVIMENT

OKUPA"

A CATALUNYA

jaume asens llodrà

INDEX

INTRODUCCIÓ

CAPÍTOL PRIMER: ELS "SENSE SOSTRE" I ELS OKUPES: FORMES DIFERENTS DE TERRITORIALITZACIÓ URBANA

els "sense sostre" i els ocupes marginals

- *els ocupes emigrants*

els "sense sostre" i els okupes

- *els okupes polítics: "mal-instal.lats voluntaris"*

CAPÍTOL SEGON: INICI I FINAL D'UNA OKUPACIÓ

Entrada (o com comença una okupa):

- *fase inicial i final de selecció*
- *entrada i convocatòria pública*
- *rehabilitació*

Conclusions preliminars

Entrada i violència

Desallotjament i estratègies de defensa (o com s'acaba una okupa):

- *abandó abans i durant el desallotjament*
- *resistència passiva*
- *ressistència activa*

Debat sobre la violència

CAPÍTOL TERCER: ELS CENTRES SOCIALS AUTOGESTIONATS

Els CSO com espais de vida

Els CSO com redefinició del barri i la ciutat

Els CSO com espais de sociabilitat alternativa

- *Posició sociològica de l'okupa*

Formes de gestió de l'espai: l'autogestió

- *el reciclatge com autogestió del valor d'ús*

- *els límits i contradiccions de l'autogestió*

Formes d'organització política

- *ambivalència de l'okupació, entre el mitjà i el fi*

L'Assemblea del CSO com autogestió democràtica

CAPÍTOL QUART: L'OKUPACIÓ COM A NOVA "CONTRACULTURA URBANA"

Noció de joventut

Noció de "cultura juvenil"

Noció de "contracultura"

Diferència entre "contracultura" i "subcultura"

Els elements subculturals com a creació d'un marc d'acció col·lectiva

CAPÍTOL CINQUÈ: ELS SOCIOLEGS DE LES "TRIBUS URBANES" ENFRONT ELS OKUPES

Origen i desenvolupament de la noció de "tribu urbana"

Els okupes són una nova "tribu urbana"?

Els analistes i l'ús estigmatitzador/policíac del concepte "tribu urbana" (el cas de Moraza i Lara)

Els analistes i l'ús esbiaixat del concepte de "violència juvenil"

CAPÍTOL SISÈ: OKUPACIÓ I MOVIMENTS SOCIALS

Les Ciències Socials i els Moviments Socials

- *Teories i enfocaments dels M.S.*

Proposta de síntesi per l'estudi dels M.S.

- *L'impacte dels M.S.*

La temporalitat del moviment okupa

Redefinició del conflicte polític-cultural

Doble aproximació al moviment okupa:

- *fase de latència*
- *fase de visibilitat*
- *"xarxes de lluita" i creació del "moviment okupa"*

CAPÍTOL SETÈ: EL MOVIMENT OKUPA COM A MOVIMENT SOCIOCULTURAL

Politització de la vida quotidiana dels okupes

- *L'okupació com a reokupació del treball*
- *L'okupació com a dissens existencial*

Ampliació de les oportunitats culturals

- *Música i producció cultural*

Creació dels propis mitjans contrainformatius

Un precedent: la "Internacional Situacionista"

- *del maig de 1968 a l'octubre de 1997*
- *espais de llibertat i temps de llibertat*
- *els okupes desokupats (com okupes sense "k")*

CAPÍTOL VUITÈ: EL MOVIMENT OKUPA COM A MOVIMENT SOCIOPOLÍTIC

El sistema institucional espanyol i català

L'okupació: més enllà de la participació convencional

Els okupes enfront el repertori de lluita

- *Radicalització i ampliació del repertori d'acció*

- *Tipologia del repertori okupa*

Influència d'altres moviments

"Aliats influents" del moviment okupa

- *El moviment veïnal i el moviment okupa*
- *Tipologia d'associacions de veïns en relació a la lluita okupa*

"Enemics influents" del moviment okupa

- *El moviment okupa i els partits polítics*

Els mitjans de comunicació, autèntics actors dels NMS

- *Desigual accés als mitjans*
- *Els mitjans i el moviment okupa: un accés ambivalent*
- *Estigmatització mediàtica dels okupes*
- *Criminalització mediàtica dels okupes*

L'aparell policíac i el moviment okupa

- *Model policíac espanyol: de les UIP a les Brigades d'Informació*
- *La Brigada d'Informació: una nova desviació policíaca*

El factor rellevant de la violència en l'acció col·lectiva okupa

CAPÍTOL NOVÈ: LA CRIMINALITZACIÓ DEL MOVIMENT OKUPA

El Cine Princesa: exemple de problema mal resolt

Definició del problema social

- *Dificultat d'accés a l'habitatge*
- *Passivitat institucional davant l'especulació*
- *Fracàs de les polítiques públiques*
- *Crisi de participació política*

Resposta de les autoritats públiques: re-definició del problema social

Conseqüències legals de la criminalització

Conseqüències socials de la criminalització

Resposta social a la criminalització: aparició d'un nou moviment social

Reforçament de la legitimitat del dissens okupa

- *Crisi de representació política dels interessos generals*
- *Crisi de legitimitat i deliberació democràtica*

CONCLUSIONS

ELS "SENSE SOSTRE" I ELS OKUPES: FORMES DIFERENTS DE TERRITORIALITZACIÓ URBANA

En acabar la dècada dels vuitanta, la creixent manca de treball i d'habitatge ens situa enfront d'un problema que arriba a afectar a nombroses persones de la societat contemporània (més de 4 milions de persones en la Unió europea no tenen habitatge), però que s'evidencia amb més força en els flancs més crítics de les capes populars dels centres urbans, on es generen noves i complexes formes de marginalitat i exclusió social, apareixent situacions conflictives com la d'alguns grups d'okupes o la que afecta tant al nucli dur de l'exclusió de l'habitatge, els *homeless* -els "sense cases"-, com al nus exterior d'aquesta exclusió, els "malallotjats" ("*mal-logé*"), es a dir, tant totes aquelles persones que sense ocupar una propietat aliena tampoc disposen d'una pròpia, i que viuen en el carrer, ja sigui de forma estable o de forma intermitent, combinant estances temporals en pensions, residències temporals, cases d'amics o familiars, etc. així com altres situacions extremes respecte l'habitatge com els que viuen en estances insalubres, sense condicions, superboblades, el barraquisme o els rellogats precaris, que es combinen amb altres problemàtiques del medi urbà, com la de la mendicitat o la delinqüència en alguns casos.

L'objectiu d'aquest capítol es identificar d'entre totes les *modalitats de territorialització urbana* usades pels diferents components d'aquest magma d'exclusió social, aquelles que es realitzen mitjançant l'ocupació d'una propietat aliena, per delimitar i precisar l'objecte del nostre estudi. Per això començarem analitzant l'ocupació com a reacció a situacions extremes de falta d'habitatge que sorgeix des dels flancs més crítics de la nostra societat (A), per després analitzar les conductes d'aquests okupes, "*mal-allotjats estructurals*", respecte els grups d'okupes, "*mal-allotjats polítics*" (B), i els components socioculturals i polítics més intuïts, des d'aquesta perspectiva (C).

(A) ELS "SENSE SOSTRE" I ELS OCUPES MARGINALS

Quan parlem dels "sense sostre" com "ocupes marginals" o "*mal-allotjats estructurals*" ens referim als diferents grups socials que no han pogut obtenir un habitatge per diferents raons, ja siguin financeres, socials o simplement "*culturals*" (per exemple les dificultats que troba un treballador emigrant que acaba d'arribar per trobar allotjament, sense accés a la informació, sense parlar la llengua, sense conèixer els seus drets, etc.), i alguns d'ells decideixen ocupar, majoritàriament en els parcs immobiliaris antics (i sovint degradats) de les grans ciutats, mentre molts dels habitatges habitables resten buits.

Les seves situacions existencials són reaccions extremes respecte a l'habitatge, no tenen en principi més relació amb l'espai que la de supervivència, i no acostumen a crear espais de socialització. Les seves reaccions anirien des d'ocupacions clandestines d'immobles abandonats, fins viure en un mateix espai varies famílies en situacions infrahumanes, passant pels realquilats precaris, ocupacions sota tendes de campanyes, refugiant-se en cotxes o vagons. Dintre d'aquestes situacions hem de mencionar especialment el barraquisme, com un dels elements importants del paisatge urbà de moltes ciutats¹.

¹ Segons un recent cens oficial de l'Ajuntament, queden només a la ciutat de Barcelona, sense comptar l'extraradi, encara unes 60 chaboles, aixecades sobre paret de plàstic i cobertes amb teulades fràgils, en les que viuen aproximadament un centenar de persones (Barraquisme sense disseny, Vanguardia 15 i 17 d'octubre de 1997).

L'habitat, en tots aquests casos, seria així doncs un mer buit ocupat de forma funcional, sense cap força associativa ni expressiva. El decorat precari sobre el que s'assenta el seu urbanisme no és de plaer o oci, sinó el resultat d'una desterritorialització atzarosa de marginalitat i subsistència. En la seva majoria es tracta de persones desarrelades i desocialitzades, sense gaires vincles familiars ni d'amistat, però això no vol dir que siguin capaços, en determinades circumstàncies, de desenvolupar un model de vida regit per pautes socio-culturals alternatives.

Aquest ocupes crearan un espai que pot tenir més a veure amb el concepte de "ghetto"²: on es pot distingir el "ghetto voluntari" del "ghetto forçós". En el segon tipus de "ghetto", segons Wirth, es constitueix la manifestació evident d'una subordinació econòmica-política d'alguns grups socials, limitats en la seva possibilitat d'expressió. En condicions prolongades de segregació "neix un tipus de personalitat", que Wirth defineix com "marginal", i que pot esdevenir un tret cultural ("el ghetto no només és un fet físic sinó també una "forma mentis" dirà). El segon tipus de "ghetto" es pot caracteritzar des del punt de vista de la ciutat-ambient urbà de R.Park com allò que anomenava "regions morals de la ciutat": zones urbanes on preval un codi moral i cultural desviat o alternatiu del predominant (distinció semblant a la durkheimiana entre "normal" i "patològic"). R.Park considera, en quan siguin "ghettos voluntaris" s'han "d'acceptar aquestes regions morals i les persones més o menys excèntriques i excepcionals que allí hi viuen, al menys en cert sentit, com part integrant de la vida natural, sinó normal, de la ciutat" (R.Park, "Human Ecology" en Human Communities (1936), p.42).

(A.1) Els ocupes emigrants:

Dintre d'aquest magma d'exclusió social hem de destacar la situació dels immigrants estrangers com a gruix principal de les persones que, pels greus problemes d'accés a un habitatge, ocupen un espai, i a la vegada singularitzar-la en quan en el seu cas no es tracta simplement d'"exclosos" (o "inadaptats").

Els emigrants són un dels col·lectius exclosos del mercat d'habitatge més vulnerables socialment³, i com a conseqüència tendeixen a agrupar-se, formant "guettos" (com els mencionats), allotjats en infrahabitages o immobles abandonats o semienrunes, que els condueixen a formes de vida indignes o infrahumanes, segregació i dificultats d'integració, produint situacions de marginació, rebuig i conflictivitat social. (veure cap est/efectes urbans)

Però dintre d'aquesta realitat hi ha diferents grups socials, tots ells amb problemàtiques diverses. Així d'entre els emigrants estrangers s'hauria de diferenciar la situació dels que treballen de forma estable, encara que la seva estabilitat estigui sotmesa a la seva condició d'emigrant o de contractats en feines que imposen certa mobilitat (en la construcció, per exemple) de les diverses classes de treballadors "irregulars". D'entre aquests últims s'haurà de diferenciar els treballadors inestables o els treballadors relativament estables que si es troben en situació de falta d'habitatge és per les enormes dificultats per trobar un habitatge social, ja sigui per falta de recursos econòmics, o per la seva irregularitat per tal d'obtenir-los, que els impossibilitava per accedir als requisits exigits, dels

² L'etimologia del terme "ghetto" ha sigut àmpliament debatuda.. Veure L. Wirth, *Il ghetto*

³ Així algunes de les causes serien desconeixement de la legislació, precarietat i temporalitat de la seva situació, recels dels propietaris i veïns, desconeixement de la llengua, qüestions culturals, dificultats per poder llogar un pis: contracte fix de treball, avals, etc.

clandestins o "sense status", que són senzillament exclosos amb problemes evidents d'inserció social i que si no trobaven allotjament perquè no n'hi havia cap previst per ells⁴.

(B) ELS "SENSE SOSTRE" I ELS OKUPES

Dintre d'aquestes formes d'exclusió podem diferenciar dues conductes respecte als grups d'okupes, perquè el cert és que determinats components socials d'aquest concepte genèric d'ocupa marginal o "sense sostre", provinents d'espais de semimarginalitat, s'han arribat a mobilitzar amb motiu de les mobilitzacions del col·lectiu okupa, responen a certs repertoris d'acció, on a més de la subsistència estructural si combinarien alguns elements de caràcter socio-cultural. Així, és com, en el context del moviment okupa, podríem diferenciar dos subnivells :

a)okupa marginal (*sense k*): Un primer nivell desmobilitzat, que no ha connectat amb el col·lectiu okupa, i que està format per tota la gamma d'ocupes que provenen dels espais més marginals, anteriorment identificats, i que són essencialment el resultat de les formes d'exclusió que van crear les transformacions estructurals de la societat industrial.

b)okupa marginal: Un segon nivell mobilitzat per primer cop en les lluites okupes, que prové d'espais de semimarginalitat producte de les noves formes i tendències d'exclusió urbana de les nostres societats post-industrials avançades. La figura d'aquest segon okupa es confondria, molts cops, amb certs okupes provinents dels espais de la no marginalitat, els menys actius dels "ocupes automarginats".

En funció d'aquestes múltiples realitats podrem apreciar la disparitats de demandes o reivindicacions d'uns i altres. Les reivindicacions dels col·lectius okupes variarà en funció de molts factors de caràcter històric, cultural, polític i social. Molts cops seran exigències específiques que pretenen satisfer necessitats immediates d'habitatge: en moltes de les "ocupes" els *squatters* exigeixen un reallotgament decent o un manteniment de la seva ocupació sota formes diverses de legalització si l'espai ocupat és realment habitable. La demanda de reallotgament sol està condicionada al compliment de certs requisits precisos, com per exemple els contractes de lloguer. (veure Catells)

Si els "mal instal·lats" esdevenen ocupes és per la seva condició de "mal allotjats estructurals", que prenen consciència de la seva condició, en alguns casos, i això els hi permet plantejar una lluita reivindicativa per obtenir un habitatge digne i poden arribar a considerar l'ocupació com un mitjà de pressió per tal d'aconseguir millorar la seva situació, legalitzant-la o sent reallotjat, més que com una forma d'expressió i de lluita política i ideològica com la dels okupes (els ocupes "conscients"). Per altra part, aquests ocupes, més o menys marginals, sovint trobaren ajuda dels propis membres dels grups d'okupes en la millora de la seva situació, i en la consciència de la seva problemàtica⁵. D'entre aquestes lluites també es pot destacar significativament la d'algunes persones o famílies que ocupen algun habitatge social, després d'haver intentat infructuosament durant molt temps aconseguir una plaça pels canals institucionals establerts.

⁴ També seria imprescindible distingir la seva situació segons quina sigui la seva nacionalitat, al igual que la data de la seva entrada al país, i els llocs on s'acostumen a instal·lar, ja sigui als centres històrics degradats de les ciutats, als barris populars o de la perifèria. També hauríem de diferenciar les famílies de les persones soles (que esperen obtenir una situació més estable per fer venir la seva família).

⁵ De fet, de forma ocasional, hi hagut un apropament mutu entre alguns grups de gitanos ocupants d'immobles abandonats (com els del carrer Llobregós de Barcelona) i els grups d'okupes que els han assessorat jurídicament i els han ajudat a buscar una millora de la seva situació.

(C) ELS OKUPES POLÍTICS: "MAL-INSTAL·LATS VOLUNTARIS"

Els okupes (els ocupes "*conscients*") utilitzen l'ocupació més com a *elecció de vida* que com a necessitat, encara que normalment es superposen les dues situacions. Ells viuen l'ocupació tant com una experiència alternativa de vida com una lluita política, i es situen ells mateixos en una situació de "*mal instal·lats*". Encara que ells no són necessàriament els que expressin millor les necessitats de tots els grups de persones que ocupen habitatges buits, sí són els que aconsegueixen mobilitzar-se i desenvolupar una acció col·lectiva, organitzen manifestacions, sentades, xerrades, campanyes polítiques per okupar espais buits, etc., creant una controvèrsia pública sobre la dificultat a l'habitatge i els processos especulatius que sofreix al sòl, que a la pràctica incidirà a tota la societat en general, però molt especialment a tots els "exclusos" de l'habitatge.

Els ocupes marginals només persegueixen normalment un sol objectiu: el d'obtenir un habitatge digne, encara que aquest objectiu pugui fer recular el moviment des d'un punt de vista polític i ideològic, sense, molts cops, importa'ls-hi excessivament, per altra banda, sí les condicions d'allotjament que els hi imposen són del tot dignes o no. Però són fonamentals, molts cops, com a substrat de les reivindicacions dels okupes, com el cas de les mobilitzacions d'okupes als anys 70 a França. (veure Catells)

Així, normalment, l'acció col·lectiva dels okupes, neixen sota dues conjuntures de lluita que s'interrelacionen: la de la lluita ideològica dels okupes que volen desenvolupar una vida més col·lectiva i amb un contingut fortament polític i cultural, i la de la lluita econòmica dels ocupants que ocupen per raons d'estricta i exclusiva necessitat.

INICI I FINAL D'UNA OKUPACIÓ

Els espais okupats compleixen bàsicament dues finalitats, que representen dues de les motivacions bàsiques que es superposen en la decisió d'okupar. Per una banda cobreixen una necessitat d'habitatge, i per l'altra permeten la realització d'activitats socio-polítiques, culturals i d'oci a través de la creació de Centres Socials (CSO). Molts cops, però, aquestes dues funcions s'interrelacionen, dedicant-se una part de l'immoble a l'habitatge i l'altre al centre social.

Tant en l'habitatge com en el Centre Social és on es produeix la *activitat quotidiana ordinària* de tot okupa, però de forma progressiva la seva quotidianitat es veu alterada per un fort procés de criminalització i repressió, que evoca als okupes a la necessitat de dedicar cada cop més esforços al que podríem qualificar *d'activitat extraordinària*, que es produeix fonamentalment en els desallotjaments.

Així abans de començar a explicar el funcionament de CSO parlarem de dos moments crucials en tota okupació; per una banda el que coincideix amb el seu inici (A): *l'entrada*, en totes les diverses fases de preparació (1,2 i 3) i execució (3,4 i 5), i el que coincideix en el seu final (B): el *desallotjament*, amb tots les diverses possibilitats de desenllaç (1-5). Ambdós moments els relacionarem amb el concepte de violència, i amb el debat que s'ha propiciat sobre els seus usos (C).

L'anàlisi d'aquests dos moments ens servirà per delimitar l'estudi posterior de totes les activitats realitzades després de l'entrada i abans del desallotjament, en els CSO.

(A) ENTRADA:

(O com comença una okupa)

Okupar un espai no és una activitat fàcil ni precipitada, sinó un procés, en la majoria dels casos, lent i reflexionat, que s'esdevé en diverses fases. D'acord amb les "*sugerències i idees*" del dossier "*Manual de l'okupació*" editat per la pròpia Assemblea d'Okupes de Barcelona, i no gaire diferent a la informació dels dossiers editats per col·lectius okupes d'altres països⁶, aquestes fases les podem explicar de la següent forma:

1) **Fase inicial de selecció:** Segons el consell del Manual tot ha de començar amb un *estudi de camp* de la situació del barri o zona on en principi es té interès en okupar, resseguint diversos indicis per descobrir l'immoble sospitós d'estar abandonat:

"Para empezar, date una vuelta por el barrio o la zona donde quieras okupar, mirando casas y hablando con los vecinos, para asegurarte de que estén abandonadas. Para esto hay algunos trucillos: pegatinas en las cerraduras, objetos en las por si han abierto....En definitiva, ijarse en los pequeños cambios de la casa. Para comprobar el estado de ésta, es importante que se entre a echar un vistazo a los tejados, suelo, puertas y ventanas.....;Y de manera muy discreta!"

⁶ Veure Squatters Handbook, 10th Edition. A Anglaterra hi ha nombrosos serveis d'assessorament okupa (així per exemple l'Advisory Service for squatters de Londres -ASS-) que confeccionen llistes d'espai buits, amb la descripció de les seves característiques, i editen publicacions on, entre altres coses, s'orienta i s'aconsella als "nous okupes" en els passos a seguir (no és gaire diferent a Holanda, Alemanya o Itàlia).

Un cop ja s'ha fet la primera tria provisional dels immobles susceptibles d'ésser okupats el següent pas serà indagar la seva situació legal ("el papeleo legal de la casa"):

"Cuando tengas algunas localizadas, infórmate de todo aquello que te pueda ser útil sobre ellas: Registro de la Propiedad, pago de la contribución, etc...o sea, todo el papeleo legal de la casa. Esto no es del todo seguro, pero te dará información de quien o quienes son los propietarios -en el caso del Registro de la propiedad- y de la preocupación de éstos -actualización de las contribuciones e impuestos en el caso de la Contribución-"

Així ens ho expliquen ja uns okupes el 1985: *"los pasos previos legales que hemos seguido antes de llevar a cabo la ocupación han sido: 1º ir al registro de la propiedad, 2º como nos encontramos que aquella vivienda había sido un pequeño taller de ferretería tuvimos que consultar el registro mercantil. No apareció el propietario, es más, algo oscuro escondía ese negocio que según parece quebró."*⁷

2) **Fase final de selecció:** Aquesta informació recabada servirà per la tria definitiva del immoble a okupar. En aquest moment el Manual aconsella seguir quatre criteris:

1. *"Si es del Estado o del Ayuntamiento, crearas más presión porque los obligas a posicionarse. Pero también te pueden desalojar en menos tiempo, ya que no necesitan denuncia."*
2. *"Si resulta que es un propietario particular, mejor si pertenece a varios propietarios (herencias repartidas....) que no a una sola persona. Puesto que a la hora de ponerse de acuerdo y demostrar que es suya les resultará más complicado y el proceso judicial será más lento."*
3. *"También se puede dar el caso que no esté clara la propiedad. Es decir: mafias especulativas, que no conste en el registro, construcciones ilegales....."*
4. *"Si los propietarios viven en el extranjero, o están muertos (aunque por desgracia no es muy frecuente), es una de las situaciones más favorables"*.

Normalment es tracta d'immobles que presenten un estat d'abandó i destrucció total, no només funcional sinó també físic, pròxim en alguns casos a la ruïna, i amb condicions higièniques i de salubritat que no permeten la vida domiciliària i que a més deterioren l'entorn veïnal⁸. En la majoria dels casos no només es pot parlar d'abandó, sinó de falta d'interès directe per part del propietari. Així, el propietari normalment no exerceix cap acte que exterioritzi i posi socialment de relleu l'existència d'una relació possessoria amb l'immoble. Aquesta falta d'evidència social en la possessió és important des del punt de vista jurídic, però sobretot des dels objectius polítics i socials dels seus ocupants.

En tot cas, en la majoria dels casos aquests immobles okupats no es poden considerar habitatges ja

⁷ "Ocupar una casa: entrevista Squatt" a la Revista antimilitarista i de contrainformació "la puça i el General" n°44, pag. 28, 1985.

⁸ "El edificio estaba sin puertas, entraban heroinómanos y lo robaban todo. Nos avisaron a la Asamblea Autónoma Revolucionaria (AARK), pero nos lo pensamos mucho antes de entrar, porque teníamos mala experiencia con otras casas por el tema. Al final, decidimos entrar en él. En los dos o tres días que tuvimos debate, se llevaron ventanas, las tuberías, el váter, hasta las baldosas del suelo. Había papeles de fumar, jeringas, en fin, un desastre" relata Doblaz (Los "dekanos" de la "okupación": La patada en la puerta, 1997).

que no disposen de les mínimes condicions d'habitabilitat implícites en el concepte. Aquest ha sigut un dels arguments habituals dels advocats dels okupes, en alguns casos acceptats per els Jutges, per considerar inaplicable el nou tipus penal invocat.

3) **Entrada:** Després d'aquests passos s'inicia el que pròpiament és l'"okupació", l'entrada definitiva a l'immoble, que acabaria, segons els consells del Manual, quan es produeix el canvi de cerradura. Veure també a Rodríguez, P.43 Baucells: *"Lo primero que debe saber la gente es que intentamos que no haya desperfectos. Ni se dan patadas, ni se entra por la puerta, ni se fuerza nada. Primero, por no dar el cante; segundo, para que no te acusen de daños. Y tercero, y más importante, porque esa va a ser tu casa, y nadie jode su propia casa"* *"Todas las casas, y más las viejas, tienen un lugar por donde entrar. No están cerradas a cal y canto. El tejado, un patio interior o alguna ventana alta pueden ser buenas vías de acceso. Una vez dentro, cambias la cerradura"*.

Aquesta forma d'entrar a l'immoble dista molt de la imatge violenta de la patada a la porta. En tot cas, en referència a la força que s'utilitza com a mitjà per entrar en l'immoble, no es pot incloure en el concepte jurídic de la violència.

En contraposició a aquesta força exercida com a mitjà no-violent d'entrada a un immoble abandonat, podem situar la força violenta utilitzada pels agents pertanyents a les Unitat d'Intervenció quan entren en els espais okupats.

4/ **Convocatòria pública:** L'entrada de l'immoble en alguns casos es realitza de forma discreta (i l'espai, per diverses circumstàncies, no es reivindica ni es fa públic⁹), però normalment el dia en que es decideix entrar definitivament a l'immoble es realitza una convocatòria a una concentració (a vegades en forma d'esmorzar popular, festa, etc.), en la que es fa pública l'okupació. Així en el Manual es recomana:

1. *"Convocar a toda la gente posible que te puede ayudar llevando más material de limpieza y o comida y te apoyará durante los primeros días.*
2. *"Repartir octavillas durante el mismo moento de la okupación, para informar al vecindario sobre lo que se está haciendo y porqué"*.

Després, normalment, durant les següents setmanes es segueixen organitzant altres activitats per donar a conèixer el projecte de l'okupació als veïns (redactant comunicats, repartint tríptics informatius, fent xerrades....) i discutint-lo amb ells. Però normalment la relació s'estableix de forma més informal i espontànea, així molt sovint són els propis veïns els que s'interessen pel projecte i s'apropen encuriosits a l'espai okupat¹⁰.

Les hores immediatament posteriors a l'entrada són un moment de precaució o vigilància per la possible visita dels Guarides Urbans (a vegades pretenen desallotjar l'immoble sense ni tan sols haver denuncia dels propietaris), i per això es solen prendre algunes precaucions:

⁹ Moltes de les primeres okupacions no es solien reivindicar públicament. Eren fonamentalment per usar com a habitatge (i per perdurar en el seu ús). Independentment de la filosofia anarko-punk de la majoria d'aquells pioners, el comportament d'aquell col·lectiu social obeïa més a les raons d'exclusiva i estricta necessitat dels "sense-sostre".

¹⁰ *"Recibimos visitas de todo tipo.La ayuda real es la ayuda práctica...Los vecinos nos han ayudado mucho.. Nos han traído desde comida hasta elementos de botiquín por si la policia no hacía daño"* (entrevista squatt, cit. a 1)

"Una vez dentro, vigila bien la puerta (no sea que se te cuelen secretas o pasmas varios).....puesto que las primeras horas son las más peligrosas (en caso de que venga la "madera"-es lo más probable-intentará disuadirte para que salgas o entrar por la fuerza)"

Un cop superat aquest moment inicial de major incertesa, l'okupació sol continuar i es manté, al menys durant un cert temps, més o menys llarg, en funció de moltes circumstàncies.

5 **Rehabilitació:** Un cop realitzada l'entrada a l'immoble, i feta pública l'okupació, primer, molts cops, s'intenta deixar constància documental de l'estat d'abandó de l'immoble¹¹, i després s'inicia el procés més costós i llarg de l'acondicionament i rehabilitació de l'espai, el que alguns anomenen "Jornades del Kurro"¹². Es tracta de netejar, desinfectar, reparar les instal·lacions i en general dignificar i fer habitable un espai que en la majoria dels casos ha restat abandonat des de fa molts anys, i on no s'hi ha exercit cap tipus de vida familiar ni d'activitat comercial, industrial o d'altres. (Veure Bloques o Rates Lucha aut.).

Normalment la discussió col·lectiva del projecte no s'arriba a fer fins que aquest no es realitza. Es llavors quan l'assemblea del CSO comença a crear comissions de treball i preparar activitats, i es decideixen la funcionalitats més generals dels espais (bàsicament es poden donar tres situacions: habitatge i/o Centre Social), i després les més específiques: distribució, organització i funcions dels espais (individuals i col·lectius) de l'habitatge i/o els del local social. Així sovint quan els CSO es realitzen en naus industrials els espais i les activitats es distribueixen en les diferents plantes disponibles¹³. (Veure Cortés)

Una de les peculiaritats dels espais okupats és permetre que els okupes en particular, i altres persones, en general, puguin hostatjar-s'hi. Així no només s'acull a les persones vinculades d'una forma o altre al col·lectiu, sinó també, en determinats casos, a persones que per necessitat, o altres problemàtiques concretes, ho necessitin (així persones amb problemes d'habitatge o de pas¹⁴).

¹¹ *"Cuando se haya calmado la situación con la Policía, puedes empezar a filmar en video o hacer fotografías de la casa (antes de limpiar nada) , ya que de cara a los vecinos o al posible juicio quizás pueden servirte como prueba."* També resulta prudent guardari o fer un inventari dels possibles objectes o documents trobats que puguin ser de valor, per tal d'evitar acusacions futures de robatori.

¹² *"Durant mesos, a partir del que els okupes en diuen Jornades de Kurro, la gent va anar traient bosses i bosses d'escombraries, i netejant i pintant la planta baixa que, tal com havia decidit l'assemblea, seria el local social. Durant més temps encara, les vuit persones que s'havien decidit a viure-hi van habilitar, ajudades per més gent, el que ara és el domicili: una primera planta enorme amb cinc cambres, unes golfes, i un terrat a sobre.. De primer es van habilitar els espais comuns, com el menjador, la cuina i l'apalancador, on hi ha sofàs, sillons i una televisió. Més endavant, arriba l'aigua calenta del bany, després d'uns mesos de dutxes fredes. Després, cadascú -a Can Vies només hi ha una habitació compartida-agença la cambra pròpia al seu gust. La teoria és de reciclar i, en conseqüència, tothom es busca mobles, matalàs, llums i pintura: es pinta les parets i el sostre: s'arregla les bigues de fusta....."* ("Okupar per alliberar espai" a EL TEMPS n°716, pg.23).

¹³ *"Cada actividad está dedicada a una actividad distinta. En la planta baja hay conciertos y teatro. En la primera, exposiciones. La segunda planta está dedicada a gimnasio. La tercera, es una teteria. Las dos últimas plantas están destinadas a talleres de juegos de rol y manualidades."* (EL Mundo, 6 de novembre de 1996).

¹⁴ *"La casa, además de los okupas fijos, tiene un cuarto de paso en el que recalcan turcos, alemanes o "yankees", gente que va rolando de "okupa" de aquí para allá para conocer experiencias"* ("Los "dekanos de la "okupación" a la página webb la patada en la puerta, 1997)

Això implica que els participants hauran d'adquirir i desplegar una sèrie d'habilitats laborals, tant en matèria de rehabilitació com en la construcció i manteniment de l'immoble (fontaneria, electricitat, decoració, pintura, sanejament, neteja, cuinar, etc.) que representarà un interessant (auto)aprenentatge¹⁵ i intercanvi de coneixements domèstiques, que representarà l'inici de l'autogestió de l'espai (veure cap.). També implicarà l'inici de les primeres relacions amb els veïnatge que, ja sigui ajudant ocasionalment ja sigui participant activament, s'engrescarà en el projecte de rehabilitar l'espai pel barri.

Aquesta vida frenètica que comença per molts amb la reconstrucció d'un espai okupat són molt semblants als que Balestrini recull en el testimoni d'una altra època de lluites socials: "*Había una actividad frenética en el Almacén: uno que hacía de electricista echó una línea eléctrica empalmándola con el tejido eléctrico exterior del asilo otro hacía de fontanero reparó las tuberías (....) y en el fondo del salón estaban construyendo con los tablones y las vigas que habíamos encontrado un gran escenario para los conciertos y para los espectáculos que queríamos hacer el concierto de la inauguración ya había sido anunciado con un cartel y unos octavillas que los compañeros repartían por ahí (...) en el Almacén funcionaba una taberna y había allí unos toneles enormes mesas donde los campesinos se encontraban para beber vino (...) un grupo de compañeros que se había ido a hacer propaganda pero el concierto regresaban con los coches llenos de comida nosotros creemos que la han robado y nos cabreamos pero por el contrario eran los tenderos los que nos regalaban cajas de bebida y de pasta (...) mientras tanto se habían formado las primeras comisiones de trabajo que se instalaron en las habitaciones del primer piso Valeriana y un grupo de chicas se reunían para organizar un consultorio autogestionado otros preparaban un programa de contrainformación sobre las drogas blandas y duras otros se ocupaban de la alimentación y la contracultura otros de la música del cine del teatro....*"¹⁶

L'acció dels okupes és eminentment política, i l'okupació implica la coexistència en un mateix lloc durant un temps més o menys llarg, per això no és estrany, que sorgeixin discrepàncies no només a un nivell més estrictament polític, sinó en les seves relacions quotidianes, ja que com és obvi l'existència d'unes reivindicacions compartides no implica la homogeneïtat d'actituds i valors entre els seus membres, que solen respondre a diferents definicions d'alguns dels conflictes. Així, per exemple conflictes sobre dinàmiques que frenen o impulsen *la democratització* de l'espai (conflictes sobre l'autogestió, l'assistència en l'assemblea i la participació en les decisions col·lectives, en general) o conflictes de caràcter més personal (com el consum de drogues), i es que en un CSO es difuminen els límits que separen els àmbits públics dels privats, ja que hi ha una "*politització de la vida quotidiana*", i un nou marc d'acció col·lectiva on es pertinent exigir responsabilitats públiques en aquest terreny (veure cap...).

Mantenir la coherència interna dels CSO a aquests nivells sol ser un objectiu de la majoria dels espais. Així poden destacar dues qüestions que s'aborden de forma significativa: les drogues i les relacions de gènere. En la discussió sobre el consum de drogues el que destaca més és el consens en l'oposició radical de l'ús o entrada de l'heroïna en els C.S.O.¹⁷, vinculada, per molts sectors (i des

¹⁵ Un okupa comenta que "*aprens coses porque no tinguís que dependre de ningú. El coneixement que et queda és el que fas servir cada dia; el coneixement que sobra l'acabes perdent*".

¹⁶ Balestrini, Nanni: "Los Invisibles". Editorial Anagrama, Barcelona, 1988.

d'una perspectiva foucoulitiana de control social), a una estratègia més global de repressió dels moviments socials alternatius (Pascual, 1996)¹⁸. El debat sobre determinats consums de drogues és tan important que fins i tot ha significat ruptures internes o expulsions¹⁹. Un dels altres debats fa referència a la discriminació entre gèneres present en la majoria de les relacions socials, que esdevé un marc d'acció col·lectiva en la vida quotidiana dels CSO. Es discuteixen les normes de relació i repartiment de feines domèstiques i polítiques entre gèneres, i en molts casos s'impulsen estratègies de creació de nous espais socials, ja sigui en el mateix CSO ja sigui creant un espai propi, on les dones "puguin donar resposta, i en darrer terme escapar de la discriminació i la interrelació amb els homes amb la intenció de potenciar les seves pròpies identitats" (Taylor i Whittier, 1992) (MIRAR FOTOCOPIES.....).

Conclusions preliminars:

De totes les fases descrites del procés d'okupació ja hem podem concloure algunes característiques definitòries del col·lectiu i algunes conseqüències de la seva acció social, que al llarg del treball anirem complementen. Així, resulten obvies les següents:

1. Una preocupació per no okupar immobles que sigui habitatges o habitatges transitòriament deshabitats (per exemple segones residències). Es a dir, innobles on no apareixi ningú com a posseïdor ni ocupant ocasional i no hi hagin mostres d'interès real per part del propietari.
2. Una preocupació per okupar immobles deshabitats amb certes característiques peculiars: abandonats o degradats, indefinidament buits, que estan, per diverses raons, exclosos del mercat immobiliari.

¹⁸ "La heroína no tiene lugar en un CSO y además debe ser combatida como problema social que nos afecta a todos y a todas y como un hecho que encubre uno de los más grandes negocios del poder. Al margen de los beneficios que proporciona a señores que por supuesto ni pasan el mono, ni van a la cárcel, ni tienen el SIDA, cumple un importante papel represor viviendo a los intereses de los poderosos. La heroína mantiene callada y como muerta a toda una juventud problemática, inadaptada y básicamente pobre" (Minuesa, 1991). En el mateix sentit Pascual vincula l'entrada a Euskal Herria de la heroína als moments de creixement del moviment alternatiu basc: "Si ha finales de los 70 hubo una gran entrada de heroína, durante los 80 se dan dos momentos de máxima concentración de esta sustancia en Euskal Herria. La primera entrada se produce a principios de la década, en el 83, en el instante en que empiezan a emerger las nuevas redes de relación social y juvenil; y la segunda hacia el 86-87 coincidiendo con la expresión multitudinaria del movimiento de resistencia. La práctica diseñada en los nuevos espacios juveniles de interacción expresiva y espacial, tiene desde sus inicios el objetivo de abortar la penetración en sus redes de interacción de esta sustancia considerada como tremendamente dañina. Las "casualidades" de la historia hacen que la penetración de la heroína se ubique en las proximidades de los espacios sociales liberados y que su procedencia venga dada desde los márgenes de la sociedad que intentan copar estos lugares de interacción alterantiva" (Jakue Pascual, "Telurica Vasca de Liberación": Movimientos sociales y juveniles en Euskal Herria, 1996. Editorial Felix Likiniano Kultur Elkareta, pag.39. Bilbao)

¹⁹ "En las ciudades gallegas hemos asistido a la ruptura entre colectivos okupas precisamente a raíz de que algunos se dedicaban al tráfico y consumo de heroína y otras "drogas duras" (si bien esta denominación es demasiado arbitraria y falseadora del problema), lo cual otros rechazaban en rotundo (precisamente los que mayor proyección política le conferían al proyecto). En otras okupas también se relata con desencanto el "pasotismo" añadido a algunas personas asiduas a las okupas únicamente en tanto que tiendas de drogas asequibles. (Miguel Martínez López; ¡Okupa y resiste!: conflictos urbanos y movimientos contraculturales, Revista ContraPoder, nº2, 1998) Enfatizan que están en guerra abierta contra la heroína y que si alguno se engancha queda fulminantemente expulsado: Vivir en común no admite comportamientos egoístas que generan algunas drogas" (El Viejo Topo, 1993)

3. Una preocupació urbana i ecològica per fer més vivible i ecològica la ciutat, evitant que els immobles abandonats degradin el medi urbà, ja que sovint les seves condicions de salubritat i higiene els converteixen en focus de contaminació urbana, altres les seves condicions de seguretat amenacen en runa i posen en perill els vianants i altres són focus de petita delinqüència, d'operacions especulatives, etc. Es a dir, els immobles amb l'okupació *perden* un cert desvalor urbà i social.
3. Una preocupació social per *resocialitzar* l'espai (es a dir, restituir-lo en la seva *funció social*) obrint-lo al barri, i en benefici seu, desenvolupant activitats d'interès social. Aquestes activitats a vegades fins i tot són assistencials (guardaries, consultes mèdiques, assessoria jurídica, i una de les més estables, la dels menjadors populars), cobrint de forma alternativa, deures i prestacions que l'Estat no arriba a fer efectius. Es a dir, els immobles *guanyen* (o recuperen) un valor urbà i social. (Veure cap.)
4. Una preocupació política per realitzar una protesta pública, efectiva i imaginativa contra el malbaratament i el mal ús del sòl urbà en contra dels *interessos generals* (en benefici dels privats) en un context d'atur juvenil i treball precari que dificulta les possibilitats d'accés al mercat de l'habitatge. (Veure cap...).
5. Una preocupació contracultural en expressar un desafiament als codis de significació culturals dominants, i en desenvolupar en la vida quotidiana formes alternatives de convivència, producció i consum. (veure cap....)

(A.1) ENTRADA I VIOLENCIA:

Delimitem els termes.....

De tot el que hem dit anteriorment queda clar que quan parlem d'okupació²⁰ ens estem referint a totes aquelles activitats, que amb un caràcter eminentment reivindicatiu, són realitzades per un grup de persones que, de forma pacífica i sense violència en les persones, okupen unes terres o uns immobles (per un espai de temps concret o indefinit), que tenen com a característica essencial estar abandonats i deshabitats, haguent perdut per tant el caràcter d'habitable.

Si ens atenim a aquest tipus d'okupacions i en referència a l'aplicabilitat del concepte de violència s'ha de dir que, abans de l'aparició del nou tipus penal, no es trobaven tipificades expressament i els jutges solien absoldre els okupes ja que consideraven que no podia predicar-se l'element de la violència ni el de coacció ni el d'intimidació en l'acció dels okupes. No es considerava que en l'ànim dels okupes es configurava una voluntat subjectiva d'atemptar contra la llibertat -en cap dels sentits més amplis del concepte-, ja que en aquests casos ningú apareixia com posseïdor ni ocupant ocasional, i no es podia recorre a la rigorosa òptica de considerar un subjecte passiu indeterminat i genèric (veure sts....). Una altra situació era "l'allanamiento de morada", que sí que estava tipificat penalment, ja que s'incidia en l'espai d'intimitat i llibertat en el que vivia una persona. En aquests casos sí que es pot entendre l'acció, sigui qui sigui el que la realitzi, com violenta. Per tant, podríem

²⁰ L'origen del mot el podem trobar en el seu equivalent anglès: squatter ("persona que viu en un edifici en desús sense tenir dret legal a fer-ho i sense pagar cap renda"). Al idioma espanyol i al català el terme s'ha traduït com okupa (la k formaria part de la simbologia pròpia del col·lectiu).

considerar el desallotjament realitzat per les Unitats d'Intervenció com una acció violenta exercida sobre l'espai vital on unes persones desenvolupen la seva personalitat i les seves activitats més fonamentals.

(B) DESALLOTJAMENT I ESTRÀTEGIES DE DEFENSA: *(o com s'acaba una okupa)*

Si resulta clar que les okupacions són unànimement activitats absolutament pacífiques de caràcter reivindicatiu, quan s'enfronten a un desallotjament apareixen diverses actituds i plantejaments que difuminen la unanimitat del seu caràcter pacífic, i evidencien l'heterogeneïtat del col·lectiu. Alhora d'enfrontar la situació no hi ha una estratègia aliena a la dels okupes de cada espai, ja que cadascun d'ells és sobirà a l'hora de triar, un cop debatut en assemblea, el tipus de resposta davant la possible eventualitat del desallotjament. El fet és que aquestes respostes s'han vist alterades pel fort procés de criminalització posterior a l'aprovació de la penalització de l'okupació, que influeix en les estratègies corresponents. Els espais okupats, amb el nou Codi Penal, s'enfronten a un grau d'incertesa molt major en quan a la perdurabilitat de l'okupació, ja que fins i tot poden ser desallotjats el mateix dia que s'okupa o uns dies després sense previ avis, dificultant la possibilitat d'assumir més conscientment una resposta o actitud davant d'aquesta eventualitat.

L'actitud resistencial dels okupes pretén bàsicament donar el màxim ressò a la decisió judicial i dificultar-la en la mesura del possible, a través dels recursos legals i no legals disponibles. Prèviament al desallotjament es solen convocar reunions amb els veïns, es realitzen *cercaviles informatives*, es reparteixen octavetes²¹ i s'organitzen tot tipus de campanyes de protesta com sentades o esmorzars populars per difondre i explicar la situació. Molts cops les mobilitzacions poden arribar a suspendre el desallotjament (per exemple, en el cas de l'emblemàtica Hamsa en una manifestació de més de 5000 persones...). Amb posterioritat al desallotjament també es solen convocar el mateix dia manifestacions de protesta, que alguns cop acaben amb aldarulls²². Però en tot cas, aquestes manifestacions impliquen una activitat no només extraordinària de la quotidianitat okupa, sinó aliena a allò que és l'activitat pròpiament dels okupes com usuaris dels espais, però això aquesta ques....

Els desallotjaments es poden fer de forma legal o il·legal. Quan es realitzen de forma il·legal, i no es comuniquen prèviament als ocupants de l'espai ni als seus advocats, són sorpresius i per tant

²¹ Una diu així: "*Demanem a totes les entitats del barri (que sempre ens han donat el seu suport) i a tots els veïns que ens ajudin en aquests moments difícils. Poden passar pel Centre Social per informar-se, per ajudar-nos a retirar les nostres pertinences.....*"

²² La participació en aquest tipus de manifestació *post-desallotjament* no és tan massiva com altres manifestacions promogudes pels okupes, entre altres circumstàncies per una major possibilitat d'existència d'aldarulls i per la rapidesa de la convocatòria, ja que quasi bé sempre es realitzen el mateix dia o el dia següent al desallotjament, participant-hi sobretot les persones més directament afectades, i okupes d'aquell i altres espais (normalment no més de 500 persones). Però en alguns casos, després d'un desallotjament, hi hagut importants mobilitzacions ciutadanes, així per exemple les més de 1000 persones que van participar en la manifestació posterior al desallotjament del Cine Princesa.

generalment els okupes no poden donar respostes al desallotjament prèviament discutides i organitzades.

Quan els desallotjaments es coneixen amb antelació i per tant es dicten ordres de desallotjaments, deixant de banda els recursos legals que s'utilitzen, es preparen diverses estratègies de resposta.

A efectes sistemàtics, podríem agrupar les diverses actituds o decisions enfront d'un desallotjament en quatre tipus de resposta²³:

1. *Abandó abans del desallotjament*: Els okupes que enfront d'una ordre de desallotjament decideixen abandonar l'immoble prèviament. Aquesta és l'actitud menys compromesa i més discreta, però a vegades la més practica des del punt de vista de les conseqüències legals (sobretot si els ocupants no han sigut mai identificats ni processats). En aquests casos la situació es sol abordar de formes diferents. L'abandó es pot produir uns quants dies abans del desallotjament o el mateix dia. En aquest darrer cas es sol realitzar una concentració davant la porta de l'espai okupat per denunciar públicament el desallotjament²⁴.
2. *Abandó durant el desallotjament*: Els okupes, tot i coneixent l'ordre de desallotjament, decideixen esperar l'arribada dels agents de la policia i abandonar l'immoble de forma pacífica i sense oferir resistència. Molts cops també convoquen als veïns i realitzen una concentració pública davant de l'espai okupat²⁵. Aquesta estratègia augmenta el cost legal de l'acció, ja que normalment (sovint depèn de consideracions polítiques conjuntures) les persones assumeixen el risc de ser identificades i processades penalment.
3. *Resistència passiva al desallotjament*: Els okupes, tot i coneixent l'ordre de desallotjament, decideixen esperar el desallotjament, sense abandonar l'immoble per la seva pròpia iniciativa. Les tàctiques de resistència pacífica poden ser d'allò més variades: des de fortificar o no l'espai i esperar a fora o dintre, ja sigui assentats en el seu interior o en la teulada, ja sigui encadenats entre si o a alguna columna, fins a celebrar una festa de benvinguda (Montmany). En la majoria

²³ Una sistemàtica semblant apareix a Zemilia i Volia, "Políticas y respuestas a los desalojos" en *Invertebrados*. Nº 3. P. 16 on es classifiquen les actituds en (1) via alemanya o activa. (2) resistència passiva i (3) abandó previ.

²⁴ Aquest és el cas dels okupes de Can Patatones de Banyoles. Segons EL PAÍS "los agentes acordonaron los alrededores de la casa y entraron en ella con el propósito de echar a los "okupas". La vivienda, sin embargo, estaba vacía por lo que la Guardia Civil tapió las ventanas y puertas de acceso. Mientras se realizaba la operación, en la calle se concentraron una veintena de okupas que leyeron un comunicado en el que justificaban su actitud: "Nosotros no proactivamos la violencia y ellos (los agentes de la Guardia civil) sí. Hemos querido decepcionarles evitando que usaran la fuerza" (Veure EL PAÍS Catalunya de 29 de novembre de 1996). També és el cas del Vapor Ventalló de Terrassa, desallotjat el 5/3/97 i prèviament abandonat pels seus ocupants. Segons EL 9 Nou "Quan els antiavalots van entrar dins del Vapor ahir al matí, no hi havia ningú, mentre a fora, al carrer, una vintena de joves contemplava el desallotjament cridant les consignes habituals de protesta". Segons el mateix diari, els okupes van marxar "cansats de rebre" i per posar en evidència l'actuació policial: " Hem marxat per demostrar que aquest tipus d'accions són absurdes. Tants carrers tallats, tanta pressió, tants antiavalots.....per no res." diuen uns portaveus okupes, segons EL 9 Nou de 6/3/97.

²⁵ Així el CSO Sant Gaietà de Terrassa va ser desallotjat el 28 de novembre de 1996 davant d'una concentració d'unes 300 persones a l'exterior i 34 persones a l'interior de l'immoble, en un esmorzar popular. Un altre cas, a la mateixa ciutat de Terrassa, va ser el d'un antic magatzem de llana okupat, El Gasòmetre, quan en el desallotjament del 9/4/97 els agents antiavalots no hi van trobar a ningú en el seu interior.

dels casos es convoquen concentracions públiques, i fins i tot manifestacions de recolzament als okupes²⁶, que a vegades també participen del mateix tipus de resistència. Aquesta actitud, segons la *Revista d'Invertebrades*, és "la forma intermitja de lluita" ja que "evita alts riscos i permet prendre una actitud de lluita mínima, de rebuig moral davant dels valors d'atropello"²⁷, i potser és el que coincideix més amb els principis no-violents de la no-col·laboració de la desobediència civil practicada pels dissidents més clàssics. Vakeria i David Castilla

4. *Resistència activa no violenta (via alemana)*: Els okupes, quan coneixen la decisió judicial reforcen portes i finestres, i a vegades convoquen als seus simpatitzants en el carrer. La resistència es realitza des de l'interior llançant aigua i objectes varis fins que les UIP entren i els desallotgen²⁸. De les actituds comentades fins ara, aquesta és la que implica conseqüències penals més greus, ja que els okupes detinguts poden ser acusats de varis delictes, com el de desobediència i atemptat a l'autoritat, amb sol·licitat de penes de més de dos anys de presó. Encara que alguns cops, no gaire sovint, els okupes aconseguen escapar i no ser detinguts.
5. *Resistència activa violenta*: Els okupes, un cop coneguda l'ordre de desallotjament, no només es limiten a reforçar portes i finestres, i des de l'interior de l'immoble dificultar el desallotjament a través de tots els mitjans possibles (trampes...), sinó que a més realitzen un salt qualitativament important en la defensa de l'espai, i preparen la resistència a l'exterior, en el carrer, a través de mètodes més tradicionals de lluita, en el que s'ha anomenat "*lluita de guerrilla urbana*" (barricades, còctels molotov...). Aquesta és una resistència no només defensiva, ja que es decideix traslladar el xoc i l'enfrontament amb les forces policials al carrer, i molts cops s'extén a tot el barri. A la pràctica pot resultar difícil diferenciar l'estratègia anterior d'aquesta. Los Gatos.

El col·lectiu okupa ha sabut evitar la *rutinització* de les seves respostes, potser conscients del risc d'acomodar-se a "*accions standard*" que els feria perdre recolzament i implicaria una invitació fàcil a la repressió davant de l'indiferenciat social majoritària. El fet, és que combinant les cinc estratègies, amb totes les seves modalitats possibles, ha sigut capaç, conscient o inconscientment, de resultar políticament més perillós i eficaç, al mantenir un alt grau de sorpresa, imprevisibilitat i incertesa en les seves accions.

(Veure cap. debat violència)

DEBAT SOBRE LA VIOLÈNCIA:

Un debat difícil...

La tendència a considerar que la violència és un instrument legítim d'acció col·lectiva és una constant en la majoria de moviments socials, i, "*quan la majoria de la gent pensa en aquesta forma d'actuar, instintivament es planteja la idea de la violència*" (Tarrow, 1994). Per això la qüestió de la violència ha esdevingut un debat clàssic que tot col·lectiu o moviment social, sobretot quan sofreix una forta repressió, es planteja en un moment o altre. En la controvèrsia hi intervenen molts elements

²⁶ Així podríem destacar la manifestació prèvia a l'intent de desallotjament del CSO Hamsa, ja que va arribar a concentrar a més de 5.000 persones, i va permetre frustrar el desallotjament previst.

²⁷ Invertebrados, nº3, p.16 cit.

²⁸ Un dels casos més coneguts (tot i que segons com es pot englobar en l'estratègia següent) és el de l'antic Cine Princesa, que va concentrar durant dues setmanes d'amenaça de desallotjament una gran quantitat de persones. El dia del desallotjament concretament hi havien concentrades més de 200 persones.

i circumstàncies, sobretot perquè la violència sol ser un producte de la interacció entre els que protesten i les forces de l'ordre, i per tant no és pot valorar la conveniència estratègica de la seva pràctica sense considerar aquesta relació, que la farà més o menys legítima i eficaç.

Una mostra d'aquest debat el podem trobar ja a la revista "la puça i el General" en el seu n°52, en dos articles creuats ("la trampa de la violència" i "la qüestió de la violència i els autònoms alemanys" -el primer és una rèplica al segon, que a la seva vegada ho és d'un altre article publicat en el n°50-) que plantegen de forma general posicionaments diversos en vers la conveniència estratègica de determinats usos de la violència, a partir del referent comú de les lluites autònomes alemanyes.

El debat sovint ja es planteja en el nivell conceptual o semàntic, ja que certament el concepte de violència és altament polisèmic, ambigu i mal-leable políticament. Es evident que el seu significat varia segons qui sigui el seu usuari.

Des del punt de vista ideològic, el moviment alternatiu en general coincideix sense dificultat en els arguments ètics i polítics que fonamenten i legitimen l'ús de la violència enfront les diverses estratègies repressives i de control usades per les autoritats i les forces d'ordre, perquè "la qüestió moral de la violència o no és cada cop més una qüestió estratègica, no ètica" (Domenech, 2000). Així l'aparent unanimitat de criteris es dilueix més quan s'aborda la qüestió *des del punt de vista més estratègic*, en l'àmbit clàssic del binomi mitjans/fins, ja que determinats usos de la violència fan perillar certs objectius polítics i socials. Aquests riscos no són valorats de la mateixa forma, ja que no tothom considera igualment adequats i convenients certs usos de la violència per aconseguir llurs fins. Per tant el debat es centra principalment en la necessarietat, oportunitat o utilitat de certs usos de la violència en cada context politico-social, on l'estructura d'oportunitats polítiques s'obriran o es tancaran més o menys en funció dels repertoris de lluita exercits.

Així per exemple, des de les posicions més defensores de usos més contundents de la violència, es sol posar l'accent en la seva funció expressiva com manifestació d'un estat d'ànim legítim que no té perquè ser reprimit, que reforça les relacions afectives i polítiques dels dissidents, es a dir, la seva identitat de grup²⁹, tot reproduint la teoria clàssica de la *violència defensiva* com a darrer recurs dels oprimits per sublevar-se contra la violència opressiva dels "poderosos". Des de les posicions de defensa d'estratègies no-violents, tot i estar d'acord amb algunes de les raons i principis que justifiquen aquests usos més tradicionals de la violència, es posa l'accent en les conseqüències estigmatitzadores i d'aïllament social que comporten, i que les pot convertir en un important error estratègic³⁰.

²⁹ En aquest sentit es sol dir que la "pedra desperta la consciència", que "hi ha pedres que tenen ànima" - pintada en una paret universitària- o que "llançant còctels molotov contra allò que ens esclavitzava, s'experimenta la llibertat"

³⁰ "El aislamiento social de los violentos es casi inevitable en una sociedad como la nuestra en la que la opresión del poder se basa sobre todo en la teiorización por los ciudadanos de unas pautas de conducta en las cuales las instituciones son incuestionables. En otros contextos, quizás.....pero en el contexto nuestro, es un hecho de sobras demostrable que hasta que un acto de portesta derive en violencia para que la lucha sufra un retroceso en el apoyo social. Por eso es frecuente que la misma policía envíe "provocadores" a las manifestaciones. Por el contrario, las campañas no-violentas tienden, a pesar del aparente elitismo de los participantes, a extender en la sociedad las razones de la oposición. La gente se pone de parte de los resistentes porque estos tienen el valor de afrontar la represión con la fuerza desnuda de su razón y su conciencia. La no-violencia conciencia a la gente de los planteamientos de su lucha; la violencia aleja a la sociedad de esos planteamientos. La no-violencia difunde la lucha, mientras que la violencia se automargina." ("La trampa de la violència", J.M. Vipond a la puça i el General, n°52).

En tot cas, és coincideix, en que el tipus d'ús de la violència defensada no és indiscriminada ni dirigida contra les persones, sinó perfectament calculada, debatuda i políticament justificada, i en tot cas adreçada contra les coses. Quan es produeixen enfrontaments amb la policia no són producte d'una recerca directe d'aquests, sinó de "*la intervenció de la policia per defensar allò que precisament és producte i mitjà d'imposició d'un sistema, -el capitalista-*".³¹ Així en els desallotjaments, davant d'un atac violent de la policia, es considera que recorre a l'ús de la violència és un mitjà de legítima defensa o resistència davant d'un atac il·legítim. No es busca de forma expressa i directa l'enfrontament amb la policia, sinó que es defensa, amb tots els mitjans possibles, si és necessari, un espai propi (on unes persones realitzen les seves funcions bàsiques com a persones) que representa una proposta de vida i tot un projecte social i polític.

³¹ "*La qüestió de la violència i els autònoms alemanys*". Corina/Joan/Patric a "la puça i el General, n° 52".

ELS CENTRES SOCIALS AUTOGESTIONATS

El treball quotidià dels okupes, tant en la seva vessant pròpiament interna com en la més externa, només es pot comprendre analitzant la seva participació en els "Centres Socials Autogestionats" (CSA) -altrament anomenats també "Kasals Populars", "Ateneus Llibertaris", Centres culturals populars", etc-, com "espais de lluita" bàsics que ens aporten la significació real del teixit social urbà del col·lectiu okupa. Per això allò més òptim per arribar a una bona comprensió del fenomen, és apropar-s'hi, i si és possible, participar en les múltiples activitats que s'hi desenvolupen, ja que com diu el lema de l'entrada del CSO El Palomar: "*no te kreas lo que te kuenten de nosotros, si kieres konosernos entra, eres ¡bienvenido*".

En tot cas, en aquest capítol pretenem iniciar un estudi del funcionament d'aquests espais, primer com "espais vitals", anunciant algunes de les seves característiques espacials en relació a la lògica urbana dominant en les nostres ciutats (A), a partir de la posició sociològica que l'okupa hi té (B) estudiarem les formes de socialització que s'hi donen (C). Després pretenem estudiar com s'intenten posar en pràctica algunes de les seves idees, així sobretot un dels principis bàsics del seu funcionament intern: l'autogestió (D), i del seva forma de participar políticament en l'espai (E), bàsicament a través de l'assemblea (F). Per finalment analitzar com aquest espai s'ofereix i s'interrelaciona amb els seus usuaris, veïns, o a la societat en general, a través de les activitats que s'hi desenvolupen (G).

(A) ELS CSO COM ESPAIS DE VIDA

El concepte de Centre Social Autogestionat ens remet a les diverses característiques espacials que crea l'acció d'okupar com aquella activitat que omple un buit, un espai mort, que amb l'acció recíproca dels individus que hi entren i viuen -en el sentit més ampli de la paraula- el fan aparèixer ple de vida, i el configuren com *lloc del possible*, des d'on poder actuar, pensar i interrelacionar-se socialment d'una forma més autèntica i alternativa, on l'objectiu sigui no reproduir les relacions i els valors dominants en la nostra societat.

Aquestes característiques les podríem desglossar de la següent forma:

FALTA DESENVOLUPAR

(.....)
-Heterogeneïtat: La diversitat i heterogeneïtat dels espais i les seves dinàmiques internes de funcionament fan molt difícil categoritzar els CSO d'una forma clara. "*Los CSO seran irrepresentables porque son diferentes, surcados por diferencias que permanecerán nómadas y renegociables, que serán vividas -las diferencias- de forma gozosa, que no cristalizarán en identidades cerradas, codificadas, neotribales*" "*Ningún lenguaje es lo bastante válido para expresar esta complejidad y sin embargo todos lo hemos experimentado en algún momento: La forma que adoptará cada centro social, cada espacio metropolitano reinventado, no es sino la aventura de sus deformaciones. Ningún Proyecto, ningún Lenguaje que trate de (pre)definirlo puede proyectar el conjunto por mucho que lo intente.....*"

-Espai autoapropiat (reapropiat):

Davant la caracterització descrita per Foucault dels espais de tancament propis de la seva societat

disciplinaria: presó, manicomí, quarter, família, etc..., espais tancats de segrest temporal del temps de vida (Foucault, 1969) l'okupa es pretén situar en un pla invers al d'aquests espais (on el Poder es mostra en la seva forma més genuïna i radical), i així al *crear un espai* autoapropiat, deserta d'aquesta societat de control i estandarditzada de la modernitat, i al situar-se fora del seu àmbit d'actuació interfereix i interrompeix e la seva quotidianitat. D'aquí la raó que automàticament el seu *voler viure* d'una altra manera obri tot un *espai de il·legalitat*.

.....FALTA DESENVOLUPAR

L'apropiació d'un lloc abandonat, la seva "alliberació" o "reapropiació" (en un sentit proudhianista³²) i transformació en un espai social permet al col·lectiu okupa concretitzar d'una forma precisa les seves reivindicacions i el seu model de vida autogestionat. La transformació d'aquest lloc significarà el que Deleuze anomenava *desterritorialització*, que permetrà una posterior *reterritorialització*, que el farà esdevindrà un *espai (en comptes d'un lloc)*³³. Evidentment existeix tota una pràctica d'oposició a la propietat privada, l'especulació urbana i el mercat capitalista en general.

L'espai okupat apareix com espai autoapropiat enfront la creixent desertització de la vida urbana dirgida pel desenvolupament racionalista de la modernitat.....

...."El centro social okupado como métafora de un espacio urbano reinventado donde la casa (por desgracia) es una casa pero es también una calle y una plaza, y la calles es una calle pero se convierte también en una plaza y una casa, donde cualquier elemento asume diversas configuraciones y significaciones en relación a los demás.

Funció de l'espai des de criteris d'ús Simmel

"possibilitat de coexistència vital"

"En los centros sociales okupados se encuentra la periferia del vivir insumiso. En ellos tratamos de crear espacios donde nada está previamente definido, demostrar que hay posibilidad de romper con las formas dominantes de la metrópoli capitalista: dentro o fuera de la ciudad, en okupas urbanas o rurales, constituir espacios de libertad, autogestión, investigación, reapropiarnos de nuestra capacidad de producción social y material (....)"USURPA", maig98, n°5.

Es evident que l'actual paràmetre de les relacions socials ve configurat per la funció cultural del diner, que implica al mateix temps una revalorització de les relacions racionals i una desvaloritzant-se de les relacions emotives que afectarà a la mentalitat del ciutadà. En les relacions humanes "la interacció apareix predominantment sota formes que permeten considerar-la com una relació de canvi" (Cavalli, 1977)³⁴ on es substitueix el valor d'ús..... A partir d'aquí, la ciutat s'organitza o, millor dit, organitza el comportament quotidià dels seus habitants en funció d'aquesta forma de racionalitat econòmica Així s'explica la tendència d'anular, i tot sovint reprimir, tot allò que no entra dintre l'esquema de les actituds i dels valors del nou patrimoni normatiu determinant, els comportaments que es resisteixen a adoptar la ideologia quantificadora del diner. L'existència metropolitana es pot considerar que implica un empresonament de la personalitat, ja que les seves tracesSimmel).

ELS CSO COM REDEFINICIÓ DE LA CIUTAT(FALTA DESENVOLUPAR)

ELS CSO COM REDEFINICIÓ DEL BARRI Objectiu: aconseguir un lloc de vida i reunió dels veïns del barri, per arribar a transformar la seva dinàmica quotidiana ("treballar el barri" com diu un okupa), tot aprenent el passat i el present de les seves lluites i reivindicacions³⁵, per assumir-les com pròpies, des de les

³² "Reapropiar" (o "recuperar") pot entendre's en el sentit de Proudhon, de recuperar per la societat allò que en algun temps passat li fou usurpa per instàncies privades. És un sentit més bàsic, però no contradictori amb ell, que el del concepte d'"expropiació" d'Engels, que es basaria en la recuperació del plusvalor apropiat per la classe capitalista en la construcció/destrucció de la ciutat.

³³ "Un lugar es como una foto, una configuración instantánea de posiciones, mientras que un espacio es un lugar practicado, atravesado, desgarrado. Desterritorializado. Un lugar es un inmueble abandonado, con precio pero sin valor (social); un espacio es un inmueble okupado, sin precio pero con valor (de uso)."

³⁴ "Scambio e valore nel pensiero di G.Simmel", Il Politico, XVII (1977), n.3, pp. 553 a 559

³⁵ Així a la BURXA, "butlletí contra-informatiu de la vila de Sants", hi ha una secció històrica que pretén

pròpies experiències i concepcions polítiques. (Revista Sants): "*Quan tu okupes una casa, sempre hi ha un cert compromís social. Has de treballar amb els veïns del barri, parlant amb ells i explicant el que fas. És necessari, d'una o altra forma, que ells siguin també testimonis de la teva lluita... Evidentment tot depèn del barri en el que okupes, del seu teixit social, de la seva lluita de barri, de la manera que tenen de veure les coses. Tot depèn doncs, de les seves necessitats de barri*" reflexiona un okupa.

Normalment es pot afirmar que aquesta inserció en el teixit activista i combatiu del barri resulta més fàcil quan alguns dels membres del col·lectiu en formaven part anteriorment, o quan ja existia prèviament una important presència okupa (a Barcelona, per exemple, Sants i Gràcia).

A vegades els espais okupats s'enfronten a una contradicció no sempre fàcil de superar. Ja que si per una banda es constitueixen com a espai obert a l'exterior, per l'altre sovint es repleguen sobre si mateix, influenciats pel constant procés de repressió i criminalització que sofreixen, el que fa que realment no sigui molts cops tan accessible. Així un okupa especialment crític amb aquest aspecte ens diu: "Evidentment, hi ha algunes cases que són una mica com un ghetto, si tu hi entres....."(92).

(B) POSICIÓ SOCIOLÒGICA DE L'OKUPA:

El model de relacions socials de la societat urbana de la modernitat apareix sovint *crateritzada* per buits, cràters, que construeixen els *llocs del possible*, des d'on es pot actuar i pensar, interrelacionant-se socialment d'una forma més autèntica. L'acció d'okupar és l'acte d'omplir aquests espais, un buit, que amb l'acció recíproca dels individus que hi entren, el fan aparèixer ple de vida, com "*possibilitat de coexistència vital*", enfront la "*desertització de la vida urbana*" dirigida pel desenvolupament racionalista de la modernitat (Simmel, 1986)³⁶.

Enfront les fluctuacions i anivellacions del tràfic social a formes pures d'homogenització dels espais urbans, la casa okupa indica un món invariable i personal de l'existència des del punt de vista espacial. Això podem observar-ho d'una forma simbòlica des d'alguna de les reflexions que Simmel fa a Sociologia 2 (Estudio sobre las formas de socialización) de *la forma d'individualitzar l'espai en relació a la posició sociològica de l'individu*. Així és com ens explica que la diferència que existeix entre el nom individual i el mer número d'una casa, s'expressa com una diferència en la relació que l'amo habitant manté amb ella i, per tat, amb el que el circumda. No ens sembla que forcem massa les observacions de Simmel si considerem, en aquest sentit, que l'espai okupat, anomenat amb el seu nom propi, produeix una sensació d'individualitat local, i evoca l'idea de la seva pertinença a un món

recuperar "*els fets i anècdotes passades que ha viscut el nostre barri i que estan emmarcades dins d'una tradició de lluites obreres, populars i veïnals*". La secció vol donar a conèixer "*la quotidianitat dels veïns*" i deixar constància de "*les respostes organitzades i els elements de canvi al llarg dels anys, ja que han deixat una forta petjada i formen part de la lluita actual i per tant no podem oblidar...*" (La Burxa, nº12, març de 1999).

³⁶ "*Quan més purament es desenvolupa la ciutat, tant més racionalista serà*" ens deia Simmel, i aquest racionalisme espacial es manifestarà en la desaparició d'allò individual, dels racons i corbes dels carrers, substituïts per la línia recta, per la construcció segons normes geomètriques, que obceixen a lleis generals, i produeix la construcció de noves vies diagonals, el sistema modern de l'angle recta estalvia espai: però pel tràfic és abans de tot estalvi de temps, que és el que demana el racionalisme de la vida (Simmel, 1986). Gràcies a aquests principis del tràfic que permeten que les coses es puguin trobar mecànicament i amb la major rapides, la ciutat adquireix una puresa i abstracció màxima (Simmel, 1986). Un exemple molt clar d'aquest procés de racionalització extrem, del que parla Simmel, és el del Pla Cerdà, i els posteriors PERIS, inspirats en ell, que duen al derrocament dels carrers torçats en benefici de les línies rectes.

espacial qualitativament determinat: a una existència independent i individual, amb una determinació més precisa que quan se la designa per números repetits uniformement en totes les cases, i entre les quals sols existeixen diferències quantitatives³⁷.

Així, des de les aportacions sociològiques realitzades per Simmel sobre *les formes d'individualització espaials* (Simmel, 1986), també podem dir, que l'individu okupa es confon amb una determinada extensió territorial o es fa solidari d'ella, adquirint el territori viscut un caràcter únic i exclusiu, difícil d'aconseguir d'una altra forma. Aquesta relació íntima amb l'espai és el que singularitza d'una forma particular a l'individu i al col·lectiu okupa com a moviment social respecte altres moviments socials. Ja des de Simmel sabem que les relacions socials que es projecten espacialment tenen un caràcter comú social molt més fort que aquelles altres que floten en certa forma en l'aire, associacions de persones que es mobilitzen per un fi concret, i que no es localitzen o es constitueixen en un espai específic. El col·lectiu okupa no pot tenir lloc, sinó troba en un espai amb certa perdurabilitat territorial, com el seu *punt de cristallització, la seva expressió visible*. L'espai ocupat és així el mitjà i l'expressió real del significat del col·lectiu okupa com a moviment social. I això el diferencia probablement de forma més particular de la resta de moviments socials.

Respecte aquesta relació singular amb l'espai, actualment el col·lectiu okupa com moviment social es situa en un espai intermitg entre dues formes de vida diferents, una sedentària i una nòmada, ja que les condicions espacials de la seva existència es posen en moviment cada cop que són desallotjats. Això fa que les formes de socialització que es produeixen en les persones afectades siguin constantment amenaçades per la seva mobilitat³⁸. La mobilitat constant no permet crea estructures estables, i les forces antagòniques del grup augmenten. Així es com el col·lectiu okupa passa a ser un més de les diverses classes d' "enemics interns" (Simmel, 1986) de la societat, tots ells elements que si d'una part, són immanents i tenen una posició de membres, per altre costat, estan com fora i enfront, en una fluctuació constant, així per exemple *el vagabund*³⁹.

³⁷ Simmel ens explicarà com, malgrat la seva indiferència i abstracció, els números designen amb precisió un lloc determinat en l'espai, quelcom que no fa el nom propi. El grau màxim, en aquest sentit, és, per un costat, la costum de designar als hostes dels hotels pel número de la seva habitació, i per un altre, la de no donar noms als carrers, sinó designar-los per xifres, com succeeix a ciutats com Nova York. Aquesta diferència posa de manifest, en l'esfera de l'espai, la contraposició plena que es dona en la posició sociològica de l'individu (Simmel, 1986).

³⁸ Pel que molts cops es manifesten relacions d'afectivitat semblants a les relacions d'amistat en els viatges, amb els qual comparteix tres característiques: l'apartament del mitjà de vida acostumat, la comunitat d'impressions i esdeveniments i la consciència de la pròxima, i potser definitiva, separació: "Es evident que tota socialització està influïda, en el seu caràcter, per la duració temporal que se li atribueix. La brevetat del temps d'una okupació, no tan en el seu aspecte efectivament real, sinó sobretot pel sentiment de l'amenaça o por constant a ser desallotjats, fa que a vegades s'exploti amb la mateixa intensitat la relació, que la prolongació subjectiva de l'okupació" (Simmel, 1986).

³⁹ Simmel ens explica que el vagabund amb la seva mobilitat constant transporta a l'espai l'inquietud i la violència del seu ritme de vida interior, i el converteix amb un paràsit dels elements sedentaris de la societat: "Aquests no persegueixen sols al vagabund, perquè l'odien, sino que l'odien també perquè es veuen obligats a perseguir-lo, per la seva pròpia conservació. I justament el que duu al vagabund a aquesta situació tan exposada i atacada, el seu impuls a canviar de lloc, la seva capacitat per fer-se invisible, és al propi temps el que el protegeix contra aquestes persecucions: és la seva arma d'atac i defensa". Compartim la idea de Simmel de que quan parlem de vagabunds parlem d'elements singulars sense voluntat de crear formes de socialització, per això les unions de vagabund són realment poc freqüents, pel propi esperit asocial del vagabund. Per altra banda, des d'aquesta perspectiva podem dir, que alguns col·lectius d'okupes conserven cert temperament vagabund i aventurer, amb formes de socialització fluctuants, que no recullen dintre de si regulant-la més que una part molt petita de la vida interna i externa dels seus membres, de forma semblant als mariners i la seva comunitat del vaixell (Simmel, 1986).

(C) ELS CSO COM ESPAI DE SOCIABILITAT ALTERNATIVA

FALTADESENVOLUPAR

prestacions com guarderies, consultes mèdiques, alfabetització, assessoria jurídica, i una de les més estables, la dels menjadors populars. Un dels exemples més antics d'okupació social a Catalunya és el Casal Infantil i Juvenil Marianao, que neix el 1976 a Sant Boi de Llobregat per promoure projectes socio-educatius per als infants i els joves, incidint especialment en col·lectius de risc. O també el de la Vakeria de l'Hospitalet de Llobregat, ara desallotjat, però amb cinc anys d'intens desenvolupament d'activitats d'interès social. Aquest model també coincideix amb el dels "gaztetxes" bascos. A diferència d'altres grups "okupes" europeus, més preocupats pel real·lotjament d'edificis abandonats per convertir-los en habitatges, tan a Catalunya com al País Basc, la majoria d'immobles abandonats són transformats en centres socials, on es realitzen tot tipus d'activitats culturals i socials.

LA KAFETA:

Algo més que un bar....

La idea de crear una Kafeta sol ser diferent a la d'un simple bar. *"La idea inicial de la Kafeta era que no tenia que ser un bar; pretén ser principalment un lloc de trobada, on un hi vagui a fer algo, i no ha apalancar-se. La funció de bar empobriria el tema, bars ja n'hi han fora. Per això les vam anomenar kafetes, i no bar."* diu el Roger. La kafeta és el lloc on es realitzen una part important de les relacions d'un CSO. El funcionament de la kafeta pot recordar la d'un bar, ja que hi ha servei de begudes (cerveza, suc, aigua) i alguns menjars, com creps i bikinis, però els criteris d'organització no són els mateixos. Així per exemple, no es serveixen determinats productes per raons de caràcter polític, seguint criteris no mercantilistes. No es serveixen Coca-Cola ni whiskys *"para no hacer el juego a las multinacionales"*. En les kafetes també hi ha un taulell d'anuncis (info-kafeta) amb tota aquella informació alternativa relacionada amb el CSO i amb totes les activitats dels diferents CSO de la ciutat. Les kafetes sovint també s'usen com *kafeta-teatre*, ja que a vegades tenen un escenari per representacions de petit format, ja sigui teatre, poesia, concert, magia, etc. Una altre de les activitats més habitual que s'hi realitza, normalment un cop a la setmana, és la de *cine forum*, on es projecten tan pel·lícules o curts alternatius com algunes més comercials. En definitiva la funcionalitat de l'espai és molt variada i polivalent: *"Volem ke la kafeta, sigui un espai alternatiu, a tots aquells ke ja existeixen, on poguem intercambiar idees, proposar debats, llegir, escoltar, aprendre, preguntar, jugar, descansar, buscar informació, relaxar-se, cantar, ballar, riure, disfrutar, escriure, mirar-se, reflexionar.....hi ha tantes coses que es poden fer.....que deixeu volar la imaginació, i sobretot no us talleu en fer kualsevol tipus de proposta per a millorar o ampliar aquest espai"* (cartell de El Palomar).

(D) FORMES DE GESTIÓ DE L'ESPAI: L'AUTOGESTIÓ (o com redescobrir una vella aspiració llibertaria)

Una de les idees bàsiques per entendre el funcionament intern d'un Centre Social ens remet a la seva forma de gestionar-se econòmicament. Els Centres Socials intenten posar en pràctica unes relacions

productives pròpies i alternatives a les de la lògica econòmica dominant, recuperant el concepte llibertari i històric de l'autogestió dels recursos i del treball.

Això implica que per una banda, l'objectiu es que l'economia dels CSA i dels col·lectius que l'integren siguin autosuficients econòmicament, i no depenguin d'ajudes i subsidis públics, per tal de preservar una marge d'autonomia no només econòmica, sinó també social i política. Per l'altre l'autogestió implica també un projecte cultural i existencial, ja que la idea d'autodeterminació es trasllada a l'esfera més personal, reactivant un nou espai de vida on les persones puguin *autogovernar-se* més autònomament, tan en la seva vida com en el seu treball.

Per tant l'autogestió no es concep només com una estratègia de lluita o d'organització col·lectiva, sinó que també implica una opció o compromís vital (*"se'ns apareix com a imprescindible per tots aquells-es que no suportem les dinàmiques d'explotació capitalista treball-salari -per entendre'ns, si estem farts de treballar en pizzeries o McDonalds, anem cap a fer cooperatives-. Si bé mantindrem elements de mercantilització, anirem alleugerint-nos de merda, que ja és alguna cosa. Però paciència que tenim vint-i-pocs anys i l'autogestió real és un objectiu complex, simplement ho hem de tenir en compte com un horitzó desitjable i necessari"*⁴⁰)

La lluita no sols serà aconseguir la reapropiació de l'estructura material de la producció, *"sinó també pel control col·lectiu del desenvolupament socioeconòmic, per la reapropiació del temps, de l'espai i de la vida quotidiana"* (Melucci, 1986). (Veure cap. Mov. Socio-cultural)

(1)El reciclatge com autogestió del valor d'ús:

L'autogestió és l'eix bàsic de les relacions amb el medi, i això implica valorar els recursos disponibles per la seva utilitat, donant *valor d'ús* a tot allò que té un *valor de canvi*, contràriament a l'ordre econòmic mercantilista actual, on els béns materials, i de fet també els culturals, són béns d'intercanvi o simples objectes rebutjables o substituïbles un cop utilitzats. En els C.S.O s'intenta usar els béns i recursos, en general, de forma més imaginativa i alternativa, aprofitant totes les seves capacitats⁴¹.

Amb l'okupació d'un espai ja es pretén otorgar un valor d'ús a un objecte que la perdut, i que només conserva, i a vegades en prou feines, un valor de canvi. De fet aquest discurs coincideix amb una crítica més general a la política i a la concepció dominant de la nostre societat de l'habitatge com una mercaderia més.

L'autogestió incrementa el grau d'implicació, responsabilitat i iniciativa dels participants, així com la creativitat i l'espontaneïtat de les seves activitats. Els que usen un espai gestionant col·lectiva i directament es senten necessàriament més responsables d'ell, ja que participen des del principi en la seva organització i desenvolupament. Cada grup es coordina amb els altres que també usen l'espai en aquells afers comuns, però cada un és responsable de la seva activitat. La dependència i el control

⁴⁰ Ivan Miró. "De la necessitat d'articular el moviment autònom i anticapitalista". article inèdit. Barcelona, 1999.

⁴¹ Entre els projectes de reutilització dels recursos, es pot trobar, per exemple, un taller de transformació de *"tot allò que pot ser recuperat"* (com al CSO "Kunde-Kunde", a Sant Adrià del Besòs) la recuperació d'aliments al final del dia en les grans superfícies o supermercats, la recuperació i restauració de mobles al carrer o a les cases dels veïns, o la fabricació d'un sistema d'energia alternativa en algunes okupes rurals ("Can Pascual", per exemple).

d'una activitat sempre implica un grau menor de la creativitat i la responsabilitat del que la realitza (veure el capítol sobre "el fracàs de les polítiques de joventut". pag.).

Els C.S.O. i els col·lectius que hi treballen o participen ofereixen activitats i serveis que en general són gratuïts. Si no és el cas, els preus són populars (que estiguin a l'abast de tothom) i tenen com objectiu obtenir recursos econòmics amb els que finançar-se (concerts, cassettes, camisetes, "kafetes", pizzes, etc.) amb tres finalitats: autogestió del CSO i dels grups que hi treballen, pagament de les despeses judicials (advocats, condemnes.....) i campanyes de solidaritat amb altres col·lectius o comunitats (així per exemple a Chiapas, Cuba, les "madres de mayo" d'Argentina, etc.).

L'esforç que cada grup duu a terme per autogestionar econòmicament les seves activitats específiques sovint implica intervenir en activitats no específiques d'ells, i organitzar-se i interrelacionant-se amb altres usuaris de l'espai per oferir serveis a altre gent.

(2) Els límits i contradiccions de l'autogestió:

Donat que l'autogestió absoluta és impossible es creen sempre debats interessants sobre com han d'usar-se i quins han de ser els recursos econòmics emprats. Hi ha CSO que fins i tot estan en contra de fer pagar entrades als concerts (sostenen que la cultura ha de ser sempre i sense excepcions totalment popular), i només es finançant a través de les kafetes, altres, en la mesura del possible, intenten finançar-se de forma més imaginativa (cassettes, camisetes, venda artesanía pròpia, etc.), i la majoria intenten no dependre excessivament dels concerts, per aconseguir, que sinó sempre, al menys generalment, puguin ser gratuïts (quan no es fa l'entrada cobreix les despeses d'organització del concert, i a vegades, una part sobrant es destina als altres objectius d'autogestió).

Altres debats interessants que es produeix sobre l'autogestió tenen que veure amb el grau de contradicció que es pot o s'ha d'assumir en el funcionament i organització del CSO. Deixant de banda l'economia de subsistència d'algunes okupacions rurals, o certes cooperatives, en la majoria dels CSO es fa inevitable assumir certs elements del funcionament del sistema econòmic vigent, donada la dificultat d'aconseguir d'una forma més plena i real l'autogestió. Així el fet s'explica de la següent forma per un sociòleg usuari habitual dels CSO: *"Acceptar la mercantilització com a forma de finançament predominant és una contradicció com una catedral que la majoria tenim, però la reflexió següent és dir "és el que hi ha", i que mentre duri el capitalisme, molt sovint ens sentirem empeses cap a ell doncs sempre ens impediran de produir la nostra pròpia cervesa, per entendre'ns -és coneguda l'expropiació capitalista dels coneixements i habilitats obrers per imposar la salarització i l'apropiació privada dels beneficis de l'intercanvi mercantil-. Altres diran: "sí, acceptem la mercantilització perquè si no és impossible fet tal i tal, i tampoc hem de ser tan primmirades". El fet és que ara mateix l'economia de mercat se'ns menja quotidianament. També és cert que es dona recolzament mutu, la cooperació, l'intercanvi, el reciclatge, el furt, etc. i que el fet que predomini la mercantilització inclòs no té perquè ser dolent si amb la maduresa del moviment i les realitats autònomes i anticapitalistes, aquestes definicions es consoliden a la pràctica, i deixen el nivell superficial de l'autogestió per arribar a les quotes d'autogestió reals". Però malgrat els obstacles i les contradiccions, l'objectiu és perfeccionar i assolir nivells més profunds d'autogestió real en els CSO.*

La culminació d'aquest procés de questionament constant es basaria en la instauració espacio-temporal d'una col·lectivitat social autònoma i autosuficient políticament, es a dir, d'una col·lectivitat capaç d'autoinstituir-se explícitament i per tant de posar en tela de judici les institucions ja donades de la societat i la seva representació del món preestablert. Aquesta col·lectivitat autònoma és

inconcebible sense individus autònoms, i vice versa. L'autonomia dels individus, la seva llibertat (que implica la capacitat de qüestionar-se ells mateixos) té sobretot com contingut la *participació igual de tots* en el poder o les decisions col·lectives.

(E) FORMES D'ORGANITZACIÓ POLÍTICA:

La forma d'organitzar-se i actuar del col·lectiu okupa no té un caràcter instrumental, sinó que constitueix un missatge simbòlic (Melucci, 1989)⁴², un objectiu en si mateix, un desafiament simbòlic a les conductes i formes d'actuació dominants. Coincidint amb el que Alain Touraine atribuïa als NMS en el que ell anomenava el seu *caràcter exemplar*, en el sentit de que en la seva majoria pretenien "*ser exemplars, organitzats d'acord amb les metes abans que amb les exigències d'un combat: grups menys instrumentalistes que expressius, on els participants es veuen compensats per l'experiència que en ells viuen, tan com per la consciència de la missió que duen a terme*" (Touraine, 1982).

Per altre banda, aquests mitjans utilitzats pels NMS impliquen una forma de criticar el caràcter elitista del sistema polític. El que té caràcter primordial no és l'Estat o el sistema polític, sinó els subjectes, les persones, la societat. La finalitat és l'increment de consciència, l'experimentació de noves formes de vida basades en la no opressió i dirigides a la creació d'una nova cultura i una nova societat. El que és important no és tan el resultat com el procés. Enfront la lògica instrumental que considera les accions polítiques com instrument d'una estratègia dirigida a la consecució del poder o a la participació en les decisions d'aquest poder (Habermas, 1980) el col·lectiu okupa, com molts dels NMS, utilitza aquesta lògica expressiva per incrementar la reflexivitat dels seus processos de formació d'identitat, i insisteix, sobre tot, encara que no exclusivament, en claus culturals, models de conducta, autorrealització, identitat personal, etc. (D.Rucht, 1990).

Aquesta expressivitat constitueix en si mateix una característica de les identitats que s'intenten crear, de tal forma que les formes expressives no sols són un ritual mitjançant el qual s'enforteixen les identitats pels activistes mateixos i pel seu entorn, ni s'utilitzen de forma exclusivament instrumental per la construcció de noves identitats, sinó que constitueix, com realització d'un fragment de vida no instrumental, un fi en si mateix, una aportació a la realització d'una forma de vida qualitativament nova (Kriesi, 1987).

A aquest aspecte s'hauria d'afegir una característica dels okupes: La seva independència dels mitjans de comunicació i dels grans grups que controlen i imposen una determinada orientació política, que s'expressa en la pròpia capacitat de crear una xarxa contra-informativa.

Això coincideix en la forma d'actuació interna del col·lectiu okupa, el principi filosòfic organitzatiu central del qual és la *democràcia directe o basidemokratie*, que suposa no sols teòricament, sinó efectivament, una participació directa i autònoma, a través de l'assemblea.

(F) FORMES D'ORGANITZACIÓ POLÍTICA:

La idea "d'organització" o "d'aparell jeràrquic burocràtic" en el sentit modern, és a dir, d'una institució diferent i separada del cos dels seus membres (Castoriadis, 1964), resulta incompreensible des del punt de vista de la filosofia okupa. No hi ha ortodòxia ni direcció orgànica okupa i el

⁴² "Ja que l'acció col·lectiva està centrada en codis culturals, la forma del moviment és en si mateix un missatge, un desafiament simbòlic als codis dominants" (Melucci, 1989)

col·lectiu okupa tampoc pot trobar expressió en un programa, ni forma en una organització política, i per tant, moltes vegades, actes semblants responen a lògiques molt diferents, a règims de signes molt diferents, o bé determinades accions no poden ser atribuïdes al gruix social del moviment, sinó a un sector molt específic. Però sí que existeixen sintonies comunes en aquesta no acceptació d'un ordre que es viu com imposat, i no com a quelcom propi que els vinculi. Alguns d'ells per expressar l'estructura organitzativa descentralitzada i antijerarquica usen imatges o metàfores com les de l'archipèlag (*conjunt d'illes unides per el mateix que les separa*, en aquest cas tot el que no hi cap dins del seu univers o imaginari particular) o conceptes com el de *sistemes en rizoma* de Deleuze (Deleuze i Guattari, 1995)⁴³. Gerlach i Hine parlen de "*manifestacions descentralitzades, segmentades i reticulars*" quan es refereixen a l'acció col·lectiva dels moviments dels 70 a E.E.U.U., principalment el pentecostalista i el Poder Negre (Gerlach i Hine, *People, Power and Change: Movements of Social Transformation*, Indianapolis, 1970), i Fernández Buey es refereix al concepte de "*xarxes socials*" molt utilitzat en l'anàlisi dels *Nous Moviments Socials* (veure per tots P.Fernández Buey, *Redes que dan libertad*, Paidós, Barcelona, 1995) i aplicable a la forma d'organització okupa.

L'ambivalència de l'okupació, entre el mitjà i el fi:

La forma d'organitzar-se i actuar políticament dels okupes no té un caràcter instrumental, sinó que constitueix un missatge simbòlic (Melucci, 1989)⁴⁴, un objectiu en si mateix, un desafiament a les conductes i formes d'actuació dominants. Coincidint amb el que Alain Touraine atribuïa als NMS en el que ell anomenava el seu *caràcter exemplar*, en el sentit de que en la seva majoria pretenien "*ser exemplars, organitzats d'acord amb les metes abans que amb les exigències d'un combat: grups menys instrumentalistes que expressius, on els participants es veuen compensats per l'experiència que en ells viuen, tan com per la consciència de la missió que duen a terme*" (Touraine, 1982)⁴⁵.

Per altre banda, aquests mitjans utilitzats pels NMS impliquen una forma de criticar el caràcter elitista del sistema polític. El que té caràcter primordial no és l'Estat o el sistema polític, sinó els subjectes, les persones, la societat. La finalitat és l'increment de consciència, l'experimentació de noves formes de vida basades en la no opressió i dirigides a la creació d'una nova cultura i una nova societat. El que és important no és tan el resultat com el procés. Enfront la lògica instrumental que considera les accions polítiques com instrument d'una estratègia dirigida a la consecució del poder o a la participació en les decisions d'aquest poder (Habermas, 1980) el col·lectiu okupa, com molts dels NMS, utilitza aquesta lògica expressiva per incrementar la reflexivitat dels seus processos de formació d'identitat, i insisteix, sobre tot, encara que no exclusivament, en claus culturals, models de conducta, autorrealització, identitat personal, etc. (D.Rucht, 1990).⁴⁶

⁴³ *Sistemes de rizoma*: en els que qualsevol punt es connecta amb un altre punt qualsevol, ja que el *rizoma* només està fet de línies. Contràriament als *sistemes centrats* -inclòs policentrats- de comunicació jeràrquica i d'unió preestablerta, el *rizoma* és un sistema *acentrat*, ni jerarquitzant, ni significant, sense memòria centralitzadora, definit solament per una circulació d'estats (Deleuze/Guattari, 1995).

⁴⁴ "*Ja que l'acció col·lectiva està centrada en codis culturals, la forma del moviment és en si mateix un missatge, un desafiament simbòlic als codis dominants*" (Melucci, 1989)

⁴⁵ "Els Nous Moviments Socials eren nous en la mesura que puguin oposar una experiència subjectiva i expressiva a les lògiques instrumentals del sistema, de les organitzacions i dels interessos" (Dubet, 1993)

⁴⁶ "*Aquesta expressivitat constitueix en si mateix una característica de les identitats que s'intenten crear, de tal forma que les formes expressives no sols són un ritual mitjançant el qual s'enforteixen les identitats pels activistes mateixos i pel seu entorn, ni s'utilitzen de forma exclusivament instrumental per la construcció de noves identitats, sinó que constitueix, com realització d'un fragment de vida no instrumental, un fi en si*

Això coincideix en la forma d'actuació interna del col·lectiu okupa, el principi filosòfic organitzatiu central del qual és la *democràcia directe o basidemokratie*, que suposa no sols teòricament, sinó efectivament, una participació directa i autònoma, a través de l'assemblea.

(E) L'ASSEMBLEA DEL CSO COM AUTOGESTIÓ DEMOCRÀTICA:

Així doncs, l'autogestió dels CSO es concretitza en la seva forma d'organització interna, en el seu funcionament assembleari, el principi filosòfic organitzatiu central del qual és el de la *democràcia directe*, que suposa una participació activa, directa i autònoma, a través de l'assemblea. En aquest sentit podem apreciar dos grans nivells (amb dos subnivells respectius), diferents però complementaris, d'autonomia o democràcia assembleària:

1. L'intern o individual de cada CSO: així l'assemblea de l'habitatge i/o la del CSO:

La participació en la presa de decisions més quotidianes es faria en l'àmbit de l'assemblea de cada espai okupat, ja sigui la de l'habitatge (de caràcter més domèstic -neteja, distribució feines, cuina, etc.) ja la del CSO que tindria com objectiu la comunicació interna, la gestió i la coordinació dels diferents col·lectius a l'hora d'organitzar i dur a terme les decisions preses (programes d'activitats, estratègies de defensa de l'espai, etc.).

2. L'extern o col·lectiu dels diferents CSOs d'un àmbit territorial determinat: l'assemblea dels CSOs del barri i el més general de la ciutat:

La participació en la discussió i presa de decisions més polítiques, de caràcter més general i amb conseqüències pel conjunt dels espais okupats, es realitzaria en l'assemblea del barri o de la ciutat (segons quin sigui el grau o àmbit d'incidència de la decisió), i no amb la mateixa freqüència que en les assemblees de l'àmbit intern³⁷.

Així a Catalunya pel seu grau d'importància o participació activa podem destacar l'Assemblea d'okupes de Barcelona, del Baix Llobregat o la de Terrassa. Dintre de l'àmbit barceloní podem remarcar també el protagonisme i dinamisme de l'assemblea de Sants o de Gràcia.

L'assemblearisme implica que el col·lectiu sobre el qual repercuteix una determinada decisió és al mateix temps el seu artífex, des de la discussió sobre la seva conveniència fins que posteriorment es du a terme. Per això l'organització interna ha de ser horitzontal i descentralitzada, i... "Ningú no delega la seva responsabilitat, però tothom és responsable de tot". L'assemblea és oberta a tothom, però es parla a nivell individual. Com ja va exposar Hannah Arendt³⁸, el cos sobirà és la totalitat de les persones afectades; cada cop que una delegació resulta inevitable (com per exemple en el cas dels okupes per anar a un programa de TV o per a parlar amb l'Ajuntament), els delegats són elegits, però en tot moment poden ser revocats dels seus poders.

mateix, una aportació a la realització d'una forma de vida qualitativament nova" (Kricsi, 1987).

³⁷ Segons un okupa entrevistat: "l'idea d'aquesta assemblea era que fos més política i ideològica....però a la pràctica es burocratitza massa i les qüestions tractades són més concretes del que haurien de ser".

³⁸ Hannah Arendt, Sobre la Revolució, Revista d'Occident, Madrid, 1967, especialment pag.27 i ss. En el mateix

El funcionament de l'assemblea es pot descriure amb les següents característiques:

- 1) L'assemblea implica la participació igual de tots en les decisions col·lectives
- 2) L'assemblea pròpiament no existeix, sinó que existeixen assemblees, pel que no poden haver representants de l'Assemblea sinó de les assemblees.
- 3) Si en una assemblea es proposen resolucions, aquestes només poden vincular a aquells que s'han expressat en conformitat, es a dir, com a molt, les decisions pertanyen a assemblees en concret.
- 4) L'assemblea no pot tenir cap règim estatuari.

El fet que els okupes realitzin qualsevol activitat pública fora de l'assemblea no vol dir que l'estiguin representant: es que de fet tot okupa d'una casa concreta pel fet de ser-ho ja és assembleari de l'assemblea d'okupes en cert sentit, ja que res l'impedeix que formi part d'ella, i per altre costat, l'absència d'un d'ells es significatiu per l'assemblea. L'autonomia política d'aquest espai pressuposa evidentment el reconeixement explícit de que la institució de la col·lectivitat a través de l'assemblea és "autoinstitució" (Castoridis, 1967), es a dir, que estableix la font i l'origen de la seva constitució en si mateix i això implica la no acceptació, almenys a priori (dintre del seu marc d'actuació) de cap norma o llei exterior per ésser essencialment heterònoma en la seva formació.

L'assemblearisme també sol implica (com en el cas okupa) que la base de la presa de decisions és el *consens*. En aquest procés s'intenta que tothom tingui una base d'informació igual, i s'intenta aproximar les posicions contraries buscant punts de convergència amb el diàleg i el respecte mutu. L'intercanvi de punts de vista en la discussió ha de donar a lloc, després de superar tots els obstacles inherents a un debat d'aquestes característiques, a la presa de decisions amb l'acord més ampli possible, però sense obligar a ningú a fer res que no vol fer⁴⁹.

⁴⁹ "El trabajo de llegar a un consenso es duro, largo, imperfecto, por eso nuestras asambleas son largas y poco operativas, por eso nuestro movimiento no propone programas salvadores ni recetas mágicas, pero nuestras asambleas son auténticas escuelas de democracia de base, deresponsabilidad y de comunismo, nuestras asambleas son fragmentarios experimentos sociales o microsociales, experimentos utópicos en su proyección hacia el futuro, pero cargados de presente...., una vivencia que no nos puede arrebatar ningún juez, ningún código penal, y es que ¡hasta en comisaría hacemos asambleas!" ("Acerca de los okupas y otras cuestiones" publicat a internet)

L'OKUPACIÓ COM A NOVA "CONTRACULTURA URBANA":

(A) Noció de joventut:

En l'actualitat a la noció sovint se li segueix atribuint un significat tradicional que no s'ajusta als canvis culturals que caracteritzen les nostres societats contemporànies i que alteren el significat de l'edat. Ser jove s'hauria de relacionar més en una actitud vital: està obert als canvis, a la recerca de nous significats que confereixin sentit a la vida, i en general a l'autoconstrucció d'una identitat, més que amb un fet biològic. La seva posició simbòlica en la societat és la que facilita que siguin més receptius a participar en subcultures i formes de vida que qüestionin les normes socials, a participar en moviments socials, i en general, a promoure canvis socials (Flacks, 1971). Certament l'actitud pot tenir que veure amb l'edat, però no necessàriament, ja que existeixen joves amb pautes de comportament pròpies de persones de més edat, i viceversa. Per això no es pot inferir causalment un model de comportament a partir exclusivament del factor de l'edat, quan en l'actualitat es prolonga l'estatus juvenil i l'edat passa a ser cada cop més una *condició cultural* (caracteritzada per actituds i estils de vida) més que biològica (subjecte als límits establerts per l'organisme) (Melucci, 1991)⁵⁰.

Per això resulta excessiva la importància que certs estudis sociològics atribueixen a la variable de l'edat en la interpretació dels motius que porten a un individu a participació tants dels moviments socials, com de fenòmens subculturals o contraculturals. L'acció col·lectiva no pot deduir-se simplement de la condició social dels actors, sinó que ha de ser tractats en si mateixa, per poder comprendre els conflictes que generen (Melucci, 1991)⁵¹.

Aquesta concepció tradicional de la noció de joventut ha servit per sobredimensionar la condició transitòria de la categoria ("*la joventut es una enfermetat que es cura en el temps*") i menospreciar els discursos i les propostes culturals antagòniques a la cultura hegemònica, sense entrar a valorar els seus valors i continguts, i sense considerar el seu impacte real en els models de comportament i la seva pervivència en el temps en subcultures de llarga durada.

(B) Noció de "cultura juvenil"⁵²:

Per *cultura* s'entén les diverses formes d'expressió, de relació de les persones entre elles mateixes i el seu entorn, i totes les construccions culturals (rols, costums, etc) que d'això se'n deriven. Per *joventut*

⁵⁰ En una societat complexa la joventut resulta cada cop més una construcció cultural de les xarxes de interrelació personal en la que es troba l'individu, entre les quals els moviments socials adquireixen un protagonisme creixent en la seva difusió, que una adscripció a un grup d'edat.

⁵¹ "*L'anàlisi de la condició juvenil o femenina és un capítol important en la descripció de l'estructura social, però com a tal no ens diuen res sobre l'acció col·lectiva*" (Melucci, 1991)

⁵² Independentment de les possibles crítiques sobre el significat de la noció de "cultura juvenil", en l'actualitat resulta obvi que s'hauria de canviar terminològicament el singular pel plural. La noció de "cultures juvenils" hauria de substituir la de "cultura juvenil" que apareix en la majoria de la literatura especialitzada.

ens referim a una fase de la vida d'una persona que encara no té reconegut l'estatus d'adult (no deixa de ser una "construcció cultural" relativa a un temps i un espai, i com imatge cultural nítidament diferenciada apareix a inicis del segle XX). Però la joventut entesa com a categoria social d'un actor protagonista de nous conflictes en l'escena pública, i no un mer subjecte passiu, apareix com objecte d'estudi sociològic en la segona meitat del segle XX⁵³.

Així es com dintre de la noció genèrica de cultura, en la dècada dels anys 60, en el context modern dels moviments juvenils que apareixien amb força en l'escena pública dels països occidentals, es comença a parlar de la "*joventut de la societat*" (Aranguren, 1961), i aplicar-se el terme més específic de "*cultura juvenil*". La majoria d'analistes del moment consideraven que els canvis radicals manifestats per la joventut d'aquell temps eren prou significatius qualitativament, que era necessari establir una perspectiva cultural d'anàlisi que representes aquella ruptura amb els comportaments generacionals anteriors (Keniston, 1981)⁵⁴. Els processos de canvi educatiu, laboral, cultural i ideològic soferts en els països occidentals van permetre que certes "*microsocietats juvenils*" mantinguessin un grau d'autonomia significativa respecte les "*institucions adultes*", configurant els seus propis espais i temps específics, i esdevinguent agències de socialització en valors alternatius que "*permetien als joves adquirir experiències i habilitats ignorades en les escoles i altres institucions oficials, i que les famílies consideraven irrellevants*" (Flacks, 1971).

(C) Noció de "contracultura":

Paral·lelament, amb els "teòrics de la contracultura" (de Marcuse a Roszak) s'introduí el concepte de "*contracultura*" per interpretar la creixent oposició emancipadora de la joventut contra les transformacions de la modernització capitalista i de la democràcia liberal. Els moviments juvenils contraculturals serien una clara expressió de la crisi de la nova civilització industrial, i en resposta a ella pretendran construir una alternativa coherent i global, però indefinida en el futur (Roszak, 1973)⁵⁵.

L'emergència d'aquelles contracultures reflectava una ruptura amb l'hegemonia cultural, una crisi en l'ètica puritana que havia caracteritzat la cultura burgesa fins al moment: les formes convencionals de relació afectiva o sexual i l'estil de vida en general, designat com *suburban* (característiques dels que resideixen fora del centre de la ciutat) (Whalen i Flacks, 1984). Encara que per alguns tan sols es

⁵³ "La joventut com a categoria, sorgeix a la Gran Bretanya de postguerra, com una de les manifestacions més visibles del canvi social del període. La joventut fou el focus d'atenció d'informes oficials, legislacions i intervencions públiques, fou divulgada com "problema social" per part dels guardians de la moral i juga un paper important com pedra de toc en l'elaboració de coneixements, interpretacions i explicacions sobre el període" (Hall i Jefferson, 1983).

⁵⁴ "Som testimonis actualment del sorgiment massiu d'un període de la vida no reconegut amb anterioritat: una etapa que sorgeix entre l'adolescència i la vida adulta. Proposo anomenar a aquesta etapa de la vida el període joventut, assignant a aquest terme, venerable però vago, un significat específic. Com l'"adolescència" d'Hall, la "joventut" en cap sentit és nova: en realitat, un cop definit aquest període de la vida, podem estudiar una aparició històrica localitzada als individus i grups que han tingut "una joventut" en el passat. Però el que és "nou" és que a aquesta etapa entren no una minoria de joves, rarament creatius o amb pertorbacions, sinó milions de joves en els països avançats del món" (Keniston, 1981).

⁵⁵ "On trobar, si no és entre la joventut dissident i entre els seus hereders de les pròximes generacions, un profund sentiment de renovació i un descontent radical susceptible de transformar aquesta desorientada civilització? Aquests joves són la matriu on s'està forjant una alternativa futura.... No em sembla exagerat anomenar "contracultura" al que està sorgint al món dels joves" (Roszak, 1973)

tractava d'una "ruptura externa" (Pasolini, 1978)⁵⁶, des de llavors el terme de "contracultura" es utilitzat per referir-se a determinats moments històrics en que alguns sectors juvenils expliciten una voluntat d'oposició de la cultura hegemònica, treballant subterràniament en la creació d'institucions que es pretenen alternatives (Yinger, 1982).

En l'actualitat la "contra-cultura" que s'enfronta a la "nova cultura econòmica" i a la "nova economia de la cultura" sorgida de la societat post-industrial, promourà noves xarxes socials alternatives de contrapoder i una "nova cultura popular urbana", que anirà molts més enllà dels moviments contraculturals anteriors. Algunes de les màximes expressions d'aquestes noves dissidències urbanes es trobaran en els espais okupats, nous intersticis socials de consum d'aquestes contracultures subversives, que permetran que s'articulin innovadores formes i estratègies d'alliberament en la vida quotidiana i de resistència al que Habermas anomenava la "reglamentació burocràtica de la vida social", que impugnarán la "cultura posmoderna" hegemònica.

Enfront la mercantilització de l'existència, l'autodefensa social dels okupes imprimirà una orientació emancipatòria a la seves propostes culturals que es dirigirà tant al poder polític de base (configurant "espais d'autoregulació col·lectiva" de les lluites urbanes en el barri) com al treball i la vida, en general.

Per això, en aquest sentit, considerem que la noció apropiada per aplicar al cas dels joves okupes, no és el terme de "sub-cultura" atribuït per alguns sociòlegs, i amb connotacions més aviat estigmatitzadores, sinó el mencionat concepte de "contra-cultura" o "cultura alternativa".

(D) Diferència entre la noció de "contracultura" i "subcultura":

Ambdós conceptes estan relacionats amb una contestació al concepte gramscian d'hegemonia, i posen en crisi el mite del consens, en un nivell imaginari o simbòlic i real a la vegada, però són dues respostes o elaboracions simbòliques amb conseqüències dispars respecte el que s'ha anomenat "cultura parental".

En la "contra-cultura" no només s'hi expressen formes expressives i de caràcter simbòlic de resistència, com en les expressions de la subcultura, sinó també objectius, valors i estratègies de caràcter marcadament polític (Hall i Jefferson, 1983). En la noció de "contra-cultura" es fan intel·ligibles els aspectes més ideològic-polític dels grups urbans alternatius en quan moviments socials que desafien a les estructures de poder, amb voluntat de transformació social, mentre que en la noció de "subcultura" s'accentuen els aspectes més expressius de desafiament dels codis de significats culturals dominants. Es pot dir, no sense reserves conceptuals⁵⁷, que en la "subcultura" la

⁵⁶ Mentre la majoria dels intel·lectuals d'esquerra alabaven la revolta del 68, Pasolini en una sèrie d'articles, d'una forma poc rigorosa però molt sarcàstica, se'n reia dels "fills de papà" amagats darrera les barricades. La revolta universitària per ell era una "interferència de classe", una qüestió interna de la burgesia, que no tenia res a veure amb els interessos reals de les classes explotades (Pasolini, 1978).

⁵⁷ Es pot qüestionar la radicalitat d'aquesta separació, ja que molts cops són dues realitats íntimament interrelacionades i fluctuants (una expressió pot ser inicialment subcultural i després contracultural, i viceversa). La delimitació conceptual apareix al 1964 en el Centre for the Contemporary Cultural Studies (CCCS) de l'Universitat de Birmingham, un espai acadèmic que agrupava historiadors, comunicòlegs, sociòlegs, antropòlegs i lingüistes interessats per l'estudi crític dels fenòmens culturals contemporanis. Els autors d'aquesta Universitat establiren unes clares diferències a partir de la idea que allò ocultava la noció – les diferents formes de relació cultural de les classes socials amb la cultura dominant – era més rellevant que

...ologia justificatiu.

Si bé en un principi es podria considerar que la noció de subcultura aplicada als okupes no era tant inapropiada, al menys d'una forma parcial, en l'actualitat, i vista l'evolució qualitativa dels processos de transformació social del col·lectiu okupa, ho deixen de ser, quedant plenament consolidades les seves propostes político-culturals com expressions contraculturals, articulades i perilloses, d'una nova dissidència político-moral que irromp en les nostres ciutats.

Encara que les propostes més contraculturals del col·lectiu okupa ja eren presents i actives des de l'inici de la seva aparició, no és fins que aconseguixen generar focus de conflicte i controvèrsia social, esdevenint visibles en l'escenari públic, que el col·lectiu okupa es consolida plenament en la seva orientació com moviment contra-cultural de caràcter urbà i popular, que a més desafia a les autoritats. El col·lectiu, sobretot des de la seva criminalització, s'esforça més intensament en difondre nous significats d'injustícia que facilitin una controvèrsia pública respecte un estat de coses. Aquest camp d'acció de la nova identitat col·lectiva amenaçada pretindrà una major legitimitat social per la seva lluita, que s'aconseguirà, no només amb la seva *activitat extraordinària* (manifestacions, sentades, campanyes de suport, manifestos, recollida de signatures i autoincuplacions, etc), sinó sobretot mitjançant la seva tasca més ordinària i quotidiana en els CSO i en els seus mitjans contra-informatius.

Per això, els *efectes més polítics* es sobreposen als efectes merament subculturals, adquirint centralitat i protagonisme discursiu. Mentre les manifestacions subculturals de determinats grups que formen el col·lectiu okupa es mantenen, el potencial conflictiu de del moviment s'incrementa, creant tot un nou repertori polític de lluita urbana.

(E) Els elements subculturals com a creació d'un marc d'acció col·lectiva:

Els moviments socials no només són consumidors de significats culturals existents, sinó que a més en són productors de nous, que sovint es presenten com antagònics als dominants. Així alguns dels grups que formen el col·lectiu okupa usen codis signítics específics, que s'expressen en diversos formats: ja sigui en el llenguatge escrit (en pancartes i parets, en les seves vestimentes i cossos) ja sigui en el llenguatge parlat.

El col·lectiu de grups okupes són laboratoris socials en els que es construeixen els marcs d'acció de noves mobilitzacions, gràcies a les estructures de comunicació cultural que s'hi desenvolupen com a "*subcultures activistes de llarga duració*" (McAdam, 1994). Els eslògans, les cançons, les pintades, el llenguatge, i en general, el conjunt d'elements subculturals, són el sistema simbòlic que la majoria de moviments socials converteixen en marcs per l'acció col·lectiva (Laitin, 1988). De fet, les xarxes cognitives creades per una subcultura subversiva permeten mobilitzar simbòlicament els seus grups de suport primari, encara que també és cert que a vegades no està tan clar que engresqui a altres actors no compromesos.

el que mostrava. Per ells no era l'edat sinó la classe el factor estructurant de les cultures juvenils. Així les diferències sorgien entre les subcultures juvenils obreres i les contracultures juvenils de classe mitja: les primeres eren més primitives i s'organitzaven en forma de "bandes", les segones més sofisticades i no tan compactes. Les primeres eren vistes com variacions del tradicional gamberrisme obrer, i les segones com formes alternatives d'oposició als valors i institucions dominants (Hall i Jefferson, 1983).

Un dels riscos dels marcs significatius més antagonics, com en el cas del moviment okupa, és l'aïllament o estigmatització social (amb la conseqüent repressió efectiva), per la dificultat d'interactuar d'una forma més estratègica amb la majoria de la població. Està clar que quan un moviment tria uns determinats símbols amb els que emmarcar el seu missatge, estableix un curs estratègic entre el seu entorn cultural, els seus oponents i els seus aliats. Si per una banda, els moviments que s'adapten massa bé a les cultures dominants de les seves societats perden força d'oposició i el recolzament dels seus seguidors més actius, per l'altre, els que s'hi enfronten amb pràctiques simbòliques més radicals, si bé augmenten la solidaritat interna dels seus seguidors i aliats més actius, s'allunyen i perden una part important de la seva capacitat potencial de mobilització de masses.

La mobilització dels símbols contribueix d'una forma clara a la construcció d'identitats col·lectives, que es projecten no només als observadors i antagonistes, sinó també, d'una forma reflexiva, als seus seguidors, augmentant la seva pròpia autoreferencialitat. En aquesta funció medidora cada cop hi tenen un paper més destacat, i pervertidor, els mitjans de comunicació de masses, que esdevenen un vehicle de difusió -i sovint de creació- de determinades significacions de les seves *identitats públiques*, que discrepen radicalment de les seves *identitats socials* (veure cap movsocio.).

ELS SOCIÒLEGS DE LES "TRIBUS URBANES" ENFRONT ELS OKUPES

L'expansió civilitzadora urbana-occidental malgrat el seu avenç planetari, no consegueix homogeneïtzar tot l'entramat de microsocietats urbanes existents, ans al contrari, aquestes posen de manifest la "crisi d'hegemonia cultural" amb el nou camp de forces sorgit, que multiplica les propostes culturals, signe de les contradiccions de les transformacions històriques⁵⁸.

Si bé podem apreciar, en aquest sentit, alguna similitud entre les anomenades "tribus urbanes" i els okupes, se'ns fan més evidents les diferències. Ambdues sorgeixen com expressions de resistència identitària al procés unificador cultural de les societats modernes, frustrant l'ideal polític-administratiu, d'inspiració jacobina, d'instaurar una "cultura urbana" domesticada i mal·leable. Però mentre molts dels grups identificats en la categoria de "tribus urbanes" constitueixen versions més o menys alterades de la cultura hegemònica, que reproduïxen en clau de caricatura els valors de la societat capitalista⁵⁹, els altres esdevenen dissonàncies contrafàctiques que articulen alternatives reals i esbossen opcions vitals i culturals possibles, o al menys desitjables.

La "cultura del botellón" i la contra-cultura promoguda pel moviment okupa són producte i reflex d'una mateixa societat, però el primer a mode de *ressonància* i el segon de *dissonància*. Els models culturals dels primers imiten les configuracions simbòliques, deformant-los en desmesura amb una imatge distorsionada dels aspectes més irracionals dels principis racionalitzadors del consumisme contemporani⁶⁰, els dels segons, en canvi, esdevenen un ensaig racional i deliberat de noves formes emergents d'experimentació social, destinats a qüestionar i a amenaçar l'ordre social i el model cultural hegemònic, l'expressió última de la qual, són algunes de les noves identitats fracturades per la societat posmoderna.

(A) Origen i desenvolupament de la noció de "tribu urbana":

El concepte de "tribu urbana" va començar a aplicar-se per designar tot un conjunt de conductes "desviades" que sorgien en el medi urbà de la ciutat post-industrial, com exponen "*de la cultura individualista i frívola*", "*d'una generació formada en l'abundància de béns materials, però sense principis normatius, d'ideals, de conviccions sòlides*".

Un dels primers grups catalogats de "tribu urbana" van ser els de la "Movida madrileña" dels anys 80, que semblaven compartir una moda, uns hàbits de comportament, gustos estètics i musicals.

⁵⁸ "A una hegemonia que cada cop troba més dificultats per elaborar una proposta unitària pròpia, es contraposa una multiplicació paral·lela de noves propostes culturals, que intenten omplir buits cada cop majors...Els nous subjectes socials emergents –sobretot les dones i els joves– expressen necessitats culturals que són antagòniques respecte del marc proposat per la ideologia hegemònica, o més ben dit, pels diversos sectors competitius entre els quals s'articula la cultura de les classes en el poder" (Gallini, 1980).

⁵⁹ Aquesta intuïció ja fou captada per Pier Paolo Pasolini, quan es refereix a "les màscares repulsives que los jóvenes se ha puesto sobre la cara, aféandolos como a viejas putas de una injusta iconografía", que "reproducen objetivamente en sus fisonomías lo que ellos, sólo con palabras, han condenado para siempre" ("El discurso dei capelli", 1968; citat per Carles Freixa, 1993).

⁶⁰ Així Juan Gamella (Gamella, 1991) ens explica com els joves consumidors d'heroïna, els yonquis, es comporten justament com això, es a dir, "consumidors", que obeeixen a una espècie de monstruositat dels principis rectoris del consumisme frenètic de la societat actual.

Inicialment només era la "*gente guapa*" de la "*movida*" i el món de l'espectacle, després es va començar a aplicar a nous grups juvenils: "*punkies*", "*heavies*", "*rockers*", "*mods*", "*pijos*", "*siniestros*" i un llarg etcètera de suposades noves "*tribus urbanes*". Poc a poc el concepte anava adquirint un caràcter més despectiu i va ser associat a grups o bandes juvenils violentes, algunes d'ideologia feixista o neonazi. La majoria de les connotacions negatives del concepte tenien un dels principals orígens en l'explicació de la seva aparició. Així eren designades com persones desconcertades, porugues i socialment aïllades, que buscaven desesperadament el que fos per omplir el buit de la seva vida miserable.

(B) Els okupes són una "nova tribu urbana"?:

Es pot dir que el concepte de "tribu urbana" resulta del tot insatisfactori i inapropiat per ser aplicat al col·lectiu okupa per diversos motius:

(1) Per la debilitat conceptual del seu significat:

Certament, com podem comprovar més endavant, la debilitat conceptual del significat de "tribu urbana" el fa difícilment servible en seu científica. El terme és una eina escassament operativa, que ha sigut utilitzada habitualment pels mitjans de difusió, especialment en el gènere periodístic dels reportatges, per entretenir a l'audiència amb els seus aspectes més sensacionalistes i trivials del fenomen, que no adquirint un status conceptual d'ús generalitzat. Hi han alguns estudis sociològics que han usat (abusat) abundantment el terme, fins el punt de començar a haver-hi una incipient monografia sobre les anomenades "tribus urbanes", però els estudis, en la seva majoria, manquen d'uns marcs teòrics rigorosos i no disposen d'un instrumental metodològic amb suficient solvència científica.

(2) Per la manca científica de valor explicatiu dels estudis:

Certament, com podem comprovar, els estudis tracten els processos de formació dels individus analitzats com si fossin producte d'estructures psicobiològiques a les que s'atribueix caràcter objectiu i previ al seu comportament, manifestacions d'estructures asocials innates al individu, que es conceptualitzen en termes de "patologies narcisistes" (Stephan, 1971). Altres estudis més elaborats assignen a les estructures socials la capacitat de generar el desarrelament que condueix a les persones en vers la cerca col·lectiva d'unes identitats que confereixin sentit a les seves vides, però també coincideixen en la unidimensionalitat determinista dels anteriors estudis, i no tenen en consideració la complexitat i els diversos components de la identitat i especialment la forma en que els diferents actors interpreten, construeixen i articulen les seves identitats (Hunt, Benford i Snow, 1994). Per altra banda, les investigacions de les "*tribus urbanes*" es recolzen en les anticipacions de les categories socialment previstes per ubicar i classificar al conjunt dels individus que formen part de la supra-categoria de "*joves desviats*" i després, mitjançant els atributs personals de la seva "*identitat social desviada*" de "*tribu urbana*", transformen i presenten les seves anticipacions prèvies amb expectatives sociològiques normatives.

(3) Per la no adequació de les seves conclusions al "cas okupa":

Però independentment de si aquestes perspectives legitimen científicament els estudis dels fenòmens estudiats sota la noció de "tribu urbana" el que està clar és que no es poden aplicar al cas dels okupes. La pràctica majoria dels factors biològics i socials identificats com variables desencadenats de l'aparició i comportament de les "*tribus urbanes*", així com les característiques i descripcions

...nes, no s'adeqüen al cas dels okupes. Quasi tots els analistes que s'han ocupat de les "tribus urbanes" coincideixen en afirmar que el seu origen és la música o el futbol⁶¹ i que desprecien la política, essent els seus marcs identitaris els de la "cultura posmoderna", o de la "subcultura de retirada" o d'aïllament⁶². És evident que aquesta teoria, si s'accepta com vàlida-ja que resulta altament problemàtica-, respondria al retrat robot d'un cap rapat, i la seva subcultura skin, però no explica el fenomen de la contracultura okupa.

Els estudiosos de Psicologia Social que també s'han intentat apropar al fenomen arriben a afirmar que "buscar ideologia en las motivaciones de estos grupos juveniles es una locura"⁶³. Independentment de la correcció d'aquesta valoració, està clar que les motivacions político-socials són el principal element identificador dels okupes, que lluny de ser uns "passotes" inscrits en l'anomenada "cultura del botellón" són més aviat un "superpolític" (si se'ns permet l'expressió), que es caracteritzen per la intensitat del seu activisme polític. Aquesta afirmació pot ser fàcilment contrastada pel contingut del seu butlletí Contra-infos que informa d'una desbordant activitat d'actes i accions de caràcter polític, social i cultural, que no només els allunya dels suposats individus "desviats" de les "tribus urbanes" (que "basicamente su único propósito es divertirse" ens diu Donald), sinó també de l'apatia nihilista generalitzada de l'actual joventut, la normalitzada o "integrada" en els valors dominants.

(B) Els analistes i l'ús estigmatitzador/policiac del concepte "tribu urbana" **(el cas de Moraza i Lara)**

Molts dels analistes en lloc d'observar a les altres cultures intentant comprendre la seva estructura de sentit en la seva pròpia lògica o racionalitat interna, estudien el fenomen de las "tribus urbanes" com objectes a categoritzar des d'uns paràmetres prèviament elaborats -i molt discutibles- que confereixen legitimitat científica al seu discurs. Aquest fet resulta més que evident en el cas okupa, quan els analistes forcen i tergiversen la seva realitat, fent-la intel·ligible des de les categories prevalents i previstes en el discurs considerat científic de les "tribus urbanes". Així infra-utilitzen el concepte de "tribu urbana" i el transfereixen al cas d'interpretació, sense contrastar la seva validesa amb la seva realitat quotidiana.

Els estudis de Moraza i Lara, són un paradigma clar d'aquest pobre mètode interpretatiu⁶⁴. El resultat de l'estudi conclou que els okupes són els més coneguts i reconeguts per la població enquestada, però la investigació no és pregunta per la causa d'aquest rellevant descobriment, i tan sols procedeix a una simple descripció (usant els mateixos trets i atributs superficials i intranscendents dels membres de les altres tribus identificades) que no correspon amb la realitat i no explica els processos en els que

⁶¹ A. Miguel: "Llegaron los vándolos". Diario 16 del 30 de noviembre de 1991.

⁶² Que segons Cloowar i Ohlin, són el seu refugi davant la incapacitat d'adaptar-se i resistir les tensions anímiques o les contradiccions del sistema social.

⁶³ "Pues aunque algunos emplean simbolos de connotación politica, éstos son intercambiables como lo puede ser una marca de ropa o el mismo fútbol. De hecho vemos como entremezclan curces gamadas con las de un equipo de fútbol, anagramas anarquistas con banderas independentistas o nacionalistas en un mismo grupo" (Donald, 1995).

⁶⁴ Els analistes realitzen una descripció del tot incorrecta i desacreditadora dels okupes tan sols perquè estan en contigüitat en una llista d'un qüestionari confeccionat a priori amb tots els prejudicis possibles subjacents en la "població normal". En la llista de "tribus urbanes" s'hi inclou, entre els okupes, una sèrie de grups juvenils sense argumentar el motiu ni realitzar un control previ de la noció del concepte de "tribu urbana" i la seva aplicació posterior als casos estudiats.

els actors construeixen el sentit de la seva acció⁶⁵.

Es evident que aquesta imatge preconcebuda que els dos analistes ens proporcionen del col·lectiu és un estereotip desacreditador que no correspon amb la seva realitat interna i distorsiona el sentit de seva identitat i acció, però a més es realitza des d'una perspectiva que de per si està condemnada a simplificar el supòsit d'anàlisi, i caure en conclusions banals, ja que es limita a destacar, i sovint a sobredimensionar, els suposats comportaments "desviats" dels col·lectius designats respecte les normes socials dominants.

Aquesta infra-utilització del concepte de "*tribu urbana*" i de determinats atributs en alguns casos, com l'okupa, obceix a una intencionalitat clarament esbiaixada i estigmatitzadora⁶⁶. Si bé és cert que aquesta intencionalitat pertany més a certs mitjans de difusió, fins i tot alguns analistes l'han subministrat als grups encarregats de reprimir les conductes "*desviades*" objecte d'estudi. A Barcelona, un grup de sociòlegs de l'Universitat Autònoma de Barcelona (Pere Oriol Costa, José Manuel Pérez Tornero i Fabio Tropea) va elaborar el 1993 un informe pel Govern Civil sobre les "*tribus urbanes*" que operen a la ciutat, i detectades "*como activas en la capital catalana, abundantemente recogido por la prensa como confirmación 'científica' de sus fantasiosas descripciones sobre esa fuente de alarma que era la juventud discola. En ese trabajo los jóvenes eran clasificados en motoras, skinheads, siniestros, psychobillys, punkies, heavies, rockers, mods, hooligans, maquineros, b-boys, hardcores y okuas, con una ficha que recogía sus rasgos distintivos: edad de sus componentes: actividades -ocio y nomadismo, música y conciertos, ropa, baile, pintadas, marginalidad, normales-; niveles de conflictividad-elevado, contenido, escaso....; ideología-en la mayoría de los casos contradictoria-*" (Delgado, 1995).

Aquest és només un dels diversos informes, no tots amb les mateixes pretensions científiques, que els diversos cossos policials del país han encarregat o fins i tot elaborat⁶⁷. Algun d'ells han sigut difosos en moments significatius, així per exemple l'informe de la Policia Nacional de data....va ser filtrat als *mass media* tot just després de la polèmica que va crear....DESENVOLUPAR.. Molts cops la intenció estigmatitzadora pretén assignar responsabilitat "tribals" a tot tipus d'agressions, saqueigs o destruccions de gran magnitud, com la que va afectar a la ciutat de Tàrraga el setembre de 1991 (Delgado, ?). P.e. 12-O, Jutge (DESENVOLUPAR).

(D) Els analistes i l'ús esbiaixat del concepte de "violència juvenil":

Així és com en els estudis es destaca sobretot la violència d'algunes accions okupes, i es presenta com element configurador de la seva identitat. Aquesta violència, segons els estudis, seria tan sols una altra simple expressió més de la "*cultura de la violència*" que sorgeix en els grups desintegrats i

⁶⁵ Així per exemple es diu que les seves aficions preferides son "*la bebida, el consumo de porros y la música heavy o trash metal*", i "*sus opiniones sobre diversos aspectos de la sociedad, como: el dinero, el trabajo, la religión y la política se caracterizan por el insulto, el desprecio o el desinterés más radical*". També ens parla de la seva forma de comunicar-se: "*una jerga que mezcla elementos pasotas y de la cultura yonqui*".

⁶⁶ "*Este tratamiento otorgado a determinados grupos juveniles como entidades de naturaleza intrinsecamente péfida, completaria una maquinaria de estigmatización social*" (Delgado, ?)

⁶⁷ Manuel Delgado cita un simposi que va convocar el setembre de 1986 a psicòlegs, sociòlegs i policies per discutir les Ponències sobre Seguretat Ciutadana redactades per l'Escola de la Guàrdia Urbana barcelonesa (Delgado, ?).

psicològicament més dèbil de la joventut. La suposada "violència okupa" estaria al mateix nivell que el vandalisme i la violència gratuïta o feixista d'altres "tribus urbanes", principalment la dels skin head, que són tractats i estudiats conjuntament amb els okupes. Aquesta interpretació es fa des d'unes prèvies concepcions del tot superficials i no rigoroses del concepte de violència i els seus diversos usos, obviant les diverses implicacions i causes de caràcter polític que la determinen, i per tant fent-la intel·ligible a través de burdes generalitzacions. Així s'apliquen, sense masses consideracions, les explicacions sociològiques sobre els orígens i causes de la violència juvenil a la "violència política".

Els experts en "tribus urbanes", a partir de la terminologia de Psicologia Social⁶⁸, usen les "teories de la desviació social" per analitzar la violència juvenil, que troba en les disposicions naturals del subjecte i les pressions del seu medi social la seva suposada explicació causal.

Deixant de banda les discutibles conclusions científiques d'aquests estudis sobre la violència juvenil⁶⁹, en tot cas, els factors identificats com promotors d'aquestes conductes antisocials no són aplicables al cas okupa. Així, per exemple el concepte d' "hombria" s'usa de forma destacada per explicar la violència juvenil⁷⁰, sobretot en les "hores perilloses" de la nit, els caps de setmana i principalment els diumenges de futbol. D'acord amb algunes de les característiques apuntades del col·lectiu okupa (per exemple, la seva lluita politico-social), el concepte ja apareix del tot inapropiat. També s'invoquen com a característiques dels grups juvenils l'individualisme, la insolidaritat i l'hedonisme, quan és obvi que no són els que motiven l'acció col·lectiva dels okupes, ans al contrari, són una reacció antisistèmica davant d'ells.

Molt més enllà de les consideracions conceptuals sobre un terme tan polisèmic i mal·leable com el de violència (veure cap...) en relació a la interacció violenta dels okupes respecte els skins descrita pels analistes, es podria dir, ja només intuïtivament, que: (1) els okupes són més objecte de la violència de grups feixistes que a la inversa. (2) aquesta violència no és una "violència tribal" (com pretenen els estudiosos) sinó una "violència política", i (3) tampoc es pot dir rigorosament que sigui una "violència okupa" quan en tot cas es tractaria d'una "violència antifeixista" d'agrupacions o

⁶⁸ Segons Müller: "Todo adolescente se encuentra en un conflicto permanente y terrible, el cuerpo y la voz se les disparan y no se sienten preparados para la vida adulta, les atemoriza. En estos grupos fanáticos encontramos que con la uniformidad con sus compañeros eluden la guerra dialéctica de la sociedad adulta. Cuanto más blandos están por dentro, más rígidos y duros se muestran por fuera, encuentran su refugio en monolitismos con la violencia". En similars termes es pronuncia Alvaro Rodríguez, professor de Psicologia Social i especialista en moviments sectaris, al afirmar: "los adolescentes viven una experiencia emocional intensa. En esta panacea democrática que les hemos construido, en la que ya no son previsibles más mayos del 68, carecen de referencias para confrontar su identidad futura, para canalizar su energía. Más que una ideología, estos grupos rinden culto a la violencia, a sus formas estéticas. Es el modelo que les ofrecemos a través del cine y la televisión el que ha triunfado y se está imponiendo como norma de comportamiento."

⁶⁹ Així per exemple s'enfatitza l'emancipació de la família i el conflicte generacional (veure Psicologia anormal. Los problemas de la conducta desadaptada, de I. G. Sarason i B.G. Sarason, editorial Trillas, Mèxic, 1983) quan el cert és que el conflicte generacional entès com "un desarrelament de l'entorn carencial en el que habita que provoca una subcultura propia de refugi emocional" (Donald, ?) ha desaparegut pràcticament de l'actual societat espanyola, si ens atenem als estudis sociològics que posen de manifest que els joves espanyols es senten, en la seva majoria, perfectament integrats en l'estructura familiar, i en molts dels casos, fins i tot, comparteixen criteris similars al dels pares en qüestions politico-socials (veure "Juventud española 1984", Fco. Andrés Orizo, Fundació Santamaria, 1984).

⁷⁰ "Los jóvenes recurren a actos de hombría para atraer la atención y encontrarse a sí mismos" (Donald, ?)

plataformes polítiques que es constitueixen per protestar enfront actes i comportaments feixistes, racistes i xenòfobs de determinats grups, i per denunciar la impunitat amb la que actuen davant la passivitat institucional⁷¹. Per altra banda, aquest tipus de violències defensives que emergeixen en les nostres ciutats pertanyen a la violència urbana pròpia de la reivindicació d'una ciutadania incompleta, o com diu Jordi Borja a *"la violència urbana que expressa una rebel·lió de no ciutadà"* (Borja, 1998).

⁷¹ Certament, quan es produeixen actes de protesta o fins i tot actes de violència enfront de grups feixistes, aquests corresponen més a aquests grups o plataformes antifeixistes (on hi participen, per altra banda, molts okupes) que els okupes pròpiament. Així per exemple, el fet del 12- d'octubre del 2000.

OKUPACIÓ I MOVIMENTS SOCIALS

AQUEST CAPÍTOL ENCARA NO ESTÀ ACABAT

Interrogar-se sobre els moviments socials des de la sociologia ha d'implicar pretendre contestar a que son els moviments socials, que fan i quin impacte tenen en el marc social i polític on sorgeixen. En darrer terme, l'objectiu d'aquestes respostes es trobar models i enfoc de síntesi que siguin abastables i aplicables per la investigació empírica d'un moviment determinat en circumstàncies socials i polítiques concretes.

En el següent capítol es fa un balanç sobre les formes com la sociologia ha tractat de respondre a aquestes qüestions. Així, es repassen primer el què les ciències socials contemporànies coneixen sobre el tema. La primera tasca ha de ser definir amb la màxima precisió possible el terme "moviment social". Posteriorment, es repassen les teories i les investigacions --òbviamet, les consistents-- més influents, fent-ne balanç, aixà és, remarcant les aportacions i el dèficits.

A partir d'aquestes aportacions, la segona part de l'article es dedica a presentar un model d'anàlisi dels moviments socials des de la sociologia. Aquest model, síntesi d'alguns enfoc i del bagatge de sociòlegs i científics socials, s'enquadra satisfactòriament amb les qüestions que platejàvem més amunt: que són, que fan i quin impacte tenen.

Relació moviments socials i sociologia (tots dos moderns)

2. LES CIÈNCIES SOCIALS I ELS MOVIMENTS SOCIALS

Des dels seus inicis com a ciència, la sociologia ha tingut un interès especial en els moviments socials. Com suggereix Giddens⁷² "els moviments socials són una característica del món contemporani igual d'evident que les organitzacions formals, burocràtiques, a les que, més d'un cop, s'oposen. L'estudi de la seva naturalesa i efectes configura un àrea de gran interès per la sociologia"

Fruit d'aquest gran interès, ja la primera generació de sociòlegs, al segle XIX, va tractar-lo. I diem tractar-lo per què, essencialment, varen tractar el moviment obrer, l'únic moviment coetani, amb les seves diferències internes, de la suficient envergadura. Karl Marx, Émile Durkheim i, fins i tot, Max Weber, l'analitzaren.....(explicar-ho)

Tals estudis, però, formaven part de teories més generals, teories que, en darrer terme, pretenien comprendre el "nou" món que emergia amb la industrialització. Cap d'ells va presentar teories capaces d'entendre per si mateixes els moviments socials.

No és fins ben entrat el segle XX quan la sociologia comença a produir teories, més o menys sistemàtiques, sobre els moviments.

2.1 El concepte de moviment social a la sociologia

És pertinent, abans que res, aclarir el concepte "moviment social". Sens dubte porta a moltes discussions i, sovint, a massa imprecisions. (exemple, cita) No es tracta aquí de trobar, exhaustivament, les causes que expliquin tals desentesos. En darrer terme, es produeix cert paral·lelisme amb altres desentesos que ocorren sovint a les ciències socials amb conceptes igualment claus. En tot cas, hi ha una causa, comuna amb altres conceptes, que, si no, exhaustiva si és fonamental alhora d'explicar les imprecisions: la barreja que en aquest tema es produeix entre sociòlegs

Una bona forma, doncs, de superar aquests inconvenients és adreçant-se a la sociologia, diguem-ne més rigorosa. Representen intents més seriosos i, sobretot, més connectats amb els objectius d'aquesta ciència socials. A continuació es presenten cinc exemples sobre la definició de moviment social, tots ells de sociòlegs de primera línia.

1. En un estudi ja clàssic, Helbert Blumer⁷³ definia els moviments socials com a "empreses col·lectives per establir un nou ordre de vida. Es gesten en una condició de neguit, i deriven del seu poder de motivació, d'una banda, de la insatisfacció amb la forma actual de viure i, d'una altra, dels desitjos i esperances d'un nou esquema o sistema de vida".

2. Ralph Turner i Lewis M. Killian⁷⁴ recalquen que l'acció col·lectiva, per equiparar-se a un moviment social, havia de ser continuada durant un cert temps. Segons els dos autors un moviment social és "una col·lectivitat actuant amb alguna continuïtat en el temps per promoure o resistir a un canvi en la societat o en un grup, del qual en són part".

⁷² Giddens, A; *Sociologia*, Madrid: Alianza, 1991.

⁷³ "Social movements", a B. McLaughlin (Ed.) *Studies in social movements. A social psychological perspective*

⁷⁴ Turner, R / Killian L; *Collective Behaviour*, Prentice Hall, New Jersey, 1972. p.256).

3. Joachim Raschke⁷⁵ li dona més precisió: “un moviment social és un agent col·lectiu movilitzador, que cerca l'objectiu de provocar, impedir o anul·lar un canvi social fonamental, treballant per allò amb certa continuïtat, un alt nivell d'integració simbòlica i un nivell baix d'especialització de rols, valent-se de formes d'acció i organització variables”.

4. Charles Tilly⁷⁶: “Els moviments socials reals són interaccions prolongades entre les autoritats i els oponents. Als moviments socials, diversos oponents tracten de crear un actor coherent, o almenys la seva aparença. Més encara, els moviments socials reals sempre impliquen una conversació simbòlicament restringida entre múltiples actors, a la qual l'habilitat per desenvolupar símbols i expressions afecta significativament al sorgiment de la interacció”

5. Manuel Castells, recollint les aportacions d'Alain Touraine: “els moviments socials són accions col·lectives conscients, l'impacte de les quals --tant en cas de victòria com de derrota-- transforma els valors i les institucions de la societat”⁷⁷

Obviament, totes aquestes definicions són correctes. I encara és més precisa una definició composta per parts de totes elles. Així, efectivament, els moviments socials són *empreses* col·lectives que “neixen de la insatisfacció amb la forma actual de viure”, tenen una “vida perllongada”, “valent-se de formes d'acció i organització variables”, produint “interaccions prolongades amb les autoritats”, “l'impacte de les quals --guanyin o perdin-- transforma els valors i les institucions de la societat”. Amb tot, però, serien necessaris dos elements més per precisar la definició de moviment social.

En primer lloc, especificar les formes d'acció i organització variables. És veritat, amb Raschke, que els moviments es caracteritzen per la utilització de formes d'acció variables. Però no és menys veritat que els moviments utilitzen fonamentalment formes d'acció que sobrepassen, fins i tot qüestionant-les, les accions formals. Dit d'una altra forma, els moviments es serveixen de formes d'expressió que, si no fora de la legalitat vigent, no són les usades en condicions ordinàries pels altres actors polítics. La dels moviments socials és bàsicament una acció informal, no-institucionalitzada. EXEMPLES D'autors que estan d'acord.

En segon lloc, existeixen diferències cabdals entre els moviments socials. Per exemple, no és el mateix un moviment amb objectius sobre la política o l'economia que moviments els objectius dels qual refereixin a promoure canvis culturals. Ni tampoc és el mateix moviments que pretenguin canvis substancials, ja sigui sobre la política, l'economia o la cultura, de moviments que només pretenguin modificar algun aspecte concret de la societat. Combinant les dues variables sorgeix la següent classificació dels moviments socials:

Per tant, un moviment social és una acció col·lectiva continuada que neix de la insatisfacció amb la forma actual de viure, valent-se de formes d'acció i organització variables --prioritàriament informals-- produint interaccions prolongades amb les autoritats, l'impacte de les quals --guanyin o perdin-- produeix transformacions i reestructuracions. Amb tot, a les societats modernes existeixen infinitat de moviments, sovint amb objectius molt diferents. Una forma de classificar-los és dividint-los entre “moviments socio-polítics” i “moviments socio-culturals”; els primers, a la vegada, en

⁷⁵ Raschke, citat a *Redes que dan libertad*, pg. 48).

⁷⁶ Tilly, Charles: *Grandes estructuras, procesos amplios, comparaciones enormes*, Madrid: Alianza, 1984, p. 48.

⁷⁷ Manuel Castells, *La era de la información*, vol.2, p. 25.

“moviments específic proactius”, “moviments específic reactius” o “moviments radicals”, o a vegades “moviments revolucionaris”; i els segons, en “moviments culturals” o en “moviments utòpics”.

2.2 Teories i enfoc sobre moviments socials

El repàs que es presenta a continuació sobre les diferents enfoc teòrics per l'estudi dels moviments socials es basa en les síntesi de la de Ricchmann i la de Dalton i Kuechler.

Enfocs per l'estudi dels moviments socials:

- (i) l'enfoc del collective behaviour (comportament col·lectiu), que té dues vertents: l'enfoc micro, representat per l'interaccionisme simbòlic (Blumer, Turner, Kilian); l'enfoc macro, representat pel funcionalisme estructural (Parsons, Smelser ((a Giddens)))
- (ii) els models de privació relativa: Ted Gurr, violència col·lectiva, frustració-agressió, Contradicció amb els moviments universalistes
- (iii) els enfoc d'acció racional (Olson)
- (iv) enfoc de movilització de recursos (anàlisi d'organitzacions)
- (v) les teories europees sobre els nous moviments socials (molt diferents entre si)
- (vi) l'escola “particularista” (Tilly)
- (vii) enfoc de xarxes (Max Kaase A: Dalton/Kuechler)
- (viii) enfoc cognitiu (eyerman/Jaminson)

Els diferents enfoc presentats, tot i que en diferent grau, han suposat aportacions importants per l'estudi dels moviments. No es farà una criba o crítica de cada un d'ells. Amb tot, alguns enfoc il·luminen més aspectes que altres. La síntesi que es presenta a continuació recull aspectes dispersos de cada un d'ells, però especialment dels punts (iv), (v) i (vi). ((explicar els motius))). Tals enfoc degudament combinats i ampliat, son els que permeten analitzar les tres qüestions sociològiques sobre les quals ens interrogàvem a l'inici de l'assaig: (ara explicar-les més). A més, no és una anàlisi completa dels moviments socials la que s'atura en la descripció del propi moviment, malgrat arribi a ser molt refinada. És necessari, a més, analitzar l'espai des d'on es situen, és a dir la “democràcia”, i l'impacte que sobre ella exerceixen els moviments

1. que son els moviments socials
2. que fan
3. quin impacte tenen en el marc social i polític on sorgeixen

3. PROPOSTA DE SINTESI PER L'ESTUDI DELS MOVIMENTS SOCIALS(a partir de les teories més substantives i organitzar contingut)

alguns dels trets.)

3.1 Que son. ((treball amb la definició i classificació de m.s. i

3.2 Que fan (trets: actuació política i social)

3.3 Estudi de l'impacte (quin impacte tenen)

((fer esquemes en cad punt))

3.2. Que fan

1. És una acció col·lectiva. La primera característica d'un moviment social parteix del sentit comú. Per tal de satisfer les seves creences i els seus desitjos, els éssers humans realitzen un seguit d'accions, que son individuals o col·lectives. Majoritàriament les efectuen de forma individual: per exemple, fer un examen, anar a votar o buscar feina. A vegades, però, es junten per realitzar-les de forma col·lectiva; per exemple, una empresa, la universitat, les patronals, els sindicats o un partit polític son institucions humanes creades per actuar col·lectivament. Un moviment social pertany a les segones, això és, és una acció col·lectiva. Però a més, com suggereix Sidney Tarrow⁷⁸, una acció col·lectiva contenciosa, és a dir, "utilitzada per gent que no té un accés regular a les institucions, que actua en nom de reivindicacions noves o no acceptades i que es porta d'una forma que constitueix una amenaça fonamental per altres".

2. Es una acció col·lectiva situada en la societat civil.

3. No busca beneficis econòmics.⁷⁹ Els moviments socials son una de les múltiples organitzacions i associacions col·lectives a les "democràcies". Dins d'aquestes, però, conviuen organitzacions molts diferents entre sí. Així, hi han organitzacions que pertanyen a l'Estat, com la universitat, una empresa pública o la policia. A més, dins les organitzacions que pertanyen a l'Estat, algunes busquen beneficis econòmics (mercat) mentre altres busquen beneficis d'altre tipus: per exemple, una empresa pública és una organització que pertany a l'Estat i que busca benefici econòmic. La policia pertany també a l'Estat però, en canvi, busca beneficis que no son estrictament econòmics, això és fora del mercat. De la mateixa forma, les organitzacions i associacions que no pertanyen a l'Estat s'escindeixen en dos grups: les que busquen beneficis econòmics, a través del mercat, el cas més clar és el de les empreses privades; les que busquen beneficis no-econòmics, fora del mercat, com son, per exemple, una associació de veïns, un esplai, un club esportiu, un partit polític, un centre excursionista o el moviment antimilitarista.

Amb això però, no n'hi ha prou. Dins aquesta categoria, les OACs, conviuen organitzacions, associacions i moviments extremadament diferents per ser analitzats com a similars: poc a veure tenen entre si, en un altre terreny, una associació de veïns, un esplai, un club esportiu, un partit polític, un centre excursionista o el moviment antimilitarista.

4. Es una acció col·lectiva situada en la societat civil, buscant beneficis no-econòmics, l'activitat de

⁷⁸ Tarrow, el poder en movimiento, p.19

⁷⁹ Aquest és un tret distintiu utilitzat pel sociòleg anglès McGrew per diferenciar les diferents organitzacions i associacions presents en una societat moderna; les organitzacions i associacions que no formen part de l'Estat ni busquen beneficis econòmics, són les Organitzacions d'Acció Col·lectiva (OACs) (citada a Salvador Aguilar, *Estructura Social i Acció Col·lectiva*, tesi doctoral, UB, 1994)

la qual implica a altres grups. Una forma plausible per diferenciar-les (les que no són estatals i no busquen beneficis econòmics), és segons l'acció col·lectiva practicada.⁸⁰ Algunes OACs practiquen una acció col·lectiva que no es destina a realitzar demandes a altres grups. Per exemple, l'activitat (ordinària) d'un esplai, un club esportiu o un centre excursionista no inclou demandes a altres grups. En canvi, altres OACs practiquen una acció col·lectiva destinada prioritàriament a realitzar demandes a altres grups. Per exemple, l'activitat (ordinària) d'una associació de veïns, d'un partit polític o del moviment antimilitarista s'inclou en el segon grup. Així, l'activitat d'un moviment social planteja demandes i desafiaments contra les "èlits, les autoritats o altres grups o codis culturals".⁸¹

4. Es una acció col·lectiva situada en la societat civil, buscant beneficis no-econòmics, l'activitat de la qual implica a altres grups, que defensa interessos generals. Les associacions o organitzacions que defensen interessos generals són les que en el cas de veure realitzades les seves demandes, repercutiren al conjunt de la població, i no als membres que han participat en l'acció col·lectiva o a una capa social determinada. És el cas, per exemple, del moviment ecologista, d'una associació de veïns o, fins i tot, de certs *catch-all-parties*.⁸² Contràriament, les organitzacions que defensen interessos específics, en el cas de veure realitzades les seves demandes, repercutirien exclusivament als membres que han participat en l'acció col·lectiva o a un grup social determinat, malgrat que aquest sigui quantitativament molt gran. És el cas, per exemple, d'una associació que pretengui un accés més obert a una carrera professional, o fins i tot dels grans sindicats, la lluita dels quals es produeix bàsicament en favor de la millora de les condicions econòmiques i socials dels treballadors assalariats, no de tota la població. L'activitat pròpia dels moviments socials és una demanda global que afectaria --negativament o positivament-- a tota la població. No és, per tant, una demanda destinada a beneficiar els interessos específics d'algunes capes socials ni referida a un grup social concret, ni orientada als seus participants.

Les quatre primeres característiques --col·lectives, no estatals i sense buscar beneficis econòmics, incloent demandes a altres grups i defensant interessos generals-- donen pautes per la definició del moviment. Encara, però, manquen més elements per arribar a la seva idiosincràsia. Amb aquest propòsit, la següent característica escindeix definitivament els moviments socials de la resta d'organitzacions amb les quals compartia les quatre característiques fins ara citades.

6. Es una acció col·lectiva situada en la societat civil, buscant beneficis no-econòmics, l'activitat de la qual implica a altres grups, que defensa interessos generals, les formes d'acció de la qual són informals. Algunes organitzacions i associacions -- practiquen una acció col·lectiva formal i altres una acció col·lectiva informal.⁸³ Les formes d'actuació de les primeres són: internament, estructurades amb una organització jeràrquica i amb associacions representatives a gran escala; i, externament, a partir de la intermediació pluralista o corporativista d'interessos, la competència entre partits polítics i la regla de la majoria. És el cas dels *catch-all-parties*. Les formes d'actuació d'una associació o organització informal són: internament, espontànies i un baix grau de

⁸⁰ La diferenciació de les OACs segons l'acció col·lectiva practicada l'utilitza Salvador Aguilar (*Estructura Social i Acció Col·lectiva*, tesi doctoral, UB, 1994).

⁸¹ Tarrow (op.cit.), pg.22.

⁸² Un *catch-all-party* ("partit que ho agafa tot") és un partit polític que pretén recollir vots de la majoria de l'espectre polític, de la dreta a l'esquerra i, amb aquest objectiu, realitza propostes i programes que superen els *cleaveages* polítics que usualment han diferenciat als partits.

⁸³ A Claus Offe es troba una anàlisi d'aquest tret, especialment a *Partidos políticos y nuevos movimientos sociales*, Madrid: Sistema, 1992

diferenciació horitzontal i vertical; i externament, basades en una política de protesta assentada en exigències predominantment negatives.

7. Es una acció col·lectiva situada en la societat civil, buscant beneficis no-econòmics, l'activitat de la qual implica a altres grups, que defensa interessos generals, les formes d'acció de la qual son informals i participatives Un altre tret que permet diferenciar els moviments socials d'altres organitzacions i associacions sorgeix a partir del tipus de participació de les persones⁸⁴. Hi ha organitzacions i associacions on no es dona una participació directa de tots els seus membres; així alguns membres d'aquestes associacions representen a la resta, produint-se l'activitat associativa sense la participació directa de tots els seus "adherits" i "adherides". És el cas, per exemple, dels partits polítics, dels grups d'interès o de les associacions de consumidors. Totes elles son organitzacions o associacions de *representació política*. Per contra, hi han organitzacions i associacions on la participació directa de tots els seus membres fa possible la seva existència; en aquestes associacions i organitzacions no hi han representats ni representades. El cas més clar és el dels moviments socials. Aquestes son organitzacions i associacions, no de representació, sinó de *mobilització política*.

8. Es una acció col·lectiva situada en la societat civil, buscant beneficis no econòmics; la seva activitat implica demandes a altres grups; defensa interessos generals; les formes d'acció de la qual son informals i participatives; té una certa continuïtat en el temps. (explicar-ho).

9. No s'esgota en una demanda

10. genera un certa visió del món.

11. Formen part de la "política en sentit ampli" o "política general" o, el conjunt d'accions col·lectives i individuals, encaminades a la demanda i defensa d'uns interessos o necessitats socials, tan si utilitzen o no les regles institucionals establertes.

Les organitzacions o associacions situades en el marc de la política en sentit ampli son les que pretenen canvis substancials en la *societat-tal-com-és*, ja que els interessos que defensen no estan ni legitimats ni articulats en les regles fins llavors establertes en la política institucional. Dins aquestes organitzacions o associacions destaquen els moviments socials⁸⁵, que han tingut un paper històric clau en el camí cap a una major democratització de les poliarquies⁸⁶. El seu principal recurs és l'acció col·lectiva, que "es utilitzada per la gent que no té accés regular a les institucions, en nom de reivindicacions noves o no acceptades i que constitueixen un amenaça per altres grups"⁸⁷.

3.3 L'impacte

⁸⁴ Un autor que tracta la participació és H.P. Kriesi; "El contexto político de los nuevos movimientos sociales en Europa Occidental" A: Benedicto, J. i Reinares; *Las transformaciones de lo político*, Madrid: Alianza, 1992.

⁸⁵ Un moviment social és, recordem, una acció col·lectiva que no pertany a les institucions de l'Estat ni busca beneficis econòmics, inclou demandes a altres grups; defensa interessos generals de forma informal i amb la participació directa dels seus membres.

⁸⁶ Les transformacions històriques de les poliarquies estan ben definides: el camí d'hegemonies i oligarquies competitives a règims quasi poliàrquic, que fou essencialment el procés que va succeir en el món occidental durant el XIX; la modificació de les quasi poliarquies a poliarquies plenes, durant el XX; la plena democratització de les poliarquies, que és la única que no s'ha realitzat (Dahl)

⁸⁷ És la definició utilitzada per Sidney Tarrow a *El poder en movimiento*, 1997

Per analitzar l'impacte dels moviments socials sobre l'entorn ambiental (polític i social) és necessari precisar tals condicions. Aquí, s'analitza exclusivament l'impacte dels moviments sobre els règims de democràcia liberal ((nota a peu)). La tasca proposada obliga a qüestionar determinades nocions, totes elles emanades de la consideració --incorrecta-- que els sistemes polítics coneguts com a "democràcies" són "governos del poble" i que, en conseqüència, totes les demandes dels ciutadans reben igual tracte i tenen igual oportunitats, almenys en teoria. L'objectiu de les properes línies és, a més del qüestionament d'aquesta noció, d'altres que d'ella se'n deriven.

(i) el terme "democràcia"

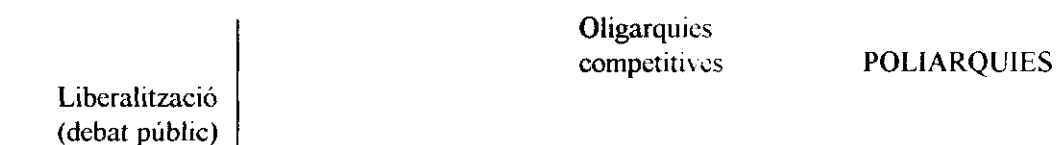
L'ús del terme "democràcia" indica massa qüestions i, a més, no descriu la forma d'organització política existent als estats que així s'autoanomenen. Hi ha una diferència substancial entre democràcia --en el seu sentit ideal-- i la que realment existeix. Més enllà de discussions normatives, cal trobar eines analítiques per tal d'estudiar la *democràcia-tal-com-és*, la democràcia efectiva.

(ii) El concepte de poliarquia

Una bona eina per al·l'analisi de la democràcia efectiva és el concepte de poliarquia (règims relativament però no completament democratitzats) per tal de descriure, amb més rigor, els règims efectius d'aquests països. El concepte de "poliarquia", desenvolupat per Robert A. Dahl, analitza el punt intermig on es troben les actuals democràcies, les *democràcies-tal-com-són*, per tal de mantenir "la distinció entre la democràcia com a sistema ideal i els convenis institucionals, que han de veure com una espècie d'aproximació imperfecta al ideal"⁸⁸.

La definició del terme "poliarquia" ofereix dues dimensions: la primera reflexa la capacitat dels governs per facilitar l'oposició, la discrepància política o el debat polític sobre les qüestions de govern; la segona dimensió reflexa la capacitat dels governs per facilitar la participació en l'aparell del govern. En sentit pràctic, la primera dimensió sintetitza l'oferiment a la majoria de la població per part dels governs d'una certa garantia d'igualtat d'oportunitats per formular les seves preferències, posicions i interessos sobre les qüestions d'interès general, i la garantia de poder manifestar-les públicament; mentre, l'altra dimensió expressa les regles establertes que determinen el número i el nivell de participació de la població en el control i gestió del govern, que a les poliarquies, i per extensió a la resta de règims polítics moderns, prenen la forma representativa⁸⁹. La connexió entre les dues dimensions (debat públic i participació) permet col·locar sobre els eixos (Figura 2) diferents sistemes polítics, especificats en relació al índex de democratització que mesuren ambdues dimensions.

Figura 2: Lliberalització, representació i democratització (Dahl, R; *La poliarquia*, p.18)

⁸⁸ Robert A. Dahl; *La poliarquia. Participación y oposición*, Madrid: Tecnos, 1971.

⁸⁹ La representació és la forma que ha prés l'Estat modern. La participació a la polis és substituïda per la representació, on "la societat representada en l'Estat implica que tots i cada un dels seus membres han cedit a un "tercer" el seu dret a autogovernar-se i ningú pot situar-se al marge d'aquesta realitat" (Caminai, M; "La organización institucional y administrativa" A: *Manual de ciencia política*, Madrid: Tecnos, 1996, pg.374)

Hegemonies tancades	Hegemonies representatives
Representació (participació)	

Un sistema de govern d'hegemonia tancada, té els nivells mínims de garantia de debat polític i de participació de la població en el govern. En l'altre extrem, un sistema de govern poliàrquic seria el que garanteix els nivells més elevats, aconseguits pràcticament, de debat públic i participació (amb la representació) de la població en el govern, això és, el que comunament es coneix com a "democràcies"⁹⁰. La "democràcia" es situaria en l'angle superior dret, però donat que la democràcia té més dimensions que les que aquí s'expressen i en realitat no existeix cap règim totalment democratitzat, és preferible utilitzar llavors el terme poliàrquia per designar aquest règim polític. Les poliàrquies són, per tant, règims només relativament democràtics. Dit d'una altra manera, les poliàrquies són sistemes substancialment lliberalitzats i popularitzats, és a dir representatius i oberts al debat polític.

(iii) El pluralisme organitzatiu

Malgrat la rellevància del model, té mancances importants. La més essencial és la no inclusió d'una qüestió capdal als països amb poliàrquia: el fet que un nombrós i variat conjunt d'associacions privades participin en una competència per obtenir recursos públics i influir sobre l'Estat amb l'objectiu que les polítiques públiques s'orientin en la direcció que els convé als seus interessos. Per exemple, la forma d'influència d'un sindicat, d'una associació d'empresaris, d'un grup d'immobiliàries o de Greenpeace, que, òbviament, no passen per les urnes i els vots.

Amb la inclusió de la crítica, la poliàrquia, el règim polític comunament conegut com a "democràcia", disposa d'un nou tret definidor: el pluralisme associatiu, mesurat per l'alt grau de permisivitat per la creació d'associacions privades i la seva influència en el procés de presa de decisions públiques.

(iv) El privilegi estructural

Però no totes les associacions tenen les mateixes possibilitats d'influir l'Estat per tal que aquest orienti les polítiques públiques en favor de l'associació. A les poliàrquies, hi ha mecanismes semblants a "filtres", produint que en el joc associatiu (pluralisme organitzatiu) determinades organitzacions parteixin amb avantatge.

Dos són les causes de tals avantatges per a algunes associacions, o desavantatges per a d'altres. La més òbvia, indica que una organització o associació té més possibilitats d'influència en la mesura que esta més ben situada estratègicament. Per exemple, Greenpeace té més influència que la "Plataforma

⁹⁰ Els altres dos governs, l'hegemonia representativa i l'oligarquia competitiva, serien tipus ideals per tal de recalcar les vies o camins seguits per la consecució de les poliàrquies actuals.

Contra el 4rt Cinturó" o un sindicat que una associació local de parats⁹¹. Una altra, menys òbvia, però amb més transcendència, indica que una organització o associació té més avantatges segons els interessos o les demandes que defensi. Així, no tenen la mateixa possibilitat d'influència a la "democràcia" un sindicat que una organització d'empresaris; un moviment ecologista que una associació de constructors; una assemblea d'okupes que un grup d'immobiliàries. Per exemple, els empresaris, els constructors o les immobiliàries polemitzen, quan els seus interessos estan amenaçats, argumentant que la lluita sindical, ecologista o okupa perjudica als interessos *generals* de la societat. Aquesta argumentació, fins a cert punt normal, es converteix en realment greu quan des de l'administració pública s'avalua tal idea, donant per descomptat que els interessos d'empresaris, constructors i immobiliàries equivalen als del conjunt de la societat.

L'anàlisi de la segona causa, tot i la dificultat per mesurar-la empíricament, ha donat resultats que no la refuten⁹². Així, l'organització social en les societats amb "democràcia" no es pot entendre observant exclusivament els processos estrictament polítics que operen, tot i ser fonamentals⁹³. Hi han "filtres" que possibiliten que alguns interessos --algunes demandes-- tinguin més facilitat que d'altres, sense ser una relació que s'esgoti amb la situació estratègica de l'organització o associació.

(v) l'impacte pròpiament

El nexce que s'estableix entre l'acció col·lectiva dels moviments socials i la democràcia (sense cometes) és enriquidora. Com ja s'ha assenyalat, la poliarquia, no és un règim equiparable a la democràcia en un sentit ideal del terme. Però la distància entre les *democràcies-tal-com-són* (les poliarquies) i algun sentit més proper al ideal de democràcia, tendeix a reduir-se pels efectes de l'acció col·lectiva, com suggereixen els estudiosos del sorgiment històric de la democràcia liberal⁹⁴. Per tant, l'augment de la democratització de les poliarquies, això és, l'augment del debat polític i de la capacitat de participació no és un efecte *entròpic*, sinó que es relaciona amb les demandes exteriors que rep a partir de l'acció col·lectiva.

⁹¹ Sidney Tarrow, en poques pàgines, explica sintèticament els punts des dels quals s'ha centrat l'anàlisi d'aquest punt. Destaca especialment l'aportació de Marx, de Lenin i la de l'economista Mancur Olson. (*El poder en movimiento*, Madrid: Alianza, 1997)

⁹² Per exemple, la diferència entre les associacions del capital (dels empresaris) i les del treball --un dels casos més estudiats-- permet il·luminar com la majoria de les vegades les primeres es surten amb la seva en detriment de les segones. Segons Colin Crouch⁹², sociòleg i polític anglès, és determinant la pressió a que estan sotmesos els governs de les poliarquies. Aquesta pressió es desdobra en dues, la de la pròpia poliarquia i la que fa referència a la *posició privilegiada de l'empresa*. El resultat és el què Crouch anomena "privilegi estructural". Això és, el fet d'haver de respondre davant tot el poble fa que l'estat depengui de determinades institucions (de mercat) capaces de proveir dels béns que la població demanda. L'estat però, al defensar l'estabilitat, protegeix els interessos del mode de producció existent, en darrer terme, el de les associacions d'empresaris.

⁹³ Malgrat que aquest fet sobrepassa l'objectiu de l'article, és important recordar-lo. Molts analistes socials obliden aquest fet, qüestió que provoca un esbiaix insalvable alhora de tractar de compondre la política que es genera al sí de les poliarquies. Alguns autor que si l'han tingut en compte son, per exemple, Wright Mills (l'èlit del poder) o Ralph Miliband (la classe dominant).

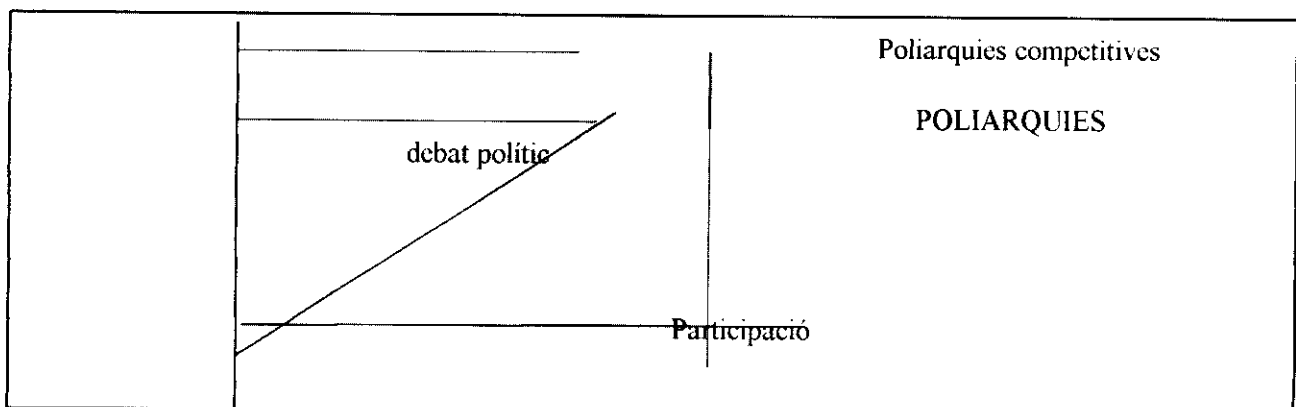
⁹⁴ Sobresurten especialment Barrington Moore amb *Los orígenes sociales de la dictadura y de la democracia*, i el mateix Robert A. Dahl amb *La democracia y sus críticos*

La tercera transformació de les poliarquies --cap a una democratització i la superació dels mecanismes o de les entitats no-democràtiques -- té molt a veure amb les demandes de nous moviments. De fet, és la transformació que s'ha desenvolupat de forma més tímida, tot i haver adquirit importància a partir dels anys 70, amb les demandes, cada cop més insistents, formulades pels joves i per nous moviments socials en favor d'una democratització de les institucions socials a les societats amb "democràcia".

Els moviments socials apareguts des dels anys 70 (estudiantil, ecologista, feminista, antimilitarista, ...) son un dels actors de canvi d'aquesta tercera transformació a l'interior de les poliarquies, en la direcció d'una major democratització. Això és, retallen les diferències entre democràcia efectiva i algun sentit més proper a la democràcia ideal. El fet que hagin portat a l'espai públic nous temes de debat, junt amb crítiques antigues, però renovades amb nous discursos i noves pràctiques, enriqueix la major democratització de les poliarquies. Com suggereix Castoriadis⁹⁵, "hem (o hauriem) de viure en un règim on totes les qüestions poguin ser plantejades --i això és precisament el règim democràtic".

Reemplantant les dimensions de la democratització (debat polític i participació), es disposa de la següent informació. Un sistema polític s'acosta més al ideal de democràcia en la mesura que existeixen més temes de debat públic (primera dimensió), i la dinàmica s'accelera quan es trenca la distinció entre esfera pública i esfera privada, entre la societat política (o Estat) i societat civil. A més, aquest sistema polític s'acosta més encara al ideal de democràcia en el moment que permet incloure més graus de participació en el govern (segona dimensió) als actors socials que participen en el debat polític.

Quines d'aquestes dimensions han estat impactades per l'acció política i social dels darrers moviments socials? L'impacte bàsic es troba en la primera dimensió, obrint nous temes de debat polític. En la segona dimensió el seu impacte ha estat escàs: els sistemes polítics amb poliarquia no han obert els mecanismes de participació en el govern, mantenint pràcticament de forma inalterada el tipus de representació. Així, el moviment ecologista ha fet que avui sigui tema de discussió política, present en totes les agendes, aspectes vinculats a la relació d'esgotament que es produeix entre societat i natura. O el nou moviment feminista discutint àmbits fins llavors lluny de la societat política. El resultat d'aquests i altres moviments (i dels que sorgeixen) és que avui els governs han de disposar de programes adaptats a les problemàtiques que han fet sorgir els moviments. Però això, com ja s'ha dit, no ha tingut un paral·lelisme en l'altra dimensió, la participació, tal i com es pretén il·lustrar a la Figura 5. IMPACTE

⁹⁵ Castoriadis; *El ascenso de la insignificancia*, 1998.

FIGURA 5 Impacte dels moviments socials a les poliarquies

El que destaca de la figura és el que l'impacte actual dels moviments socials afecta només una de les dimensions. Aquest impacte (seccionat) provoca que les poliarquies siguin més competitives en la lluita dels grups per aparèixer a l'arena pública. Finalment, doncs, s'han transformat les condicions polítiques al si de les democràcies liberals en un aspecte: l'aparició de nous temes de debat polític, portant-los des de l'esfera privada a l'esfera pública, sense però que s'hagi produït un canvi o reestructuració de les formes de participació que vinculen als governats amb els governants (la representació).

La tendència, llavors, és que els règims polítics de poliarquia prenen les demandes dels moviments, però això no suposa una modificació de les formes de participació. Dit d'una altra forma, existeix el perill, real, que amb l'impacte efectiu que tenen els moviments socials la tendència a les poliarquies no sigui cap a la democratització, sinó cap a poliarquies competitives on les associacions han de fer esforços molt grans per poder competir amb els grups dominants que tenen mitjans suficients, no només estructurals, per fer avançar els seus interessos.

La temporalitat del moviment okupa

Des d'aquesta òptica una de les primeres qüestions que se'ns planteja quan analitzem el moviment okupa, com submoviment urbà alternatiu, en relació a aquestes característiques dels NMS, i en general de tots els MS, és la seva temporalitat, ja que un dels criteris per distingir els seus episodis col·lectius com les protestes socials espontànies dels moviments socials és la seva continuïtat en el temps, així com el nivell d'elaboració d'estructures de comunicació que les sustenta, i la seva capacitat mobilitzadora per aconseguir les seves finalitats⁹⁶.

Partim de la base de que els moviments socials són essencialment transitoris, i desapareixen en un procés de difusió/institucionalització (Eyerman/Jamison, 1991) Seria cert, així doncs, que tots els moviments socials tenen un començament i un final, però la dificultat és sovint saber quina serà la seva continuïtat, normalment amenaçada per l'adopció d'organitzacions més rígides que pauten el seu comportament i que confereixen duració però que a la vegada anul·len el caràcter de moviment.⁹⁷

Des d'aquesta perspectiva el cicle de vida del col·lectiu okupa s'enfronta a dos dilemes:

1. Per una part la seva constitutiva inestabilitat fa que la seva continuïtat sigui especialment problemàtica i extremadament fluctuant.

⁹⁶"Las organizaciones de NMS son como toros, tienen que seguir moviéndose por continuar viviendo" (Dalton/Küchler, 1990).

⁹⁷ Així la majoria dels NMS s'incerten en " un període de creació històrica que sorgí en els seixanta i que a finals dels vuitanta havien sigut àmpliament incorporats a la política establerta en forma de partits verds, grups d'interès convencionals, departaments universitaris d'estudis de la dona, burocràcies ambientals, etc...." (Eyerman/ Jamison, 1991).

2. Però per l'altre la voluntat de no institucionalització o integració, juntament amb l'inmovilisme de les autoritats públiques per resoldre les reivindicacions que plantegen, fa pensar que la base social del col·lectiu okupa continuarà expandint-se ja que les motivacions del "marc d'injustícia" persisteixen.

En tot cas tan si perduren com si no la mobilització dels grups d'auto-ajuda o grups de ressonància (*resonanzgruppe*, vegeu Rashke, 1985), el moviment okupa sempre tindrà una xarxa de cases afectades per la qüestió que li dona una base social constant que més o menys coincideix amb el grup de suport primari (*primäre Trägergruppe*) dels okupes de la fase constitutiva del moviment, que és el nucli central dels que efectivament es mobilitzen (*força social*).

Això significa que encara que el col·lectiu okupa com moviment social pugui entrar en una certa fase de latència en quan al seu efecte polític, disminuint la seva incidència sobre les relacions de força dels grups polítics implicats, és mantindran les xarxes socials alternatives en les que la interacció continua, fent molt més fàcil tots els altres processos que desemboquen en un efecte urbà com incidència sobre les condicions de la vida col·lectiva, ja sigui projectada des de la defensa dels antics assentaments (*estratègies d'autodefensa*) com des de la conquesta de nous espais (*estratègies d'acció*) que poden portar a una reactivació immediata en una altra fase de mobilització, amb noves formes variades, que no tenen per què confluïr amb les anteriors, i que poden reconvertir i transformar l'expressió del col·lectiu en una potencialitat d'acció diferent.

En aquest sentit aquesta possibilitat de reactivització i de mobilització generalitzada també depèn, com en tot moviment social, en certa mesura, de la consecució del seu *desideratum*. Molts dels NMS, malgrat tenir uns referents i plantejaments globals en la resolució dels problemes socials, intenten aconseguir consens i mobilitzacions importants en referència a una reivindicació ben delimitada, convertint-se així en el s'ha denominat "*moviments d'un sol assumpte*" (*single-issue movements*). I per tan aquests consensos i adhesions generals depenen en la seva mobilització de l'èxit o no de les reivindicacions plantejades.

Des del punt de vista polític, el col·lectiu okupa en quan que principalment transformat en moviment social reivindicatiu en motiu de la seva criminalització i persecució penal (el nou CP de la "*democràcia*") pot trobar els límits de la seva lluita política en la derogació o la declaració d'inconstitucionalitat del polèmic article 234 del CP, ja sigui per un creixent aïllament polític com per la localització extrema de les seves accions que poden fer molt difícil la seva pròpia superació com possible "*moviment d'un sol assumpte*" una vegada despenalitzada la seva actuació, a través de la seva articulació amb nous processos polítics, desapareixent un altre cop entre els intersticis de la societat i retornant a la dinàmica social de la que provenien abans de l'aprovació del nou CP.

REDEFINICIÓ DEL CONFLICTE POLÍTIC-CULTURAL

FALTA DESENVOLUPAR

.....
(El canvi d'orientació que els NMS realitzen en l'esfera política suposa tres desplaçaments en els processos d'acció col·lectiva en els que la comunicació esdevé pràctica política i ampliació de l'espai públic simbòlic:
mirar habermas

El conflicte desborda l'allò polític:

El conflicte ja no es situa només en la vessant d'accés al poder, o d'intervenció estatal. El model de

subordinació dels moviments als partits que havia predominat en els moviments clàssics, es veu transformat pels moviments de la Nova Esquerra, que redefeix el paper que han de jugar els NMS, i introdueixen lluites de caràcter expressiu en la política, que la desborden.

"La fi de l'era revolucionària significa la reivindicació del present, la preeminència del present sobre el futur, la prioritat dels anhels de felicitat i plaer per sobre del sacrifici de les persones" (Lipovetski, 1991).

D'aquesta forma nous conflictes abans exclosos del debat polític, ara hi ingressen. Qüestions com el barri, el carrer, les relacions sexuals, de gènere, etc esdevenen problemàtiques. Així, per l'esquerra llibertària dels Nous Moviments Socials l'objectiu no serà assumir el poder estatal, sinó desenvolupar formes de contra-poder "de base" per transformar la vida social, sense renunciar, en alguns casos, a la pretensió de dissoldre o destruir el poder de tipus estatal.

Una sèrie de qüestions que abans es situaven en l'àmbit de l'allò privat –la defensa de la identitat individual, la continuïtat i predecibilitat de l'existència personal- ara es redefeixen com a públics, i comencen a constituir la matèria candent dels nous conflictes. Molts d'aquests camps (el cos, la sexualitat, les relacions afectives) són progressivament amenaçats i invadits per un nou sistema de control social, regulat per l'aparell tecnocientífic, les agències d'informació i comunicació, i els centres de decisió política. Això motiva una reivindicació creixent d'autonomia i dignitat que impulsa als moviments socials, com reacció de resistència, a crear nous espais socials (Melucci, 1980)⁹⁸.

Quan els canals polítics apareixen bloquejats per la desmobilització ciutadana i la desmoralització social sols pot ser transformada si partim d'una lluita prepolítica, una feien de reconstrucció cultural (Havel, 1989) El poder de los sin poder (cita)149

Però els Nms es preocupen per una perspectiva "micro" d'alliberament personal i en la vida quotidiana vinculant-ho a una perspectiva "macro": preocupació per la..... sinó

La cultura redefeix la política:

El desplaçament de la política, més enllà de l'actuació estatal, fusiona esferes polítiques i no-polítiques de la vida social en un mateix camp d'enfrontament, on es discuteixen significats, valors i poders que estructurin l'experiència quotidiana, qüestiona el monopoli de la presa de decisions propi del model occidental de la política com a àmbit separat del de la no-política, que inclou l'activitat econòmica, i el seu model implícit de ciutadà, que té el dret de participa en el primer àmbit i d'abstenir-se en el segon. Ara irromp en l'escenari polític lla biopolítica (Heller i Feher, 1995) com questionament de les tradicionals demarcacions. Es crea un nou àmbit d'obertura de l'imaginari polític instituint, i invita a concebre la democràcia com un procés generatiu de conflicte i debat permanent, on l'espai públic simbòlic vagui més enllà de la mediatització de la política.

L'espai públic es redefeix:

L'espai públic adopta noves dimensions i s'amplia de mediacions on actors i discursos es disputen i comparteixen interessos, arguments, experiències, acords, desacords, etc.

Els NMS conquisten espais propis de creació de marcs culturals que, en alguns casos i no sense dificultats, interaccionen amb els espais hegemònics de la restringida comunicació institucional.

Per altra banda, les formes de representació de l'allò públic es saturen cada cop més pels sistemes massius de comunicació oficials, autèntiques "placés públiques" on es processen i es legitimen les decisions polítiques, amb un model de telepolis que fa més difícil la deliberació real dels conflictes quotidians de la ciutadania. L'objectiu d'aquest sistema de comunicació política oficial és reduir i limitar el debat als marcs establerts pel medi, i l'objectiu dels NMS es impedir el tancament de la comunicació en vers noves qüestions (Ferry i Wolton, 1995). De fet, el dissens, com a possibilitat i necessitat de dir "no" té una funció social primordial

⁹⁸ "El que les persones reivindiquen de forma col·lectiva és el dret a realitzar la seva pròpia identitat: la possibilitat de disposar de la seva creativitat personal, de la seva vida afectiva i interpersonal i la seva existència biològica" (Melucci, 1980).

de crítica que ha de permetre la reconstrucció dels processos comunicatius en els que pretén justificar-se el consens (Muguerza, 1990).

desbordament de l'allò polític

Els problemes i els conflictes relacionats amb la distribució de la riquesa es solapen amb els que provenen de la producció, definició i distribució dels riscos de la modernització avançada (p. 179 Laraña), de la ciència i la tecnològica Beck

okup.com alternativa i límit a la societat dels riscos

El *procés de desdiferenciació* de la política es conseqüència de la naturalesa global dels perills que amenacen a tota la humanitat... Una de les seves conseqüències consisteix en infondre una consciència dels efectes perillosos de la modernització que qüestionen el model tradicional de la política com una activitat separada de les que desenvolupen els ciutadans en la seva vida quotidiana. Aquesta consciència reflexiva i crítica és conseqüència en part de la modernització i d'una creixent desconfiança en vers el model d'organització política que legitima el sistema de decisió en aquestes qüestions vinculades a aquests riscos col·lectius. La incapacitat i el contrast de l'organització política occidental i els seus canals tradicionals per donar resposta als riscos de la modernització de la societat, provoca un *desencantament de la política* (Beck), que no és més que una *redefinició de l'allò polític*, que es gesta en l'àmbit del que abans es considerada com no-polític, i que ara pertany a una *nova cultura política*.....)

DOBLE APROXIMACIÓ AL MOVIMENT OKUPA

Tipològicament, els Nous Moviments Socials es troben en algun punt intermig entre els moviments amb *orientació cultural* i els moviments amb *orientació de poder*. Sense perdre la seva vessant estrictament política, els nous activistes són més sensibles als valors "post-materials" (participació, ...) que guanyen protagonisme a l'eix clàssic dels valors materials. La reivindicació de la reproductió de l'estructura matèria de la producció cedeix protagonisme a la reivindicació de la repropiació del temps, l'espai i la vida quotidiana, i els *problemes d'identitat* esdevenen una qüestió central per l'èmfoc dels nous moviments socials (Touraine, 1981), ja que tant la identitat personal com la social dels individus progressivament es percebuda com un producte de l'acció social.⁹⁹

Aquest caràcter dual dels Nous Moviments Socials (Cohen i Arato, 1992) també el comparteix la mobilització okupa, amb una *orientació política* (pròpia dels *moviments sociopolítics*) i a la vegada una *orientació cultural* (pròpia dels *moviments socioculturals*). Per una banda, mitjançant un tipus d'acció de caràcter *instrumental* intervé en el procés de canvi social, amenaçant i qüestionant les estructures i distribucions de poder urbà i polític, i per l'altra recorre a un tipus d'acció de caràcter *expressiu* que busca alterar el sistema de valors dominants, els rols socials i els codis culturals de comportament.

Aquesta doble naturalesa de l'acció col·lectiva dels okupes es tradueix en dues dimensions diverses : la primera al mateix temps pre-polític i meta-polític, la segona política:

- (1) Pre-polític (previs a la política): en quan són portadors de problemes arrelats en les experiències de la vida quotidiana.
- (2) Meta-polític (més enllà de la política): en quan són portadors de problemes no susceptibles ni reduïbles al control, negociació o resolució administrativa.

⁹⁹ Aquesta és una de les aportacions de la investigació dels nous moviments socials, que ha sigut designat com el *paradigma de la identitat*, i a través que alguns autors parlessin de "moviments d'identitat" (Gamson, 1995), competint amb l'èmfoc de la mobilització de recursos d'Estats Units

(3) Polítics (en el sentit d'interpel·lació política a les autoritats¹⁰⁰): en quan són portadors de problemes que poden ser mediats, més o menys satisfactòriament, pels sistema institucional i els seus interlocutors polítics¹⁰¹.

Els okupes com a moviment sociocultural lluiten per una transformació radical dels valors, i qüestionant les estructures de poder existent, neguen el poder, per construir-ne un altre alternatiu, en el que seria una estratègia de "moviment alternatiu reversiu" (Villasante, 1995)¹⁰².

Però com a moviment sociopolític "reivindiquen" una sèrie de qüestions polítiques, prenent principis proclamats pel propi sistema institucional (així, per exemple el dret a l'habitatge en relació a la unció social de la propietat privada), i la majoria de la societat, per desbordar en la pràctica al propi sistema, mostrant les contradiccions i la vulnerabilitat dels oponents polítics, ocultats en una aparent normalitat, en el que seria una estratègia de moviment "reversiu" (Villasante, 1995).

Aquesta combinació d'elements que es sol donar en molts altres moviments socials, en el cas okupa es fa evident d'una forma força complexa, donada la seva identitat fluctuant i problemàtica. En tot cas si que podríem atribuir la funció més cultural als grups socials que integren els diferents CSOs i la funció més sociopolítica als grups mobilitzats que protesten públicament.

Les dues funcions es realitzen en dos espais diferents, mentre la primera es practicaria en els espais ocupats, es a dir en els CSO, la segona seria més pròpia del carrer. Però òbviament una funció i l'altra s'interrelacionen, ja que les estructures culturals facilitaran les interrelacions i sociabilitats alternatives necessàries per l'organització informal de les mobilitzacions socials.

¹⁰⁰ Per Neveu una concepció que posi per tot arreu la política fa impossible percebre la seva especificitat. "Pren una carrega política un moviment que interpel·la a les autoritats polítiques per aportar, mitjançant una intervenció pública, la resposta a una reivindicació, que imputa a les autoritats polítiques la responsabilitat dels problemes que estan a l'origen de la mobilització" (Neveu, 1996).

¹⁰¹ (falta desenvolupar... La intervenció de l'Administració en els dos primers casos només podria passar per el respecte a l'espai on es generen aquests problemes innegociables, que seria un espai obert a una pluralitat de individus i grups que no delegarien la seva sobirania ni als partits polítics ni a les autoritats. En aquest cas no hi ha un marc valoratiu comú, ja que no es produeix un conflicte d'interessos, sinó de valors i paradigmes irreconciliables. Es podria utilitzar el model aplicat per Kuhn MULTICULTURALISME.

¹⁰² (falta desenvolupar... En aquest sentit, les institucions *ni tan sols els veurien*. Es tractaria per ells tan sols d'una *anomalia social inintegrable* que no invalida ni qüestiona els paradigmes dominants. Un altra cosa, és que amb el temps, el paradigma dominant comenci a mostrar-se excessivament limitat per contenir les anomalies que van creixent d'una forma progressiva, i van extenent un nou marc dominant de protesta, fins al punt d'entrar en crisi, i poder ser substituït per un d'alternatiu. A diferència del potencial transformador i revolucionari dels NMS en l'àmbit sociocultural, en el moment actual, no ignorant que la substitució del sistema democràtic vigent per un ordre polític alternatiu no té un recolzament social majoritari, des de la perspectiva política, els NMS no suposen un desafiament de caràcter revolucionari, sinó més aviat una crida d'atenció en favor de la transformació dels actuals sistemes democràtics (Max Kaase, 1990 en Dalton-Kuechler) Reorma-revolució..... Segons Touraine, pensant amb grups terroristes, una acció col·lectiva que vingui definida per una ruptura radical amb l'ordre social establert no pot arribar a definir un moviment social, perquè no pot de cap forma posar-se en relació amb orientacions culturals acceptades en la societat, on no hi troba cap tipus de ressò. "No es pot denominar moviment social al residu no negociable de les reivindicacions, a la part de rebuig present en tota pressió social, perquè l'acció col·lectiva ja no es defineix per orientacions sinó sols pels límits del tractament institucional dels conflictes en una situació donada" (Touraine, 1994) Amb això el que a es presentar-nos la ruptura social en termes de "procés" i no d'objectiu..... Per trencar amb allò existent s'ha de partir d'allò existent.

Analíticament, es poden distingir com dues arrees d'acció col·lectiva, amb dues perspectives d'anàlisi diferents:

(1) Fase de latència:

Els CSO són entorns socials, un "món de vida" diria Schultz, on es creen valors i codis culturals alternatius als dominants en la societat. Són també, l'espai on es posen en practica com al que Johnson anomenaria "subcultura d'oposició" (Johnson, 1991) amb múltiples activitats. Per tant latència no significa inactivitat, però l'activitat és més de desafiament instrumental o expressiu que estrictament política (en el sentit més convencional del terme). La confrontació amb el sistema és més simbòlica i té l'objecte de crear "illots que escapin a les lògiques mercantils" (Gallo,?), possibilitats d'experiències alternatives del temps, l'espai i les relacions interpersonals, que permetin a les persones autorealitzar-se i construir significats i recursos cognitius alternatius del que són i el que fan.

La majoria d'investigacions sociològiques dels Moviments Socials limiten els seus anàlisi a l'aspecte merament visible, el que Melucci anomena "sobrecarga política" en l'estudi dels moviments socials contemporanis.... (desenvolupar).

(2) Fase de visibilitat:

La fase de visibilitat s'esdevé quan s'obre la possibilitat d'una situació de conflicte públic, que permet mobilitzar el potencial latent d'oposició política. Quan sorgeix una problemàtica concreta que activa aquestes "xarxes culturals", i els grups decideixen confrontar-se oberta i visiblement a les autoritats polítiques, o a determinats sectors socials, l'acció col·lectiva adquireix un component polític, propi dels moviments sociopolítics. I que tindrà més o menys èxit en funció de les oportunitats polítiques per la seva mobilització.

(3) "xarxes de lluita" i creació del "moviment okupa":

Els diferents actors heterogenis que, en les seves activitats quotidianes, conflueixen en els CSO (així per exemple en la "kafeta") realitzen conjuntament processos de interacció, negociació, conflicte i compromís, operant com el que Melucci anomena "laboratoris culturals" en la mesura en que requereixen "inversions individuals en l'experimentació i pràctica de nous models culturals, formes de relació i percepcions i significats alternatius del món" (Melucci, 1989).

Aquests "laboratoris culturals" esdevenen "xarxes de lluita" que s'activen en resposta a problemàtiques específiques que afecten, en alguna o altre mesura, als distints grups integrats en la vida quotidiana de l'espai. Les xarxes dels CSO funcionen com sistemes d'intercanvi en els que no només circulen els individus, sinó també la informació de totes les altres xarxes a les que pertanyen els activistes. L'espai actua com a catalitzador de totes aquestes xarxes que s'hi superposen.

Així en els CSO es van construir els marcs d'acció, amb la connexió d'una pluralitat d'experiències i idees ("marcs cognitius"), d'una nova identitat col·lectiva que es va mobilitza al carrer en forma de moviment social contra la penalització de l'okupació. Les mobilitzacions del nou moviment social facilitaràn la creació d'un "nou marc dominant de protesta alternativa" que reaccionarà en resposta al cicle de criminalització dels moviments alternatius iniciada després de l'aprovació del darrer Codi

Penal, i les protestes que va generar. Així doncs, el potencial i la força d'aquestes mobilitzacions està en la persistència d'aquests "*marcs cognitius alternatius*" sorgits dels CSO que aportaven sentit a les protestes.

Hi ha un procés de creació social del que anomenem "*moviment okupa*", com actor social que apel·la a la solidaritat, explicita un conflicte ("Un marc d'injustícia") i implica una ruptura dels límits del sistema de relacions socials en el que es desenvolupava l'acció (Melucci, 1996). Aquest moviment social, ho és també perquè ocupa un camp d'identitat col·lectiva específic¹⁰³, on s'articula i es difon un discurs capaç d'influir en les definicions compartides pels seus membres o col·lectius sobre qüestions controvertides en la societat.

Això implica considerar el "*moviment okupa*" com un *procés social encara en formació*, com una estructura d'acció col·lectiva encara emergent i fluida, una "*heterogeneïtat dinàmica*" (Turner i Killian, 1987) que no és equivalent a la suma dels seus elements, sinó que té certes característiques pròpies. L'existència d'unes reivindicacions compartides no implica la homogeneïtat d'actituds i valors entre els seus membres, que solen respondre a diferents definicions de la situació creada i de les reivindicacions del moviment.

Però abans d'abordar-les, hem de *descendre* al pla de la micromobilització i investigar aspectes que ens permetin comprendre millor com sorgeix i es modifica aquestes formes d'acció col·lectiva. Per això, analíticament, començarem per analitzar els seus aspectes més relacionats amb la dimensió sociocultural de la praxis quotidiana en els CSO.

¹⁰³ On es construeix la identitat col·lectiva, que és "*una definició compartida i interactiva, produïda per varis individus (o per grups a un nivell més complexa) que està relacionada amb orientacions de l'acció i amb el camp d'oportunitats i constriccions en la que té lloc*" (Melucci, 1995).

EL MOVIMENT OKUPA COM MOVIMENT SOCIOCULTURAL

En alguns moviments socials es produeix un desplaçament en les reivindicacions i amb el focus d'atenció dels seus actors, que tendeixen a plantejar-se políticament aspectes de la seva vida quotidiana, aspectes privats i íntims de la seva conducta individual, que va des del "que es menja, com es vesteix i es disfruta de les coses fins la forma en que es fa l'amor" (Johnston, 1994). Aquests moviments susciten controvèrsies públiques relacionades amb els fins de l'existència personal i del sistema social, defensant aspectes privats en àmbits públics als que abans mai havien accedit. Així les seves reivindicacions contrasten amb una de les premisses de l'ordre capitalista: que és que els fins de l'activitat econòmica no poden ser objecte de debat públic (Turner, 1969).

(A) Politització de la vida quotidiana dels okupes:

"Allò personal és polític" ha dit més d'un okupa, fent-se ressò d'una de les consignes més conegudes del moviment feminista. Certament, el col·lectiu okupa quan realitza una politització de la vida quotidiana i de l'àmbit privat "fa política en primera persona". El col·lectiu intenta desenvolupar formes alternatives de convivència, producció i consum, que duguin a una autotransformació de la vida quotidiana, molt més enllà de la dicotomia *públic privat*, principi bàsic en l'organització social occidental, que té el seu origen en l'estructura de l'ordre econòmic liberal i capitalista (Bell, 1976).

L'eix d'aquesta transformació es troba, com hem dit, en l'esfera socio-cultural, a la que ha de subordinar-se l'econòmica ("*economia alternativa*") i la política ("*nova política*"). Reivindiquen per si mateixos un tipus de continguts que no són ni "*privats*" (en el sentit de que altres no es sentin legítimament afectats) ni "*públics*" (en el sentit de que se'ls reconegui com objecte legítim de les institucions i actors polítics oficials), sinó que són els resultats i els efectes col·laterals (Offe, 1988). Cit. Usurpa pag. 3 n° 5.

Els okupes pretenen busquen noves formes de pensar, d'experimentar i viure, on es difumini el treball de l'activitat lliure, i on el "temps de treball" esdevingui "temps de vida". La seva lluita no és sols "*per la reapropiació de l'estructura material de la producció sinó també pel control col·lectiu del desenvolupament socioeconòmic, per la reapropiació del temps, de l'espai i de la vida quotidiana*" (Melucci, 1986)

(B) L'okupació com a reokupació del treball:

"¡No trebal·leu mai!" es podia llegir en les parets de París durant els fets del maig del 1968, i en el febrer del 1977 a Itàlia tornava a aparèixer en les parets de Roma. A Barcelona, en les parets d'algun carrer colindant als CSO també han aparegut sovint consignes amb continguts que semblen inspirats pel propi Paul Lafarge i el seu "Dret a la mandra". Amb aquest ideòleg de l'anarquisme, molts okupes comparteixen la seva crítica anticipada al productivisme característic tant de les societats socialistes com les capitalistes com la nostra¹⁰⁴, i especialment del treball assalariat i les diferents formes de treball precaritzat de l'actual mercat de treball.

L'emancipació en el treball segons Guy Debord passa per la seva "*supressió i el reemplaçament per*

¹⁰⁴ Pau Lafargue clamava contra "l'estranya passió que invadeix les classes treballadores....l'amor al treball....causa de tota degeneració intel·lectual i deformació orgànica"

un nou tipus d'activitat lliure, i amb ella l'abolició d'una de les escions fonamentals de la societat moderna, entre un treball cada cop més reificat i l'oci consumista passivament" (Debord,). Els okupes, en general, compartirien la crítica al treball, difícilment separable de la crítica a la vida quotidiana¹⁰⁵, i lluny de l'apologia comunisme pel treball, defensaran una autogestió col·lectiva però lliure del mateix, que escapi de jerarquies i ordres, de la temporalitat planificada de la jornada de treball, i en general de la lògica productivista de l'organització capitalista i socialista (Catoriadis).

(C) L'okupació com a dissens existencial:

Les problemàtiques de la identitat sociocultural adquireixen protagonisme a mesura que la societat industrial capitalista incrementa la seva dinàmica de mercantilització, que afecta a cada cop més esferes de l'existència humana ("*colonització del món de la vida*") i desintegra més intensament els vincles socials i les identitats socio-culturals tradicionals (vegis Del Rio, 1992 així com Barcellona, 1992). El moviment estudiantil dels seixanta, i sobre tot els NMS dels setanta, situaran el tema d'una identitat cultural ja no heretada, sinó que tenia que ser creada, en el centre de les controvèrsies polítiques (Raschke, 1991). Les noves identitats s'orienten contra una racionalitat purament econòmica i contra un pensament purament tecnico-instrumental que conflueix en el "*projecte de la modernitat*" (Habermas, 1987). La majoria dels seus activistes comparteixen el que podríem anomenar "*un ideari de nova esquerra*", que recull allò més substantiu dels ideals antiautoritaris i emancipadors que animaren els moviments estudiantils en els anys seixanta: per això se'ls pot anomenar "*moviments post-68*".¹⁰⁶

Els okupes són un nou exponent qualitatiu en aquest procés d'extensió d'aquesta onada de reculturalització identitària ja que reformula i reactiva nous espais de vida mitjançant un *increment reflexiu dels processos de formació d'identitat*. Així doncs, entre les seves aspiracions emancipatòries estaria recupera el grau de sobirania existencial i el poder d'autodeterminació de la seva vida, perdut amb la burocratització i la mercantilització de l'existència.

Això implica també radicalitzar i construir un sentit de la responsabilitat diferent, més exigent, en relació només a les persones, sinó també el medi i l'entorn més proper. De fet l'opció vital, és una opció ètica, perquè l'ètica abans que tractar de virtuts i deures, tracta sobre un model de persona i de vida (Marina, 1995). Els okupes són conscients que és en aquest "món de la vida" on es decideixen les possibilitats reals d'emancipació individual i col·lectiva, i participen de la crítica a les esquerres clàssiques que han oscil·lat entre un antihumanisme estructuralista ("canviem les estructures i canviarem els individus") i un descarnat moralisme ("si fossin més solidaris...").

El món en el que desenvolupem les nostres vides és un món negador de la vida, d'un món viscut com invivable donada la violència estructural de la seva organització i el continu trastorn que provoca en els nostres sentits, en els nostres cossos i en la biosfera en la que estem incerts (Gorz, 1995). Des d'aquesta realitat és des d'on estan sorgint "aquesta rebel·lió de l'instint de vida contra l'instint de mort socialment organitzat" (Marcuse, 1979), que caracteritza als NMS.

¹⁰⁵ "El que avui ha de ser atacat és el treball mateix, la supressió del qual, lluny de ser una utopia, és la condició primordial per la superació efectiva de la societat mercantil" (Debord, ?)

¹⁰⁶ "Aquesta ideologia (de nova esquerra) duu als NMS a desafiar molts dels objectius que gaudeixen de consens en les societats occidentals, a adoptar tàctiques polítiques que contrasten amb les formes neocorporativistes tradicionals d'activitat dels grups d'interès, i a utilitzar una nova estructura d'organització com extensió dels seus ideals de reforma social" (Dalton/Küchler, 1990).

(D) Ampliació de les oportunitats culturals:

Aquesta producció de contracultura que es realitza en les xarxes creades té la virtualitat de qüestionar les legitimitats que encara garantitzen el consentiment majoritari sobre el que es basa l'orde social. Els okupes, com els altres NMS, van relativitzant premisses incuestionables de la nostra societat, i a la vegada van obrint noves oportunitats culturals de protesta no només per ells sinó per altres actors socials. L'objectiu no és només reforçar el propi marc específic de protesta okupa sinó establir altres connexions ideològiques i crear un marc contestari més genèric, un "*nou marc dominant de protesta*" que pugui ser compartit per altres moviments socials, fonamental per la construcció social de la protesta (Klandermans, 1994). En aquest sentit, una de les seves virtuts ha sigut connectar i coordinar, malgrat les diferències, marcs específics d'altres lluites socials, facilitant un alienament i una identificació creixent amb els objectius reivindicats.

Si els "*marcs cognitius*" en general permeten als individus "*situar, percebre, identificar i etiquetar els fets que es produeixen dintre del seu espai vida o en general en el món*" (Goman, 1987), els "*marcs d'acció col·lectiva*" (251) no sols compleixen aquestes funcions, sinó que també tenen un contingut ètic, ja que confereixen significat als fets en termes de justícia i moralitat, o redefeixen el que socialment se'ls hi atribuïa anteriorment. Per això podem parlar dels marcs d'injustícia que produeixen a la seva vegada el marc de motivació per l'acció col·lectiva, que Snow i Benford (1988) conceptualitzen com marcs de diagnòstic, pronòstic i motivació (veure 251 Snow).

La rellevància de l'expansió de les oportunitats polítiques" (Tarrow...) és inseparable dels processos de definició i creació de marcs per parts dels individus i grups que generen els cicles de protesta, que no només depenen d'unes condicions polítiques canviants. Els processos cognitius que tenen lloc en l'esfera de la *micromovilització* són imprescindibles perquè i com les persones atribueixen sentit a la seva participació en els moviments. Tarrow assumeix que les motivacions per l'acció col·lectiva venen donades per les contradiccions estructurals del capitalisme, i els cicles de protesta són resultat de factors sintètics, reproduint l'esquema estructuralista prevalent en la literatura especialitzada (McAdam, 1994).

(E) Música i producció cultural

PER DESENVOLUPAR.....A l'Estat s'ha desenvolupat un entremet industrial musical, de caràcter alternatiu, i bàsicament concentrat en el País Basc, a partir de les experiències d'okupació de gaztartes. Així estudis de grabació com Elkar, Lorentzo Records, Tsunami, Paco Flores, etc, i segells discogràfics independents (Esan Ozenki, Gor, Oihuka, Radiato Records, etc. i a més d'una sèrie d'incursions en la distribució i autoproducció alternativa com les que exerceix la DDT.

Seria agosarat parlar de tendències o estils musicals majoritàriament compartits pels diferents col·lectius i individus que participen de les activitats dels CSO, però si podem dir que si abans la música punk semblava focalitzar les preferències d'una part important del moviment alternatiu, en l'actualitat s'ha donat una eclosió multidimensional d'estils, en un mestissatge o reciclatge de sons diversos.....)

(F) Creació dels propis mitjans de contrainformació: PER DESENVOLUPAR

(G) Un precedent (o una "continuïtat cultural"): La "Internacional Situacionista"

El Situacionisme¹⁰⁷ fou un moviment contracultural i polític que es va deixar sentir amb força a les mobilitzacions estudiantils d'Estrasburg a l'any 1966 i va tenir el seu gran banc de proves a la revolta parisina del maig de 1968.

El Situacionisme com experimentació d'art de vanguardia, que havia superat el dadaisme, pretenia expressar-se sense formalismes estètics en l'àmbit quotidià de l'existència, en el que es va anomenar "*poli-tització de la vida*". La idea central dels Situacionistes era la de "*construir situacions*"¹⁰⁸ i una bona síntesis de totes les seves idees la podem trobar en una de les seves expressions: "*Volem que les idees siguin perilloses*" (Debord, 1974).

(1) Del maig de 1968 a l'octubre de 1997

El Situacionisme com a *societat de idees* va tenir una influència cabdal en els fets del maig del 68. Així per exemple, va crear una comissió ad-hoc (*Comité Enragé IS*) per a difondre l'agitació i la consigna d'ocupar primer les fàbriques, però després l'ocupació es despegava des d'edificis de rectorats a estacions de ferrocarrils, teatres i espais de tota mena, passant per un bon nombre de facultats. Estudiants i obrers es van instal·lar en aquests espais on es desenvolupava la seva activitat quotidiana, com a una forma de exigir precisament l'autogestió.

Tot i que les condicions han canviat (així per exemple al maig francès s'ocupaven fàbriques en ple procés productiu i ara, a la Barcelona de finals del segle XX, les naus febrils ja formen part del patrimoni històric de les vestidures de la nostra societat post-industrial) hi ha quelcom essencial, en la lluita d'ambdós moviments: l'okupació com a forma de "*insumisió al model de vida capitalista*", creant un espai que no s'articula amb la lògica utilitarista de l'activitat econòmica, lluny de la mercantilització de l'oci i el consum.

Així en les accions dels okupes podem sentir el rastre llunyà del Situacionisme, com la seva defensa de la vida com a joc o activitat lúdica, (on era cabdal la "*transgressió*" en general, i la "*tergiversació de paraules*"¹⁰⁹ en especial)¹¹⁰, però a la vegada podem identificar algunes

¹⁰⁷ Moviment que va tenir la seva Internacional entre 1957 i 1970 i que es va dissoldre per el perill de l'utilització de la Internacional Situacionista (IS) com a "*nou rètol de l'espectacle*" per a dissimular les creixents insuficiències dins de l'organització després del maig del 1968

¹⁰⁸ Es a dir, en paraules de Guy Debord, "*la construcció concreta d'ambients momentanis de vida, i la seva transformació en una qualitat passional superior*" (Debord, 1974). Aquesta pretensió es basava en la percepció de que la eternitat "*és la grolleria més gran que un home pot concebre a propòsit dels seus actes*" (Debord, 1974) fent-se ressò d'un vers de Baudelaire: "*què l'importa la condemnaçió eterna a qui va trobar en un instant el plaer infinit!*" (*Petits poemes en prosa, IX*).

¹⁰⁹ Joc entès com a activitat lúdica creadora de sentit en si mateixa ("*la vida no té més que un encant veritable: l'encant del joc. Però ¿i si ens resulta indiferent guanyar o perdre?*" deia Baudelaire). Aquest joc serà "*la racionalitat última d'aquesta festa (la de la revolució), les seves úniques regles, viure sense temps mort i gaudir sense límits*" (Manifest Sobre la misèria estudiantil). I a la seva vegada, tergiversació entesa com "*inversió de les relacions establertes entre els conceptes, i mitjançant la sostracció de tot l'adquirit de la crítica anterior*" (Debord, 1974).

¹¹⁰ Per exemple una de les "accions de joc" dels okupes va ser la de disfressar-se i representar dins d'una Església l'expulsió de Jesucrist -el primer suposat okupa de la Història- per part de la policia, en una mena de paròdia del Betlem. Evidentment foren ràpidament expulsats

divergències a arrel del concepte de *situació*, que van utilitzar els simpatitzants de Guy Debord¹¹¹.

(2) Espais de llibertat i temps de llibertat

Mentre els situacionistes parlen de *temps de llibertat*, com creació de *situació* efímeres ("que desapareixen i no poden ser capturades") els okupes parlen d' *espais de llibertat*, una aposta més espaiada temporalment que pretén projectar de forma més estable en un espai, però que a la seva vegada pot ser creador d'un entorn o un ambient on es desenvolupin formes alternatives de vida i noves "situacions".

En aquesta lluita okupa per un espai viscut radicalment hi ha la mateixa reivindicació situacionista de la ciutat com a territori, atzarós i desorganitzat, habitat constantment per la gent davant la "*quadratura existencial del camp que l'urbanisme capitalista intenta imposar*" (Debord, 1976)¹¹². Des de la perspectiva situacionista¹¹³, l'okupació pot pensar-se com espai mòbil amb les seves "*variacions lliurement triades*" de joc existencial, i idoni per la crítica de l'altra *geografia humana* dels llocs urbans d'aïllament, avorriment i impotència existencial, que té com a centre la "*cel.lula familiar*" (Baudrillard, 1995).

(3) Els okupes desokupats (com okupes sense "k"): una modalitat específica d'okupació

Des de la teoria situacionista de la política, un sector minoritari simpatitzant dels grups d'okupes, reinterpreta l'okupació i dur a terme algunes okupacions i altres accions, la més destacada l'Oficina 2004, "*okupació virtual*" que sorgeix d'una okupa real realitzada al carrer Regomir (desallotjada per

¹¹¹ Un okupa, que respon al nom de Mike Mouse, ens diu, en una conversa que el "*situacionista defineix una activitat que es proposa fer situacions i no reconèixer-les com a valor explicatiu o de qualsevol altre tipus... Nosaltres substituïm la passivitat existencial per la construcció de moments de la vida, i el dubte, per la afirmació lúdica... En la mesura que l'home és el producte de les situacions que travessa, l'important és precisament crear situacions humanes*"

¹¹² "El camp presenta precisament el fet contrari: aïllament i separació" ens deia Hegel a la Ideologia alemanya, per això es pretén resistir-se a l'intent de reconstruir un "pseudocamp" a la ciutat i de les conductes d'habitat del "camperolat tecnològic" per part de l'urbanisme "que pretén construir la ciutat "en el terreny del trencament amb el temps històric sobre el que fou construïda, la seva consigna pot ser: Aquí mai succeirà res, ni ha succeït mai res", que "tractava de mantindre l'atomització dels treballadors una vegada que les condicions urbanes de producció ja els unia perillosament" (Debord, 1974).

¹¹³ Des d'aquesta òptica es pretenia utilitzant el coneixement psicogeogràfic com a "*estudi dels efectes del medi geogràfic respecte als comportaments afectius-emocionals*" , per així poder dibuixar els eixos, passos, transicions per fer possible una ciutat de la deriva (i no del treball), on fos possible perdre's atzarós en els seus racons i entorns; com són les seves propostes de embelliment de París: obrir els parcs públics i el metro per la nit, obrir les teulades de la ciutat per a que es pogués passejar per ells, i d'altres propostes. Aquest desplaçar-se pels decorats transitoris de la ciutat de la *deriva situacionista*, tindria molt a veure amb la vida dels okupes en relació als seus entorns redistribuïts i territorialitzats a partir d'una prèvia desterritorialització del seu ordenament i la seva funcionalitat interna; com per exemple succeeix en la immensa majoria de les fàbriques okupes amb el seu antic urbanisme *productiu*, de treball, ara territorialitzat com urbanisme de vida, oci i plaer. També tindrien el seu paper en aquesta deriva, els grafitis com a manifestacions vivencials, efímeres i espontànies d'una comunicació directa, i no mediatitzada, que expressa, en forma i contingut, una reacció davant d'una concepció de la "*ciutat d'aparadors i anuncis*" (Petit, 1995).

la Guardia Urbana), esdevinguent una de les corrents més imaginatives del col·lectiu.

Aquests okupes no reivindiquen res des del punt de vista polític, per aquesta mateixa raó tampoc es reivindiquen a si mateixos ni reivindiquen el seu propi espai, ja que tant mateix no tindria cap finalitat social¹¹⁴. Així, no es tractaria de resocialitzar un espai *arrabassat al Poder*, reconvertint-lo en un *centre social*: es a dir: com a centre d'activitats per el barri com teatre, cinema, menjadors populars, lloc pera fer-hi debats o conferències, etc. Aquest seria l'imaginari d'altre tipus d'okupa: el qual mostra en els seus actes una voluntat de recuperar o reinstaurar la sociabilitat d'un espai privat abandonat, *recuperant-lo* així per a la societat sobre la que vol incidir d'una forma directa amb la seva alternativa de vida, convivint així al mateix temps amb ella

En aquest cas es tracta pel contrari, de viure al marge de la societat, anònimament, sense "el reconeixement de la seva existència, ja que això representaria al mateix temps la seva pròpia mort" (Petit, 1995). En el moment que el *Poder* aconsegueixi representar-los, identificar-los, cosificar-los...en definitiva en el moment en que els *descobreixi* com a okupes i els sostregui de l'"espai de l'ombra autàrquica" en la que viuen, l'okupa haurà de desaparèixer, adoptar nous rostres, traslladar-se a nous espais. En la seva radicalitat ideal, aquest okupa s'assemblaria a una mena d'okupa nòmada en fuga constant de si mateix, *desokupant-se* de la seva identitat, i del seu propi espai.¹¹⁵

Així doncs, aquest "okupa radicalitzat" no reivindicaria ni tant sols la pertinença a l'espai en el que viu, que hauria de ser absolutament provisional per a continuar sent una autèntica font d'experiències alternatives de vida, prenent el significat situacionista de l'espai¹¹⁶.

No val a dir que aquesta figura -que conviuria llunyanament amb la del delinqüent o del rodamón descrita per Simmel- només podria pertanyer en l'imaginari d'aquests okupes -a diferència de les dues altres figures-, ja que la seva aplicabilitat és pràcticament inasumible¹¹⁷. Aquesta mobilitat

¹¹⁴ No obstant aquest okupa en un moment donat estaria disposat a disfressar-se del que fos necessari, assumint i falsejant la seva vida ("teatralitzant-la", segons ells) amb discursos possibilistes i reformadors, que seria viscut instrumental com a tàctica, per a poder continuar realitzant la seva *dissidència existencial*, però realment no seria interioritzat ni assumit en termes substantius. Aquesta estratègia seria semblant a la de la figura del kîes que es transforma en funció de l'entorn, segons aquest sigui més o menys advers, així en la presó: "els hi segueixes el joc, quan et plagui: és l'únic camí per aconseguir una comunicació, un permís per trucar o qualsevol altre benefici" ("Els sociopates")

¹¹⁵ Tal com diu Jordi Bonet metafòricament en un treball inèdit aquest fugida de l'espai es faria per a realitzar: "un èxode (moviment de sortida d'un territori) seguit d'un posterior èsiode (moviment d'entrada en una nova terra) però que no és la terra promesa -continuant amb el mateix paral·lelisme- ja que no hi ha horitzó emancipatori (no hi ha terra promesa ni Canaan a on dirigir-se, transició i fita es confonen en l'okupació)" (Bonet, 1997). Només així es pot evitar caure en la cadena de mediocritats de la vida capitalista, i convertir-se en la figura petrificada i no mòbil d'un okupa *propietari* que reproduiria els mateixos esquemes estancats d'una vida reglada per l'apropiament de la mercaderia. Hi hauria una necessitat de no aturar-se mai: com deia Machado: "caminante no hay camino se hace camino al andar" -un èxode constant sense terra promesa- (Bonet, 1997).

¹¹⁶ Per dir-ho d'alguna manera, i reproduint el seu punt de vista, reivindicaria la *transvaloració dels valors* d'aquesta figura de l'okupa *dolent* com a potenciació teòrica d'aquelles "raons del llop" que va versificà Ruben Dario, davant l'*autoritat legítima* d'un immaculat "okupa bo".

¹¹⁷ L'okupa per a continuar essent okupa necessita precisament un espai on tingui assegurada una certa temporalitat per a tenir temps de poder iniciar una xarxa de relacions humanes autèntiques que li permetin dur a terme la seva experimentació social. O dit potser d'una altra manera, aquest tipus de vida només es pot dur a terme assumint aquest espai com a *no-espai* o *no-lloc*, com a interstici efímer, com a *rizoma*, com a buit omplert

espai només seria possible destruint la pròpia figura de l'okupa. És a dir, l'okupa *nòmada* idealitzat per alguns elements radicalitzats (intel·lectualment) del grup -que en els seus desitjos d'articular "un discurs contra el poder" cauen presoners molts cops del "*poder del discurs*"- només podria existir deixant precisament de ser okupa, per a passar a ser una altra cosa ¹¹⁸.

Aquest okupa es viuria a si mateixa en una contradicció permanent donada la incoherència de les seves formulacions ¹¹⁹. L'okupa, d'aquesta manera, desertaria de la identitat de l'okupa -per tant seria lògic que perdés la "k" i passés a anomenar-se *ocupa* i no *okupa*, o simplement a no anomenar-se-. Però aquest ocupa sense "k", hauria de diferenciar-se encara de l'altre ocupa sense "k", originari i estructural, l'ocupa *marginal* (veure cap..).

La figura que més bé s'adaptaria a la pretesa figura creada per aquest okupa paradoxal seria, segurament, la del *pirata* ¹²⁰-que com la figura de l'okupa té un component social i espai que no té

esporàdicament per les interferències humanes o els retrobaments fortuits semblants als que es produeixen en els carrers o en les places, que ens explica Simmel

¹¹⁸ Un exemple és Contrahecho, núm.2 marzo 97: " *Qué són els okupes? Són el que diuen que són? O són el que no són? ¿Som estant o estem sent? ¿o som jilipolles....o som tan extraordinàriament savis que sabem el que som sense que ningú ens digui res...?.....* ". Revista d'un grup d'assembleistes de la Facultat de Filosofia, U.B.

¹¹⁹ Però aquesta adopció de nombroses màscares i discursos per a sobreviure com a tals okupes, s'arriba a incorporar en el seu *discurs-no-discurs* d'una manera sorprenent, "*al reivindicar la no-coherència -que no és el mateix que una còmoda incoherència- al acceptar la impossibilitat de refugiar-se en una coherència ja impossible i la necessitat de que l'acció es distancii en l'acció, per arribar a desvincular la creença de l'acció...*"(Petit.1996).

¹²⁰ L'okupa per a continuar essent okupa necessita precisament un espai on tingui assegurada una certa temporalitat per a tenir temps de poder iniciar una xarxa de relacions humanes autèntiques que li permetin dur a terme la seva experimentació social. O dit potser d'una altra manera, aquest tipus de vida només es pot dur a terme assumint aquest espai com a *no-espai* o *no-lloc*, com a interstici efímer, com a *rizoma*, com a buit omplert esporàdicament per les interferències humanes o els retrobaments fortuits semblants als que es produeixen en els carrers o en les places, que ens explica Simmel. El major nombre de documents escrits sobre la pirateria no són obra dels seus protagonistes sinó de les formes de combatrel's que adoptaren els diferents governs, de les fantasies dels escriptors romàntics enlluernats per l'aura que acompanya la figura del pirata, o la visió infantilitzada que ha donat el nostre segle a un dels fenòmens més salvatges que han banyat els nostres oceans, de forma semblant a altres fenòmens irreductibles als paràmetres de l'Estat: bandolerisme, bruixeria. Una de les constants que es repeteixen al llarg de la història marítima ha estat la presència de la pirateria, de la que no hi ha hagut possibilitat d'escriure la seva "història", ni tant sols d'escriure la seva genealogia: Aquesta impossibilitat es troba en el seu caràcter nòmada, imprevisible, en la especificitat irreductible i en el vel de la invisibilitat amb la que es recobreix. La pirateria, a diferència dels interessos del govern de les corts, només comptava amb el suport que la pròpia *comunitat del vaixell* i els vincles d'amistat i fidelitat que es generaven en les travesses marítimes. La munió d'illes, esculls i amagatalls on fondejaven els seus galiots constitueixen tota una geografia nòmada que mai arribarem a delimitar, ja que es constituïen a arrel de la seva provisionalitat i invisibilitat. Així els camins prescrits per on transcorrien les rutes comercials, eren precisament per això constantment evitats per els pirates, únicament les travessaven en el moment de la seva visualització, quan es produïa l'enfrontament obert. Els pirates no funcionaven amb rumb prefixats sinó en trajectes per mars inhòspits que canviaven cada vegada que eren descoberts. La pirateria es mou constantment en un joc de visibilitat i invisibilitat, mitjançant trajectes, comunitats en èxode que travessen a diferents velocitats els deserts marítics -nous Sinais- banderes *anti-banderes* que enlloc de constituir identitat servien per a desposseir-los de qualsevol llast d'identitat. Així els pirates constituïen xarxes de comunicació que durant el segle XVIII es varen estendre per tots els oceans. Xarxes basades com la seva pròpia comunitat en el seu caràcter acentrat i proliferant on els cants de les seves components són d'insurrecció. Les semblances del *deambular sense rumb* del pirata i la seva relació amb l'experiència de l'entorn s'assemblaria doncs, en molts aspectes, a la *deriva situacionista* de l'okupa en els archipèlags *urbans* dels espais okupats. La singularitat pirata s'actualitzaria amb el desafiament de l'okupació: la *anti-bandera* okupa onejant a

la figura del delinqüent o la del rodamón-

L'objectiu serà convertir-se en una anomalia col·lectiva que atravesa o *navega* per les nostres metròpolis -perquè es tracta d'una experimentació lúdica de la ciutat, no del camp on si que no hi possible risc existencial- no deixant-se categoritzar com a simple ingovernabilitat, sinó com acte de desobediència insurgent sense futur ni esperança -"perquè demà sempre serà massa tard", com diu un d'ells-

l'Ajuntament de Barcelona. Així l'okupació, des d'aquest prisma, seria una pràctica que no entén de victòries ni derrotes, ja que no aspira a cap ordre de vencedors ni vençuts, perquè no es queda en el gest, i que en cap moment pretén identificar-se amb un suposat sacrifici o heroisme polític, s'identifica només amb aquesta tendència o moviment de vida descrit.

EL MOVIMENT OKUPA COM A MOVIMENT SOCIOPOLÍTIC

Un cop analitzat en l'anterior capítol l'acció col·lectiva dels okupes en els CSO des del *pla constructivista de la interacció comunicativa*, ara resulta adient analitzar el moviment okupa des d'aquest pla del context polític. Per fer-ho dintre les orientacions de la teoria de la mobilització de recursos, l'enfoc del procés polític és el més ben equipat analíticament per estudiar els moviments socials que interactuen amb les autoritats.

Pels nostres objectius definirem l'estructura d'oportunitats polítiques (EOP) com "*les dimensions coherents del context polític que, a l'influir en les expectatives d'èxit o fracàs dels ciutadans, serveixen d'incentiu per emprendre l'acció col·lectiva*" (Tarrow, 1994). Els MS s'organitzen, desenvolupen i, eventualment, veuen satisfetes les seves demandes en funció de l'EOP que els envolti. Més específicament, argumenten els teòrics del procés polític, l'EOP influeix en la decisió d'un moviment per mobilitzar-se (el "*quan*" de l'acció col·lectiva, segons Tarrow), l'elecció de l'estratègia, la forma organitzativa adoptada, l'escala de mobilització i l'impacte dels moviments en els seus contextos sociopolítics¹²¹.

En el pla de l'EOP un element especialment important, com en el nostre cas, és l'immobilisme de les institucions estatals i els actors polítics establerts davant d'un problema com el que visualitza la protesta okupa, i percebut com a tal per sectors mobilitzables de l'opinió pública. Per això, començarem analitzant el grau d'obertura del sistema polític espanyol en relació a la protesta okupa, per després anar desglossant alguns dels diversos factors o condicions que catalitzen l'acció del moviment: (A) el sistema institucional espanyol, i indirectament el català, (B) les formes adoptades així com les novetats en el seu repertori de confrontació, (C) els moviments i organitzacions que s'interrelacionen amb el moviment i que l'influencien, el "sistema de conflictes, es a dir, (D) els aliats influents (bàsicament el moviment sindical i altres entitats ciutadanes), i (E) els "enemics influents" (bàsicament els partits polítics), per després posant l'enfoc en dues variables en aquest cas amb una influència rellevant: (F) el factor de la incidència dels mitjans de comunicació com "*variable dependent*" i (G) els processos de criminalització i repressió com una "*variable quasi independent*", que s'interrelaciona amb l'acció de confrontació del moviment.

Sobre el marc d'aquesta estructura en el següent capítol intentarem concloure responant la pregunta bàsica que motiva l'actual investigació: "*¿Quin grup social desenvolupa insatisfacció en relació a quins problemes, sobre els quals es posen d'acord, i pels que no veuen un altra solució que un moviment social?*" (Raschke, 1985). La hipòtesi a demostrar és que per "*certes condicions sociopolítiques prèvies*" es catalitzen, a través de les okupacions, "*certes condicions d'interacció comunicativa*" (analitzades més exhaustivament en l'anterior capítol). Aquestes condicions quan apareix el factor transcendental de la persecució i criminalització dels okupes, amb interrelació a altres variables de l'estructura d'oportunitats polítiques (analitzades més exhaustivament en aquest capítol), facilita la creació d'un nou moviment de protesta, que nosaltres hem anomenat "moviment okupa" (o "moviment de les okupacions").

(.....)

¹²¹ Per exemple, una política repressiva rigorosa pot forçar a un MS a néixer i desenvolupar-se en clandestinitat, i això afectaria als objectius i les formes d'acció del moviment (Fernández Buey i Riechmann, 1995).

(A) SISTEMA INSTITUCIONAL ESPANYOL I CATALÀ

(FALTA DESENVOLUPAR)

Els moviments socials actuen com un *mirall* en el que es mira i es reflexa la societat, i que activa la seva capacitat de reflexiona i ser conscient del que és i de les seves pròpies deficiències (Gusfield, 1994), generant una interacció creativa essencial pel desenvolupament socio-econòmic. (Touraine...) A través d'un moviment com el de l'okupació s'apel·la a la solidaritat social enfront un conflicte que s'explicita de forma directe amb la seva acció col·lectiva i que esdevé nou objecte de controvèrsia pública.

El moviment okupa crea una controvèrsia amb un conjunt d'estat de coses, la legitimitat i sentit normatiu de les quals és donava per suposat abans de que sorgís el moviment. En aquest sentit s'ha de destacar la sorprenent capacitat del moviment okupa per produir canvis en el debat sobre determinades definicions col·lectives que motiven l'acció del mateix moviment, així sobretot les problemàtiques relacionades amb l'habitatge en relació als processos especulatius que sofreix el sòl urbà de les nostres ciutats, per no mencionar la decisió de penalitzar l'okupació del nou Codi Penal de 1995.

Les mobilitzacions okupes generades posteriorment a la criminalització del col·lectiu també permeten descobrir tota una sèrie de dinàmiques quotidianes de la seva lluita. Aquesta visualització dels processos socials involucrats en la seva acció social modifica substancialment el sistema de relacions socials en el que venien desenvolupant-se, ja que crea una nova consciència de la relació entre els actors enfrontats.¹²²

Els Moviments Socials són "*productors d'un terreny singular on s'expressen reivindicacions que no troben accés o solució en els terrenys més institucionalitzats, com els parlaments, els ministeris, els mitjans de comunicació*". (Neveu,). I per tant un recurs polític per grups minoritaris: "dominats, exclosos o marginats" que troben en ells una forma adequada per participar en la vida social, i constituir-se en font agregativa de voluntat política. Aquests ciutadans, que poden ser anomenats *ciutadans sense veu*, o "*sobirania absent*" (Capella,) podran apel·lar a la societat, i a les autoritats, perquè assumeixin les seves reivindicacions,).

(A) L'okupació: més enllà de la participació convencional:

El malestar amb respecte les institucions polítiques representatives es manifesta en la negativa dels grups d'esquerra radical a utilitzar els canals convencionals de representació i participació establerts, i el rebuig a la incardinació política a través dels principals mediadors institucionals, els partits polítics.

Mentre les formes convencionals de participació s'ajusten a les normes de la llei i a la costum (de fet bàsicament es tracta d'exercir el dret al vot), les formes no convencionals no¹²³. Les seves tècniques més usuals de participació política no convencional són les marxes, sentades, manifestacions, actes de desobediència, ocupacions d'edificis públics, etc.

En aquest sentit, els NMS han intervingut en el procés polític mobilitzant a l'opinió pública

¹²² En aquest sentit resulta adient recorre a la concepció dels moviments socials com "*agències de significació col·lectiva*" (Gusfield, 1994) desenvolupada pels sociòlegs nord-americans que treballen amb els supòsits de l'anàlisi de marcs. També es manifesta amb la proposta de Melucci (1989) dels moviments com *missatges simbòlics* que promouen nous marcs de pronòstics.

¹²³ Altres autors recorren a una altra terminologia. Melucci, parla d'"acció directa", definida com "una forma de resistència o d'intervenció col·lectiva que posseeix un mínim d'organització; que trenca les regles del joc polític i/o les normes de l'organització sense amenaçar les bases del sistema de dominació; que no inclou l'ús deliberat de la violència; i que busca canviar les regles del joc polític i/o intervenir en el sistema polític"(Melucci, 1996).

mitjançant "mètodes legals (la majoria dels cops) encara que no convencionals" (Offe, 1988). Ha sigut habitual en els NMS un "paral·lelisme de formes d'acció institucionals i no institucionals" (Brand/Büsser/Rucht, 1986)¹²⁴, així per exemple el moviment antimilitarista de l'Estat espanyol ha liderat una estratègia de desobediència civil sense renunciar a les formes de participació convencional (Casquette, 1996)¹²⁵.

En el cas del moviment okupa hi hagut una tendència dominant a actuar fora dels canals socio-polítics establerts, i amb mètodes no legals, variant significativament respecte els objectius i estratègies del repertori no convencional d'acció política¹²⁶.

(B) Els okupes enfront el repertoris de lluita:

Un dels conceptes desenvolupats pels teòrics del procés polític, i principalment per Charles Tilly és el de "repertoris d'acció" (o "repertoris de confrontació") definits com "la totalitat de mitjans de que disposa (un grup) per plantejar exigències de diferent tipus a diferents individus o grups" o també com "els canals establerts perquè els actors efectuïn i rebin reivindicacions que afecten als seus respectius interessos" (Tilly, 1995). Els repertoris són productes culturals i a la vegada estructurals apresos que sorgeixen i cobren forma a partir de confrontacions anteriors.

La gent paren a protesta, però a partir de les seves habilitats apreses anteriorment. Les "accions establertes no són sols el que la gent fa quan entra en conflicte amb altres; és el que sap fer i el que els altres esperen que faci" (Tarrow, 1997)¹²⁷. Per tant en un moment històric donat, els interlocutors socialment agraviats aprenen un número limitat de formes d'actuar col·lectivament, adaptant-se a les circumstàncies immediates i a les reaccions dels grups antagònics, autoritats, aliats, observadors, "víctimes" de la seva acció i altres individus i col·lectius que estan involucrats en la en el conflicte¹²⁸.

El repertori de confrontació okupa es desplega bàsicament en dos àmbits diferents:

(1) En els propis espais okupats, ja sigui en la defensa dels antics assentaments (estratègies de defensa) com en la conquesta dels nous (estratègies d'acció). Aquest àmbit també inclouria les estratègies de defensa, quan l'acció no només es circumscriu en l'espai objecte del conflicte, sinó que es desenvolupa en el carrer.

¹²⁴ Segons Kaase "el compromís polític convencional i el no convencional no són mútuament excluints, sinó que més aviat operen conjuntament" (Barnes i Kaase, 1979).

¹²⁵ El moviment antimilitarista ha tingut de forma habitual relacions i comunicació amb els partits polítics, que han incorporat les seves demandes en el procés polític, ja sigui presentant mocions i declaracions en diferents instàncies institucionals, ja sigui no col·laborant amb les feines de conscripció (no acceptació d'objectors per realitzar la seva prestació social substitutòria). Fins i tot, ocasionalment, alguns partits han proporcionat ajuda econòmica al moviment (Casquette, 1996).

¹²⁶ Així, fins i tot la manifestació que és una de les poques accions legals no convencionals usada intensament pel moviment okupa es practica de forma il·legal, ja que generalment es convoquen sense comunicar ni esperar el permís legal de les autoritats públiques.

¹²⁷ "Si en la França del segle XVIII els contestataris haguessin recorregut a les sentades, els seus oponents no haurien sabut com respondre a elles, de la mateixa forma que no ho sabria la víctima d'un charivari en el campus d'una universitat dels nostres dies" (Tarrow, 1997). Aquest exemple de Tarrow reforça l'aspecte cultural del repertori usat.

¹²⁸ En aquest sentit en el moviment okupa ha tingut una importància cabdal la interacció amb les autoritats, i concretament amb els cossos de policia, per variar el repertori de lluita, en un sentit o en un altre (veure.....)

(2) Fora de l'espai okupat, i especialment en el carrer, en confrontacions, de caràcter més polític, contra les autoritats públiques i altres actors antagònics (partits polítics, sindicats, immobiliàries, etc.)

El primer àmbit ja ha sigut estudiat quan vam tractar de les diferents formes de desallotjar un espai okupat (veure cap...), per tant ara, ens ocuparem del segon àmbit, de caràcter polític més desafiant, on es dona una intensificació de les seqüències d'interrelació amb altres grups contestataris.

(C) Radicalització i ampliació del repertori d'acció

El moviment okupa ha experimentat canvis en la seva estructura d'oportunitats com a conseqüència de les seves pròpies accions. El cas més emblemàtic ha sigut el de la resistència del Cine Princesa que va comportar una reacció repressiva que va provocar una profunda indignació popular, donant-se a conèixer la problemàtica, sortint a la llum aliats influents que donaven recolzament als okupes, les èlites polítiques es van dividir, i en general es van crear nous patrons d'acció col·lectiva que van generar una certa obertura de l'estructura d'oportunitats pel propi moviment okupa.

En el repertori d'enfrontament okupa hi ha una clara transformació cultural de les formes d'acció col·lectiva del nostre país, ja que apareix un increment notable del component lúdic i d'estilització de la protesta: les accions espectaculars, els happenings i dramatitzacions públiques provocadores que donen testimoni d'una "*nova cultura de l'acció política*" en el nostre país, que s'inspira, en certa mesura, de les accions directes de la contracultura nord-americana dels anys seixanta¹²⁹. Però per altre banda, també s'ha de dir que el col·lectiu okupa no utilitza aquest tipus d'acció de forma exclusiva, en altres casos els combina amb mètodes més tradicionals de la lluita obrera, aplicats en alguns casos a nous àmbits de la vida social diferents de l'econòmic, ja sigui de forma més o menys violenta. També s'ha de dir que l'ampliació d'un repertori d'acció pot afectar a vegades al "sistema d'aliances" d'un moviment de forma negativa, i tancar l'estructura d'oportunitat política¹³⁰.

Per altra banda, tindrà com a conseqüència l'ampliació dels repertoris que usaran els nous actors socials, ja que modalitats d'exercici queden incorporades amb èxit al marc de protesta més

¹²⁹ Sobre aquestes noves pràctiques i formes expressives i no violentes de protesta es va generar certa controvèrsia en el seu temps. Segons el filòsof i lluitador antinuclear Günther Anders aquestes noves formes de protesta estilitzada són essencialment happenings, inofensius esdeveniments teatrals, simulacres d'acció política que distreuen i no inquieten a ningú, i que cauen en narcisismes complaents que perden de vista els fins transformadors que han d'orientar l'acció (Anders, 1980).

És evident que Anders defensa un major grau d'eficàcia pràctica i densitat política d'aquest tipus d'actituds resistencials i considera com a problema bàsic l'obtenció d'hegemonies i majories socials, anteposant aquest objectiu a qualsevol mitjà que el pugui prefigurar negativament.

¹³⁰ Així, per exemple, certes tècniques de lluita usades en el 12 d'octubre del 2000 van motivar l'empresonament de les persones detingudes com a conseqüència de la imatge i el sentiment d'alarma social que van difondre els mitjans de comunicació. Aquells fets van desencadenar un distanciament creixent del moviment alternatiu en vers els mitjans de comunicació, que cada cop ha incrementat més el seu paper d'opositors influents del moviment. A partir d'aquells esdeveniments els aliats van minvar i els enemics van créixer, i tan sols es va paliar lleugerament per la difusió del "marc d'injustícia" creat a partir de l'empresonament, que va reactivar la mobilització popular, amb la presència un altre cop d'aliats influents (així per exemple el Col·legi d'advocats de Barcelona i Juristes Progressistes, en l'àmbit judicial), però a un cost molt elevat pel moviment, que va veure com s'aprofundien els problemes que generen la seva protesta.

convencional, amb el que Kafka anomenaria "*desacrilització de les formes*"¹³¹, o més científicament Tarrow anomena "*procés d'institucionalització de les confrontacions disruptives*" (Tarrow, 1997)¹³². Així, mentre no canvi el context polític i les oportunitats polítiques de l'acció col·lectiva a Barcelona es possible realitzar molt més freqüentment manifestacions sense el corresponent permís o autorització pública. Aquest seria un cas de conquesta de majors espais socials per la protesta política, que variaria el repertori d'acció futur d'altres actors.

Les variacions del repertori han influït en la forma d'acció col·lectiva del propi moviment, però també, i això és potser el més important, en l'acceleració de les pautes d'innovació en la confrontació d'altres NMS del país, més "refractaris" o menys mobilitzats, que han abandonat formes de conflicte més discrets per altres més radicals. Si fins l'actualitat les formes de protesta que es realitzaven al nostre país, de forma general i a excepció del moviment antimilitarista, eren rutines pacífiques i ordenades que no infringien cap llei ni violaven cap espai, ara esdevenen més tumultuoses.

El nou cicle de protesta liderat pel moviment alternatiu urbà català, arrossega als altres actors socials ha un procés d'intensificació de les seves pràctiques d'acció directe, a mesura que ha anat interactuant. Un dels indicadors inequívocs d'aquesta fase de intensificació de la protesta és la multiplicació dels conflictes urbans més enllà de lo habitual abans de l'aparició d'aquest cicle¹³³. Dos exemples clars serien els de la Consulta Social sobre el Deute Extern, i les darreres mobilitzacions contra el desfile militar del 27 de maig a Barcelona, protagonitzat principalment per la Plataforma Per la Pau, Diguem No a la Desfilada Militar, que combina formes convencionals de protesta amb noves accions més desafinats (com l'acampada durant cinc dies a la Plaça Espanya).

Aquesta *ampliació del repertori* ha sigut conseqüència de l'augment en la freqüència i intensitat de la interacció dels diversos grups, no només en les mobilitzacions de caràcter més polític, sinó prèviament en les xarxes contraculturals que es generen en els CSO, reforçant-se la idea de la seva importància per impulsar les protestes polítiques (veure cap....).

(D) Tipologia del repertori okupa:

Podriem fer una tipologia, que no pretén ser exhaustiva, d'alguns components del nou repertori d'accions utilitzat pels okupes, que combina en funció de l'objectiu, l'estratègia i el "sistema d'aliats i enemics" de cada context específic:

FALTAN ELS EXEMPLES

1) **Manifestacions:** De tot el repertori d'acció col·lectiva aquesta és la forma més convencional i clàssica de protesta, per la seva institucionalització vinculada al procés de democratització d'un país. Els NMS l'han usada per atacar als oponents, per expressar la seva existència, per celebrar una

¹³¹ "*Los leopardos irrumpen en el templo y beben hasta las heces el contenido de los cálices del sacrificio. Esto se repite una y otra vez; finalmente es posible preverlo de antemano y pasa a formar parte de la ceremonia*" (Kafka. Parabolas i paradojas)

¹³² Segons l'autor "*la història de l'acció col·lectiva es la història de com s'incorporen al repertori convencional formes noves i disruptives d'acció col·lectiva al ser apressades, experimentades, viscudes i assimilades pels oponents i les élites*" (Tarrow, 1997).

¹³³ Per constatar aquest increment en la construcció social e la protesta veure l'Anuari 1988-99 Contra-infos que recull la majoria de les accions de protesta dels NMS a Catalunya.

Victoria o derrota, per exigir una reivindicació, etc.

Sobre aquesta acció convencional el moviment okupa hi ha incorporat nous components polítics per incrementar la seva capacitat disruptiva i així dificultar la possibilitat de previsió de les autoritats públiques, però per altra banda també augmenta la possibilitat de que sorgeixi una confrontació amb les forces de l'ordre, ja que amplia el "cercle del conflicte", que ja no es limitarà a simples i habituals molèsties del tràfic o a interrupcions d'activitats públiques.

A diferència de la majoria d'organitzadors de manifestacions massives, que amb l'objectiu de limitar els costos de la violència, controlen estrictament als manifestants (Cardon i Heurtin, 1990)¹³⁴, el moviment okupa no organitza serveis d'ordre, ja que no es pretén controlar ni dirigir els manifestants (aquesta característica és comprensible si ens atenem a tot allò dit sobre la forma d'organització del col·lectiu), i per tant s'incrementa el cercle del conflicte.

Per altra banda, una de les conseqüències negatives d'aquesta decisió es que els organitzadors perdran el control de la imatge pública de la manifestació, i per tant d'ells mateixos com a organitzadors, i el guanyen els *mass media*. Certament, incrementen les oportunitats de recrear interpretant o "construint la notícia" de la manifestació. Gràcies als reporters augmenta el número de les notícies possibles, i els mitjans poden conferir un sentit diferent (o no rellevant) a l'acció, prestant atenció a incidents que potser són trivials i no són notícia, i en canvi desatenen allò significatiu de l'esdeveniment (veure cap..).

La manifestació no es circumscriu a una simple marxa pacífica, molt sovint es realitzen altres accions, fins i tot a vegades molt espectaculars, i es varia les rutes, a diferència de la majoria de manifestacions convencionals que desenvolupen una seqüència repetida de rutes, consignes, símbols i un ordre de marxa regular (Favre, 1990).

1.A)Manifestació-okupació: Una de les modalitats algunes cops practicada és la de la manifestació-okupació, on durant el transcurs de la manifestació o en el final es realitza una ocupació pacífica. Aquest tipus d'ocupació es pot realitzar bé simbòlicament i de forma temporal, com a mitjà per expressar el caràcter reivindicatiu de la protesta, bé de forma real i definitiva, i per tant com a fi en si mateix. En el primer cas s'usaria com a recurs o component de la manifestació, que incrementa la seva capacitat disruptiva, i en el segon s'usa com estratègia de conquesta d'un nou espai, esdevenint per tant una altra acció col·lectiva, que es combina de forma imaginativa amb la manifestació, que adquireix un component instrumental o expressiu de l'ocupació.

1.B)Manifestació-disturbis: Converteixen l'espai urbà en un camp de batalla. Quan s'usen formes disruptives de lluita hi ha un cost potencial, que en el cas dels disturbis, resulta molt clar: commocionen als observadors i preocupen a les élites relacionades amb l'ordre públic

2)Concentració: A diferència de la manifestació la concentració és estàtica, però es solen usar elements simbòlics com "cassolades" per cridar l'atenció sobre una determinada situació controvertida. (Exemples)

¹³⁴ De fet amb la legalització de les manifestacions, es produeix una nova cultura de la manifestació que permet que en comptes de que la policia controli als manifestants, els organitzadors comencen a utilitzar el seu propi servei d'ordre (Cardon i Heurtin, 1990). Els okupes fan un pas més enllà i deixen que el control de la manifestació sigui quelcom decidit per cada un dels seus membres.

3) Recollida de signatures. Una de les fórmules més habituals que consisteix a demanar la signatura per aconseguir un objectiu. L'objectiu sol ser intentar evitar desallotjaments, mostrant el rebuig social de la mesura, però per altra banda és una oportunitat per contactar i donar conèixer la lluita okupa a altres entitats i persones.

Així FAVB.....

4) Sentades: Una forma d'acció que es practica per primer cop pels universitaris nord-americans a principis dels seixanta, i que s'expengué ràpidament en el repertori d'acció d'altres grups de protesta.

5) Representacions teatrals:

Els okupes incorporen elements lúdics, i a vegades fins i tot carnavalescs, per animar algunes de les accions més convencionals. Així algun cop per burlar-se de la caracterització estereotipada que d'ells fan els mass media, es disfressen, com ja feien les feministes quan es disfressaven de bruixes per ridiculitzar l'estigma masculí (Costain, 1992) o els pacifistes d'esquelet per simbolitzar la por a l'holocaust nuclear.

6) Talls de trànsit. Així el 29 de juny del 1998 es van realitzar vuit talls simultanis a diferents vies clau de Barcelona i rodalies, provocant fortes retencions del trànsit, en protesta per una actuació judicial contra els okupes del Cine Princesa (C-I núm.3). El 8 de desembre es va realitzar un tall a l'avinguda Meridiana com a acció de protesta contra el desallotjament d'una casa a Nou Barris (C-I núm. 22)

7) Protestes simbòliques: Pujol

Els condemnats per l'okupació del c/Regomir van endegar una campanya de protesta pel posicionament de l'Ajuntament en el seu afer: així el 4/8/98 van entregar un lot de productes de maquillatge a Joan Clos i una cinta de vídeo del Pinotxo a J.M. Mena, Fiscal en ca de Catalunya, per recordar-los "les mentides i declaracions de cara a la galeria en els mitjans de comunicació" (C-I núm. 7), i durant les Festes de la Mercè, entre altres accions, vam realitzar protestes simbòliques, com quan es va passejar a diversos actes un gegant "punk" de 5 m. d'alçada mentre es repartien otavetes de protesta. Posteriorment es convoca una manifestació el dia 2 d'octubre del 1998 en que es tornar a fer una escena teatral en la que es cremava un ninot que representava un jutge i un gran codi penal de cartró.....

8) Exposicions. Quan s'okupa un espai és habitual mostrar els diferents problemes al veïnat a través d'exposicions. Així el 18 de juliol de 1978 es va celebrar una okupació reivindicativa i festiva a la Plaça Catalunya de Barcelona, on es va muntar una exposició de fotografies i cartells, paredetes de material, etc per donar a conèixer les activitats que es fan en els CSO i la seva situació legal. Aquesta acció eminentment política es va combinar amb la diversió, ja que es van realitzar actes lúdics variats (C-I núm. 6)

9) Cercaviles populars. Es fa un ús reivindicatiu de la festa i de la música, com mitjà per cridar l'atenció sobre un problema, a la vegada que es passa una bona estona. Els aspectes lúdics s'incorporen tot sovint al tipus d'accions reivindicatives usades. El 15/12/98 se'n a un per protesta davant l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat contra l'intent d'enderroc del CSO Tararín (C-I núm. 24).

10) Bicicletades:.....

11) Rodes de premsa al carrer. Tot sovint els okupes han denunciat a la premsa determinades situacions legals dels espais okupats, organitzant rodes de premsa en el mateix carrer. En alguns cops s'han combinat amb alguna acció reivindicativa. Així per exemple el 7/9/98 es va realitzar una roda de premsa amb els condemnats i un dels seus advocats davant de la porta de l'edifici de Fiscalia, i es realitzar una petita representació teatral en que es denunciava la hipocresia del Fiscal en Cap de Catalunya.

12) Les pintades i murals. Aquesta forma d'expressió ha sigut una de les més utilitzades per comunicar d'una forma directe algun missatge o protesta a la ciutadania. En els sistemes autoritaris és una de les més habituals (Bushnell, 1990), però en l'actualitat els moviments contraculturals també la practiquen assíduament, així sobretot durant el transcurs de les manifestacions s'han pintat consignes reivindicatives. Els espais okupats per delimitar simbòlicament que funcionem com "espais alliberats" també recorren a les pintades amb murals.

13) Acampades en llocs públics. Terrassa i Barcelona.

14) Vagues de fam. Terrassa

Aquesta és una forma convencional, però esdevé un mitjà de pressió efectiva més per la solidaritat que genera i pel seu impacte en l'opinió pública, que per significar una amenaça explícita als poders públics. Es una acció amb pocs costos polítics i molts personals.

15) Alboroto en eleccions

16) Ocupacions d'immobiliàries:

17) Ocupacions de locals de partit o entitats. Així entre altres, s'ha ocupat el local d'Iniciativa per Catalunya pel desallotjament ordenat pel Ple del Districte de Sant Andreu governat per aquest partit.

Ocupacions d'espais públics: Així el dia 6 de juliol del 1998 s'ocupa el Ple del Districte de Gràcia per llegir un manifest en el que s'exigia, entre altres reivindicacions, la derogació de l'art.245 del Codi Penal i la paralització dels processos contra els espais okupats (C-I núm. 4).

Saturacions de línies telefòniques: Es una de les accions de pressió habitualment usades per protestar contra els desallotjaments o els processos judicials. Així cal destacar per la seva entitat, la campanya contra el judici dels CSL Los Adoquines durant el mes de novembre del 1998.

18) Canvis de bandera. Aquesta acció simbòlica per reivindicar la despenalització de l'okupació d'edificis abandonats s'ha repetit dues vegades, una en l'edifici de l'Ajuntament i l'altre del Parlament. Per primer cop des de la democràcia, canvi de...El 19 de març de 1998 tres joves van col·locar una bandera okupa a un dels pals de les banderes, després d'haver-ne tret l'espanyola.

19) Eskritxes:.....

20) Pancartes i cartells. En els espais okupats es solen utilitzar per donar publicitat a l'okupació i per significar territorialment l'espai.

21) Assemblees amb els veïns. Es convoquen sovint trobades amb els veïns per donar a conèixer i debatre tot tipus de problemes urbans, no sols els vinculats estrictament amb la seva lluita com okupes.

Tapia als Pujo...p193

22) Penjar-se:.....

23)Talls momentanis de trànsit:.....

24)Tancades:.....

25)Protestes en els Plens de l'Ajuntament:.....

(D) Influència d'altres moviments:

El moviment okupa adquireix molts trets característics d'altres moviments socials amb els que s'interrelaciona intensament, i amb els que acaba compartint experiències i definicions col·lectives dels problemes. De fet, podem dir, que el moviment okupa acaba sent la cristallització d'una "xarxa de lluites" provinents d'altres NMS, i principalment del moviment alternatiu urbà, fent un paper d'intermediari o de transmissor de connexions amb altres grups, i "carguant" els contactes preexistents d'una forma nova i radical: no mitjançant una organització formal, sinó amb xarxes socials autònomes (veure cap).

Aquesta catalització de lluites d'altres moviments es posa en pràctica sobretot a través dels espais físics del moviment, els CSO, autèntics "laboratoris contraculturals" de les futures confrontacions polítiques. El moviment okupa concebut com aquesta nova configuració, de caràcter reticular, recicla i combina imaginativament elements d'aquestes lluites. Així per exemple, de forma indicativa, podem destacar del moviment ecologista pren la necessitat del consum ecològic, del feminista la conveniència de polititzar la vida quotidiana i del moviment pacifista l'antiautoritarisme (veure cap..).

De fet, la majoria d'okupes participarà activament, no només en la seva vida quotidiana, sinó també en les mobilitzacions dels tres moviments citats(per mencionar els més influents, i tot sovint s'impulsen iniciatives i accions variades per promoure les reivindicacions¹³⁵. Però segurament la influència és més intensa en el cas invers. Aquests moviments van incorporant el repertori de confrontació propi dels okupes, i a la vegada que radicalitzen les seves pròpies antigues tàctiques de lluita, participen activament en les seves mobilitzacions dels okupes, i inclòs en les okupacions. El moviment ecològic així tindrà una forta implantació en els espais rurals okupats i el feminista en alguns espais okupats per dones. Per altra banda, molts insubmissos, ja sigui de les Assemblees

¹³⁵ Així, a modo d'exemple, en el cas de l'insubmissió s'okupa l'Ekonomato militar, des d'on s'organitzen unes jornades de dues setmanes per la insubmissió i s'invita a tots els sectors del moviment antimilitarista per endegar un procés de debat polític sobre el seu futur. En el cas de l'ecologisme, des del CSO La Ploma s'impulsen diversos projectes ecologistes com la distribuïdora de productes biològics Mòn Verd i la cooperativa de consumidors del barri de Sants. En el cas del feminisme s'organitzen múltiples jornades, exposicions i tallers de gènere, i es crea una nova revista feminista radical del col·lectiu okupa "Mujeres preokupando". També es pot mencionar la lluita gay-lesbiana, i el moviment antipatriarcat en general, que participa, ja sigui a través del Front d'Alliberament Gai a Catalunya (FAGG) ja de Ca la Dona, en la protesta okupa, amb la qual també s'interrelaciona intensament.

d'Insubmissos, del Mili KK o del CAMPI, desencantats amb la desmobilització generalitzada del moviment antimilitarista es reciclaran com activistes polítics participant en els projectes d'okupacions d'espais abandonats.

Un altra moviment que rebrà una forta influència del moviment okupa serà el moviment de l'esquerra radical independentista, principalment la PUA, coordinadora de col·lectius i petits partits extraparlamentaris, que no només no participarà en les mobilitzacions okupes, sinó que també realitzarà algunes okupacions en diferents localitats catalanes. Així a Barcelona, l'Assemblea de Joves de Gràcia okuparà tres espais al barri de Gràcia, La Resistència Roja un a Vallcarca, i col·lectius de Sants un altre, en el que es un estratègia de substituir els seus anteriors locals socials per CSO, molt semblant a la seguida pel moviment abertzale al País Basc, fortament implantat en els Gasztexes, i amb unes pautes de relació amb el moviment okupa semblants a les de Catalunya.

(E) "Aliats influents" del moviment okupa:

Un aspecte important de l'estructura d'oportunitat política és la presència o absència d'aliats. La disposició d'aliats influents dintre el sistema polític (sobretot partits polítics) segons Tarrow és un estímul per recorre a l'acció col·lectiva (Tarrow, 1997)¹³⁶. Només cal pensar en l'advertència llençada per Gorbachev a totes les élites comunistes de l'Est d'Europa, en el sentit de que l'Exercit Roj no defensaria aquests règims. Les seves afirmacions foren captades com poderoses senyals en els països afectats, catalitzant la formació de importants grups de protesta organitzats.

Però òbviament com més substancial sigui el desafiament que un moviment social planteja a l'orde establert, més tancat serà el seu EOP, i menys possibilitats tindrà de tenir un aliat influent. Si bé és cert que algunes de les seves reivindicacions són difícilment assumibles per sectors destacats de la societat, altres, en canvi, tenen un ressò social molt important (veure cap).

Segurament l'aliat més influent de que ha disposat el moviment okupa ha sigut el moviment veïnal, pel que donat l'abast de la influència en la dinàmica reivindicativa urbana del col·lectiu, farem un anàlisi específic de la interrelació dels dos moviments.

El moviment veïnal i el moviment okupa

El moviment veïnal en general s'ha posicionat públicament a favor de la protesta okupa (la FAVB durant el març de 1997 reconeixia la legitimitat de la protesta okupa, a través d'un comunicat denunciant el desallotjament del Cine Princesa i presentant a la Delegada de Govern una recollida de firmes d'un centenar d'entitats ciutadanes que reivindiquen la despenalització de l'okupació d'edificis abandonats), encapçalant algunes de les mobilitzacions contra la penalització de l'okupació (com l'exotisme manifestació del 21 de març del 1998), i establint una relació fluida de col·laboració amb el col·lectiu. (així per exemple la Coordinadora de veïns del Casc Antic va ajudar a l'organització del macroconcert del Mercat del Born).

Per altra banda, en general podem dir que les Associacions de Veïns en molts casos han realitzat un rol d'intermediació entre els okupes i les autoritats públiques. Mentre els okupes han usat les associacions de veïns com a plataforma política d'algunes de les seves reivindicacions, servint com a

¹³⁶ En conseqüència, a major número de partits polítics que articulen diferents demandes en la política electoral, més probable serà trobar aliats que serveixen de vehicle a les demandes dels moviments socials. En aquest cas parlem d'un sistema polític "centrifug" (Kitschelt, 1986).

"organitzacions paraigües" (Huertas i Andreu) de les seves lluites, d'una forma semblant a quan eren instrumentalitzades per les organitzacions polítiques prohibides durant el franquisme (veure cap.). Per altra banda les Associacions de Veïns han utilitzat la força social dels okupes i les seves accions disruptives per impulsar i radicalitzar mobilitzacions veïnals.

Els col·lectius okupes que s'han interrelacionat més intensament amb les associacions de veïns del seu barri, en alguns casos, han incrementat l'abast urbà i polític d'algunes de les seves lluites quotidianes, de la mateixa forma que les pròpies associacions, que, per altra banda, han radicalitzat i ampliat el seu repertori de confrontació amb les autoritats, a la vegada que han incorporat com seves demandes dels okupes de caràcter més contracultural (així per exemple, les festes alternatives de barri organitzades pels okupes, han rebut el suport i l'ajuda d'algunes associacions de veïns). L'intercanvi mutu també ha tingut que veure amb el factor generacional. Els okupes bàsicament són joves (sobre el caràcter cultural del concepte de joventut veure cap.) mentre en canvi en les estructures associatives no hi ha presència juvenil, pel que la col·laboració amb els okupes ha significat un juvenització, i un increment de la base social i la força de les seves lluites urbanes.

Tipologia d'Associacions de Veïns en relació a la lluita okupa:

Les interrelacions entre el moviment veïnal i els okupes no ha sigut homogènia, i ha depengut del tipus d'acció col·lectiva d'uns i altres. Les AV que disposen d'un model organitzatiu més informal tendeixen a coordinar-se més intensament que aquelles AV més burocratitzades i centralitzades.

Seguint la tipologia del model de Kriesi (Kriesi, 1993) podem senyalar dues dinàmiques o tendències d'acció col·lectiva presents en les AV de Barcelona:

(1) **Associacions "reivindicatives"**: Han conservat el seu caràcter reivindicatiu d' "*organitzacions de moviments socials*" (el veïnal, en aquest cas) de l'inici, amb un cert marge d'autonomia organitzativa i política. La seva estructura organitzativa les ha fet més sensibles i permeables a les demandes i reivindicacions urbanes, que els ha permès seguir mobilitzant-se, creant situacions de conflicte amb les autoritats. Però el seu dèficit d'estructuració interacció els ha fet més vulnerables a les crisis dels períodes de desmovilització.

(2) **Associacions "institucionalitzades"**: Com a "*organitzacions formalitzades*"¹³⁷ dedicades a la prestació serveis als seus simpatitzants, amb dinàmiques integrades de grup d'interès, han variat en un procés creixent d'institucionalització (o domesticació) els seus objectius polítics inicials. Així la seva dependència organitzativa, financera, i amb conseqüència política, dels poders públics ha significat un límit en la capacitat de maniobra i autonomia, que els ha fet perdre la seva dimensió reivindicativa (McCarthy, 1987). Les seves accions s'han moderat i la seva activitat associativa s'ha basat en reivindicar més fons públics i altres recursos per mantenir l'organització.

A la pràctica això ha significat una creixent pèrdua de representativitat i legitimitat veïnal, per la manca de participació real i democràtica dels seus associats en la presa de decisions, produint-se una "oligarquització del poder" (Kriesi, 1999), es a dir, una desvinculació de la direcció respecte les basses associatives de l'entitat¹³⁸.

¹³⁷ "Quan parlem de formalització estem fent referència al desenvolupament dels criteris de pertinença formal, a la introducció d'estatuts i procediments establerts, a la creació de lideratges formals i d'una estructura burocràtica" (Kriesi, 1999).

¹³⁸ Però també s'ha de dir que aquesta integració organitzativa els ha permès persistir a les èpoques de

Aquestes dues tendències d'acció col·lectiva aplicades el model de Haché (Haché, 1999), ens permet configurar tres perfils sociopolítics de les referides Associacions de Veïns. Aquests perfils els exemplificarem en un àmbit territorial concret: el del barri de Ciutat Vella, on conviuen tres associacions que coincideixen de forma general amb els perfils dissenyats:

(1) **AV en "replegament"**: Aquestes associacions vinculades al segon model organitzatiu senyalat manté un rebuig i una nula interacció amb els okupes del seu barri. Bàsicament hi ha una confrontació de caràcter organitzatiu, cultural i ideològic. Per altra banda tendeixen a sobredimensionar les tensions o dificultats de la coexistència veïnal, així són particularment crítiques amb les activitats més lúdiques dels CSO.

Aquest és el cas, al menys inicialment, d'una de les tres associacions que operen al Casc Antic: l'Associació del Casc Antic que va criticar amb molta ambigüetat el desallotjament policíac del Cine Princesa, pronunciant-se en contra l'okupació de l'espai¹³⁹.

(2) **AV en "reorientació"**: Aquestes associacions estarien en un punt intermitg dels dues orientacions organitzatives, en un nivell d'integració procedimental elevat, però però conservant certa dimensió reivindicativa. Entre els okupes i aquestes associacions s'estableix una relació de mútua tolerància o respecte, sense que es comparteixin lluites reivindicatives comuns. Però sovint aquestes associacions juguen un rol mediador d'agents intermediaris entre les autoritats i els okupes, processant algunes de les queixes okupes i incardinant-les políticament, a través dels canals convencionals, en el procés polític. Una de les diferències bàsiques s'estableix no tant en els objectius com els mètodes. Aquestes associacions consideren excessivament radicalitzades les formes de confrontació de l'acció política dels okupes, i estan inserides en una cultura política més convencional i no tan cotracultural.

Aquest és el cas de la Coordinadora de Veïns del Casc Antic que s'ha solidaritzat totalment amb l'okupació, sintonitzant clarament amb algunes perspectives del moviment, i establint una col·laboració fluida però puntual amb ells, així per exemple la col·laboració amb l'organització del macroconcert del mercat del Born, així com algunes manifestacions de protesta..

(3) **AV en "dissidència"**: Aquestes associacions mantenen el primer tipus d'orientació organitzativa, com a organització bàsicament dedicada a la mobilització per la canalització de l'acció col·lectiva, i amb un major grau d'implicació i compromís dels seus simpatitzants.. Per això la seva manca d'integració institucional ha facilitat la freqüència i la intensitat de la interrelació amb els

desmobilització del moviment veïnal, i realitzar "*feines de manteniment després de la derrota*" (Jenkins i Eckert, 1986) de les reformes plantejades ple moviment. "*L'estructuració interna contribueix a estabilitzar un Moviment Social en temps de crisi organitzativa....Els MSO formalitzats són més capaços de perviure, i durant més temps que els informals....i poden treure partit de noves oportunitats polítiques que se'ls hi ofereixi en algun moment*" (Kriesi, 1999).

¹³⁹ Aquesta associació s'ha convertit en una entitat dedicada exclusivament a la prestació de serveis, sense disposa d'una estructura organitzativa democràtica ni dur a terme cap practica de mobilització o reivindicació urbana. La seva actuació en relació a l'habitatge queda molt clar en termes de propostes i absències: per una banda des de la pròpia associació s'impulsa una cooperació d'habitatges que malgrat construir a preu tasat, no deixa de ser inaccessible pels joves en precari i per la majoria de joves nascuts al barri; per l'altra banda recolza d'una forma acrítica i clientelar la política de l'Ajuntament de Barcelona en el barri, amb tot el que suposa d'expulsió de la població més precaritzada del centre de la ciutat cap a zones a zones perifèriques..

col·lectius reivindicatius del barri, i amb els okupes en particular. A nivell polític, la relació ha sigut de coordinació mútua en les confrontacions urbanes amb les autoritats, creant-se una nova polarització política. No només no juguen un paper de mediador amb els okupes, sinó que s'integren en les seves "xarxes de lluita" com a organitzacions que han influenciat, i han sigut influenciades, pel moviment okupa. Sense deixar de perdre les seves formes d'acció col·lectiva més convencional, han incorporat algunes de les modalitats de confrontació dels okupes, i ha reactivat el seu radicalisme inicial.

Aquest seria el cas de l'Associació en Defensa de Ciutat Vella, no federada ni reconeguda per la FAVB, que sorgeix precisament com organització del moviment d'oposició al desenvolupament social i urbanístic del barri impulsat per l'Ajuntament amb la col·laboració de les anteriors associacions¹⁴⁰.

(F) El moviment okupa i els partits polítics:

La relació entre els MS i els partits tradicionals es caracteritza per una evident desconfiança mútua. De fet, els NMS dels anys 60 sorgeixen com reacció als moviments socials dels partits de la vella esquerra - els socialdemocrates al món occidental, els comunistes en els països de l'Est, els moviments d'alliberació nacional en el Sur - que governen o aspiren a governar a l'allunyar-se dels ideals emancipadors inicials. Aquests nous moviments estaven preocupats per la força i capacitat de supervivència de les forces dominants en el sistema mundial. Però també es trobaven inquiets pels pobres, sinó negatius, resultats obtinguts pels moviments de la vella esquerra, i el 1969 fou un crie de coeur contra elles (Wallerstein, 1999)¹⁴¹.

Els partits polítics en el moment inicial tracten d'obstruir l'activitat dels moviments, bé impedit el seu reconeixement, bé obligant-los a la seva canalització dintre els canals convencionals de caràcter institucional. Quan els moviments estan més desenvolupats, s'opta per la seva cooptació o domesticació, com en el cas del moviment veïnal espanyol (veure cap...). La raó d'aquesta actitud té que veure amb la seva vocació multifuncional com a principals actors polítics privilegiats que monopolitzen l'activitat política en l'escena pública (veure...cap).

Amb el "moviment okupa" la desconfiança mútua i els desencontres han sigut qualitativament més importants, que amb altres NMS. La resposta institucional s'ha mogut en els paràmetres de les declaracions de bones intencions, així la majoria dels grups parlamentaris s'han pronunciat reiteradament a favor de moltes de les reivindicacions del moviment okupa¹⁴², però a nivell pràctic no s'han assumit. Així, a excepció d'Esquerra Republicana i de Izquierda Unida/Iniciativa, totes les propostes de llei presentades tant al Congreso de Diputados de Madrid com al Parlament de

¹⁴⁰ Aquesta Associació es coordina habitualment amb els okupes per denunciar els processos d'especulació del sòl i la posició de les associacions de veïns institucionalitzades. No només no coincideix amb els plantejaments dels okupes, sinó que practica accions de controvèrsia molt semblants a les seves (accions directes, actes de desobediència davant els enderrocs, etc...).

¹⁴¹ Segons Wallerstein la Nova Esquerra acusa a l'antiga d' haver comes cinc faltes: debilitat, corrupció, que estaven en connivència amb els poders dominants, negligència o desatenció respecte els interessos dels vertaderament desposseïts i arrogància o soberbia ideològica (Wallerstein, 1999).

¹⁴² Per exemple es poden veure els posicionaments de les Joventuts dels diferents partits polítics catalans en les ponències presentades en el Plenari d'Entitats del Consell de Joventut de Barcelona (CJB) sobre "el moviment okupa a Barcelona" el 3 d'octubre de 1998.

Catalunya, han estat rebutjades per una àmplia majoria dels partits conservadors, juntament amb el partit socialista espanyol i català, malgrat el clar posicionament majoritari de tots els operadors judicial, que s'oposen a la penalització de l'okupació pacífica d'immobles abandonats (veure...).

Per altra banda, els partits polítics amb responsabilitats polítiques en diferents ajuntaments catalans han mantingut una posició completament ambigua i contradictòria. D'una banda, cada vegada que es produeix una okupació manifesten públicament que estan oberts endegar un procés de negociació, per jugar un paper mediador entre els propietaris i els okupes, però alhora quan s'ha okupat un edifici públic abandonat, no han dubtat ha recorre els mecanismes més contundents al seu abast, no només no mostrant-se incapaços de donar una resposta integradora o conciliadora que faciliti una resolució del conflicte, sinó intervenint de la forma socialment més lesiva possible. Així per exemple, va succeir amb l'okupació d'un local del carrer Regomir, propietat de l'Ajuntament de Barcelona, on sense autorització judicial, l'Ajuntament (amb el tinent d'alcalde Xavier Cases al capdavant) va desallotjar als okupants i va ordenar la seva detenció, amb les corresponents conseqüències penals per ells¹⁴³. A partir d'aquella indiscriminada i il·legal actuació municipal (criticada en la mateixa sentència de la Jutge que va jutjar el cas) els nivells de conflictivitat i crispació social amb les autoritats municipals van augmentar visiblement.

Per tant el balanç seria que, ara mateix, els partits polítics lluny de poder jugar un paper d'aliats influents de la protesta okupa, són els màxims responsables de la seva aparició, i de totes les conseqüències criminalitzadores del nou delictes que han aprovat amb el Codi Penal (veure...), i sembla difícil que, a curt termini (i més considerant l'actual configuració estatal del poder polític), es produeixi una divisió en les èlites polítiques prou important per facilitar una major obertura de l'estructura d'oportunitats polítiques en vers les reivindicacions okupes.

(G) Els mitjans de comunicació, autèntics actors dels NMS:

Els discursos i les accions associades als problemes socials es realitzen en l'escena pública (Rucht, 1988). En aquest procés, el discurs emès pels mitjà resulta crucial, més si acceptem, amb Gamson (1992) que reflexa bé el discurs públic. Tot i que les veus que es deixen escoltar en els mitjans de comunicació de masses corresponen, predominantment als grups ja establerts (Margolis i Mauser, 1989), els mitjà poden constituir un important component en les oportunitats polítiques d'un MS, per tres raons:

- (1) són una de les formes més important d'accedir a la població en general, i de mobilitzar als activistes potencials
- (2) poden catalitzar o crear noves relacions amb altres actors socials o polítics decisoris
- (3) poden ser un recurs cultural de intensificació de la identitat col·lectiva dels seus membres.

Òbviament els Ms no poden utilitzar aquestes raons de fora instrumental, perquè hi ha una sèrie de factors relativament estables que poden afectar, limitant o extenguent, les oportunitats dels moviments, més enllà de les seves reivindicacions¹⁴⁴. Els models de propietat i de consum dels mitjà,

¹⁴³ L'Ajuntament podria haver intentat dialogar amb ells, però ni tan sols els va donar l'oportunitat de sortir voluntàriament del local, i no només no els va desallotjar, sense autorització judicial, sinó que a més els va fer detenir per la Guardia Urbana, passant després a disposició judicial, i obrint-se un procés penal contra ells.

¹⁴⁴ Però el contingut dels informatius, dels programes d'entreteniment, i en general, de tota la programació.

el que Zald anomena "*hegemonia corporativa*"¹⁴⁵, així com les seves relacions amb l'Estat, els partits polítics i els grups d'interès, i en general el context sociopolític en el que operen.

Els NMS dels anys 60 van instrumentalitzar -i teoritzar (Rubin, 1971)- la instrumentalització dels mitjans de comunicació. Els activistes, sense disposar d'estructures organitzatives ni d'una gran coherència ideològica, van utilitzar els mitjans de comunicació com substituïts de la seva manca de capacitat mobilitzadora (Neveu, 1996)¹⁴⁶, així per exemple el moviment veïnal va tenir una forta incidència pública en les seves lluites urbanes pel important suport mediàtic de que disposaven. Però el desplaçament de l'interès dels mitjans de comunicació en vers altres assumptes, posteriorment fou un dels factors destacats en el debilitament de les mateixes mobilitzacions, que depenien en gran mesura de la seva cobertura mediàtica (veure...). Des de llavors es té una consciència més clara que els mitjans de comunicació juguen un paper transcendental en el desenvolupament dels MS, sobretot en temps del que s'ha anomenat "*mediocràcia*"¹⁴⁷ (Chomsky, 1995) o des d'una altra perspectiva, "*societat de l'espectacle*" (Debord, ?).

En la incidència dels NMS sobre els poders públics, els mitjans de comunicació tenen tanta o més importància com els propis NMS, esdevinguent els actors o operadors fonamentals del procés de reconstrucció dels problemes socials i d'influència en les "*agendes públiques*" (desplaçant a altres actors tradicionals com les esglésies, sindicats, etc).¹⁴⁸, sobretot si tracta de noves conflictivitats socials, per la manca general d'informació prèvia¹⁴⁹.

és quelcom més dinàmic que pot influir d'una forma també espectacular en el desenvolupament d'un MS, al igual que altres factors com els valors professionals o les orientacions dels periodistes, així com el nivell d'influència de l'entorn mediàtic (bàsicament la competència) sobre la informació. Per una discussió completa respecte de la naturalesa de la transacció que es dona entre els moviments i els mitjans de comunicació, vegeu Gamson i Wolfsfeld (1993).

¹⁴⁵ Els mitjans de comunicació són cada cop més institucions amb ànim de lucre, que obtenen beneficis tant dels anunciants com dels consumidors, i per això tendeixen a seleccionar i configurar les notícies de forma que no lesionin els seus propis interessos o de qui els finança (Zald, 1999). Es d'esperar així que sols informin mínimament sobre aquelles qüestions que poden suposar una amenaça per aquests interessos. Per això molts dels mitjans de comunicació espanyols, i catalans, mots cops descriuen certs conflictes com esdeveniments aïllats, sense entrar a analitzar les causes subjacents dels problemes socials. En el cas del moviment okupa, la influència d'aquests factors és molt clara en el diferent tractament que fa un mitjà i un altre, segons siguin els interessos dels seus "*guardians*". Jesús Rodríguez ha realitzat investigació comparativa dels diferents discursos dels mitjans de comunicació catalans sobre les notícies relacionades amb els okupes, i les seves conclusions revelen la relació entre "*a qui pertanyen*" cada un d'ells, i el seu funcionament de les denominades "*macroestructures sintàctiques*" (o superestructures) que estableixen els diferents ordres jeràrquics d'un article periodístic (Rodríguez, 1999).

¹⁴⁷ Paul Virilio fins i tot parla de "*cops d'Estats mediàtics*" (o també "*cop d'Estat informacional*") i de "*democràcies catòdiques*" per referir-se a les transformacions que sofreix l'actual espai públic cibernetitzat, sobretot en països com el seu amb personatges com el Silvio Berlusconi (Virilio, 1993, 1997). Per això segurament els revolucionaris del futur no començaran per la presa del Palau d'Hivern, sinó per la Casa de la Radio i els estudis de televisió, com fa uns anys van fer a Bucarest o a Moscou.

¹⁴⁸ Així la percepció de l'existència d'un problema i la importància relativa que se li dona en relació a altres conflictes ve determinada pel grau d'atenció dels mitjans de comunicació (McCombs i Shaw, 1972).

¹⁴⁹ La proporció dels esdeveniments que està "*construïda*" o "*mediatitzada*" tendeix a augmentar en relació amb les realitats que s'experimenten directament, i la major part de les nostres quotidianitats ja depèn d'aquestes transformacions en l'esfera informativa, que delimita l'acció social cada cop més en contextos artificials (Melucci, 1998).

A la pràctica aquesta mediatització (segons com *antimediacora*) pot significar una distància entre els significats que els individus atribueixen recíprocament a la seva acció col·lectiva (concepció weberiana de l'acció social) i els que els hi assignen els mitjans de comunicació, amb els seus possibles efectes negatius (Baudrillard, 1972). Aquesta distància no només tindrà conseqüències en els estereotips que es generen en l'opinió pública, i en la percepció de les persones alienes a un moviment social, sinó també en la pròpia acció col·lectiva del moviment, que haurà d'enfrontar una confusió (o desdoblament) d'identitat provocat pel contrast entre la seva "*identitat social*" i l'"*identitat pública*"¹⁵⁰.

Aquesta important interacció entre l'acció social i els mitjans de comunicació pot generar conseqüències no intencionades, i a vegades contràries, a l'estratègia dels moviments i a la imatge que intenten projectar a l'opinió pública A Arendt, que cada cop els pertany menys.

Desigual accés als mitjans de comunicació:

"Els grups amb dificultats de recursos es troben amb dificultats considerables per fer arribar les seves preocupacions al gran públic" (Margolis i Mauser, 1989) a diferència dels grups rics que tenen un accés fàcil a l'agenda pública. Per tant, perquè un grup de protesta tingui èxit ha de, o bé "demanar directament al recolzament de les élites insatsfets o recorre a captar l'atenció dels mitjans a través de conductes desordenats, per així, atreure el recolzament d'élites que d'una altre forma no s'implicairien"(Margolis i Mauser, 1989)¹⁵¹.

Un moviment fortament perseguit i reprimat per les autoritats públiques, com el de l'okupació, pot guanyar-se l'atenció dels mèdia, necessari per crear controvèrsia pública en la nostra societat mediatitzada, recurrent a accions de confrontació disruptives i violentes. Així un únic manifestant tirant pedres a la policia, o orinant en la via pública, serà millor notícia que qualsevol número de manifestants marxant pacíficament pels carrers d'una ciutat. Les accions violentes solen contenir tots els elements espectaculars de drama i confrontació que interessen als mèdia més populars i orientats en vers la novetat i l'impacte visual de les notícies. Per tant els mèdia són relativament més accessibles a l'acció extrainstitucional que a la institucional, i aquest prejudici, a la seva vegada, estructura les opcions estratègiques dels moviments

En aquest sentit, la influència dels mèdia és una altra arma de doble fil, ja que si per una part guanyen l'atenció dels mèdia, com va passar amb els okupes, la seva acció col·lectiva perd interès si es rutinitza o no conserva o augmenta el grau d'espectacularitat inicial (Tarrow, 1999). Quan això succeeix, els mèdia segueixen donant cobertura, però donen prioritat als aspectes merament violents o extraordinaris de la protesta. Alguns activistes, comprovant lo fàcil que és captar l'atenció de les càmares, recorrent cada cop més a l'ús de la violència i a les accions més extravagants, i així és pot dir que els mèdia accentuaran les tendències disruptives i radicalitzades dels MS més "marginats, exclosos o reprimits", que no tenen les possibilitats ni els canals, ja siguin institucionals o no, d'interpel·lar o influir a les autoritats públiques, que tenen altres actors públics, socials o privats (com els de l'entramat immobiliari, que participen en el domini de diaris com la Vanguardia)¹⁵².

¹⁵⁰ Les imatges que els moviments susciten en el públic a través dels mitjans de comunicació que les seleccionen cada cop tindran més eficàcia simbòlica, i més conseqüències en l'èxit o fracàs dels NMS.

¹⁵¹ Van Dijk va demostrar que les organitzacions de protesta i els moviments rebien molta menys atenció els membres de les élites polítiques, funcionaris, partits polítics o associacions empresarials (Dijk, 1988).

¹⁵² La gran majoria dels moviments manca dels recursos polítics convencionals amb els que sí que compten els seus adversaris i, per tant, han d'intentar equilibrar aquestes disparitats apel·lant a altres actors. "El

Aquests actors (per exemple, portaveus policíacs) "accedeixen per la porta principal, però els contestataris han de colar-se per la porta del darrera" (Gamson i Meyer, 1999), i les seves accions més violentes o espectaculars són el mitjà per fer-ho, però a la vegada, un cop dins, esdevenen un inconvenient. Com van senyalar Gamson i Wolfsfeld (1992): "a aquells que es disfressen per ser admesos en la festa preparada pels mèdia no se'ls permet canviar-se de roba abans de la sessió fotogràfica".

Els mèdia i el moviment okupa: un accés ambivalent

Encara que la ràdio com la premsa hagin tingut un paper important en la difusió de la informació referent al moviment okupa, és realment la televisió, amb la seva capacitat de captar situacions complexes amb imatges visuals breus, la que ha tingut una influència més destacada a l'inici de l'interès mediàtic pel moviment okupa. La retransmissió en directe ("telepresente" en diuen) del desallotjament del Cine Princesa, i la reproducció d'algunes imatges en els telenotícies, va representar un capgirament substancial en la reconstrucció social del conflicte. Un capgirament involuntari i inevitable, perquè els mèdia no podien silenciar o obviar -com en els altres casos- l'impacte social del desenllaç policíac del conflicte, que va ser experimentat directa o indirectament per molts veïns i durant moltes hores.

Les imatges no sols contrastaven visualment i d'una forma molt clara amb les declaracions dels responsables policíacs i polítics, sinó que van indignar a la consciència col·lectiva d'un sector molt ampli de la població. Aquelles imatges televisives van esdevenir un recurs extern i involuntari en la difusió d'un "marc d'injustícia" que fomenta la creació d'un nou espai de controvèrsia pública, on els actors socials i polítics més destacats de la societat catalana van prendre part en el debat (veure...).

De fet, si ens atenim a les conseqüències del desallotjament, podem dir que es va crear un "cicle d'atenció dels mèdia" que va generar oportunitats polítiques fortuïtes que va permetre l'accés del problema a l'agenda pública, i a la vegada van facilitar la creació del nou "cicle de protesta okupa" i les seves mobilitzacions.

Tot i que la televisió, buscant el dramatisme de les imatges del desallotjament, va ajudar al moviment a obtenir una atenció inicial, i potser aquesta va ser la fase més important del seu impacte, la forma en que ràdio i diaris van cobrir aquella notícia (limitant-se a la descripció de l'esdeveniment, sense buscar el seu significat¹⁵³, o les causes del problema social implícit), va servir per començar a construir mediàticament una imatge pública del moviment a partir d'una sèrie d'estereotips desacreditadors i esbiaixats, que el va desdibuixar i desvirtuar per l'opinió pública, i que posteriorment ha tingut una clara incidència en els desenllaços de les situacions de conflicte creades, situant ocasionalment al moviment okupa només en l'agenda pública de l'ordre públic", i desplaçant-lo de les agendes públiques més polítiques (com la de Justícia), a les que havia accedit, gràcies en

Moviment Pro-Drets Civils és un cas de manual. ...cap moviment domina millor que la SCLC i el seu líder Martin Luter King aquestes possibilitats...La fascinació que els mèdia sentien per King fou evident des dels temps del boicot als autobusos de Montgomery, que després catapultava a King i el moviment a la fama" (McAdam, 1999). Mc Adam (1999) fa un estudi pormenoritzat dels motius d'atracció dels mèdia a les accions d'alteració de l'ordre públic de King i la SCLC.

¹⁵³ Sobre el signe sense significat en relació als mitjans de comunicació veure N.Chomsky i I.Ramonet: "Como nos venden la moto" (editorial Icaria, Barcelona, 1995).

part al posicionament del Col·legi d'Advocats de Barcelona i amplis sectors dels juristes catalans.

La tendència dels mitjans a centrar el seu interès en els esdeveniments espectaculars, teatrals o dramàtics que tinguin més impacte visual té que veure en la representació dels problemes socials pel seu valor d'ús com a bé de consum, es a dir, com mercaderia. Si aquest accés va servir per difondre la contundència policíaca del desallotjament del Cine Princesa, progressivament es va assigna al moviment una imatge violenta i incívica contraproductent per la seva acció col·lectiva. El cas del 12 d'octubre és un cas emblemàtic de la influència dels mitjans en la reconstrucció d'un *esdeveniment social* de l'esfera pública en un *esdeveniment periodístic del complexa polític-informacional*, on "*les informacions són directament concebudes pel servei de marketing de la cadena*" (Virilio, 1997). Els mitjans van imposar un fort component sobredimensionador i dramàtic als aldarulls, i en l'estructura narrativa de la notícia es van fer ressò d'un excés d'informacions policíacques alarmistes no contrastades. Aquesta combinació va convertir els fets en una "*bomba informativa*" que va atemoritzar artificialment a certs sectors de l'audiència, sobretot aquells (es a dir, la majoria) que no tenien un contacte directa amb la realitat descrita, va facilitar arguments (amb l'ajuda de titulars com els de "Arde Barcelona", "Vandalismo en la ciudad", "Alarma social", etc. dels encapçalaments dels diaris) i van crear imatges que van ser el suport de interpretacions concretes que influïrien en el propi desenllaç immediat del conflicte¹⁵⁴.

Estigmatització mediàtica dels okupes :

Els mitjans de comunicació cada cop formen i constitueixen més el missatge ("*the medium is the message*"), i potser no són tan sols els *continguts repressius i alienants* els que determinen la relació social amb els espectadors (teoria més marxista), sinó sobretot les *formes intransitives i abstractes* de la seva mediació (Baudrillard, 1974)¹⁵⁵, que el converteixen amb un *espectacle de masses*, ple de tòpics alienadors, que sotmet als espectadors a tot tipus de basura visual reciclable *ad nauseam* (Nogueira, 1997).

¹⁵⁴ Aquesta sobrecàrrega d'informació tergiversada i el dramatisme induït per la *ideografia televisiva* van substituir la reacció activa de la raó argumentada per la reacció passiva, emocional o psicològica, de tota una il·lustríssima jutgessa, que paradoxalment va decretar l'empresonament dels detinguts (en el que ha sigut "*una decisió mediàtica*", ja és que els Multimedia ja han entrat en el domini de la justícia), provocant posteriorment la indignació i la repulsa no sols dels seus companys de judicatura i del Col·legi d'advocats de Barcelona, sinó també de importants sectors socials que es van mobilitzar en contra de la decisió (Asens, 1999).

¹⁵⁵ "*El que caracteritza als mitjans de comunicació col·lectius és que són antimdedadors, intransitius, que fabriquen la no comunicació, si s'accepta definir la comunicació com un intercanvi...són el que priva per sempre la resposta...aquí resideix la seva veritable abstracció. I en aquesta abstracció on es funda el sistema de control social i de poder...Per això l'única revolució en aquest domini -i en totes les demés, la revolució a seques- està en la restitució d'aquesta possibilitat de resposta. Aquesta simple possibilitat suposa el trastorn de tota l'estructura social dels mitjans...En el límit el poder, si no estigues convençut de la força de persuasió ideològica dels mitjans...oferiria a cada ciutadà un televisor sense preocupar-se dels programes...Es inútil, en efecte, crear un fantasma del desviacionisme policíac de la televisió pel poder: Orwell, 1984, la televisió és, per la seva presència mateixa, el control social en la pròpia casa. No hi ha necessitat de imaginar-la com periscopi espia del règim en la vida privada de cada qual, ja que és quelcom millor que això: és la certesa de la gent no es parla ja, de que els individus estan definitivament aïllats enfront d'una paraula sense resposta"* (Baudrillard, 1974). El pessimisme debordat de Baudrillard és una crítica contundent a l'optimisme fàustic de McLuhan.

Els mitjans han preferit més a les persones, als okupes com a individus suposadament "desviats", que els problemes subjacents a la seva acció col·lectiva. De fet, aquesta preferència no és nova ni exclusivament dirigida als okupes. Ja en el seu temps el moviment feminista va ser objecte de burles i prejudicis que van construir una imatge pública pejorativa de la seva lluita (Zoonen, 1992)¹⁵⁶.

Els mitjans de comunicació s'han apropiat al moviment okupa tan sols per plasmar allò anecdòtic, superflu i espectacular¹⁵⁷ (allò "*spectral o incorpori*" diria Derrida). Així es destaquen qüestions absolutament intranscendents i alienes al conflicte, com les seves suposades afeccions o gustos musicals i característiques físiques (en referència al color del cabell, la indumentària, que mengen, etc) per entretenir al lector o a l'audiència amb aspectes sensacionalistes i trivials del fenomen. Així els periodistes ha usat habitualment els seus prejudicis socials per dissenyar classificacions desacreditades del col·lectiu, així els okupes "pijos", els "cutres", etc. o els "okupes bons" i els "dolents" (Briz, 1997).

La majoria dels cops aquestes descripcions banals són tergiversades, sobredimensionades o senzillament falsejades. En tot cas aquesta aproximació als atributs superficials d'alguns okupes té conseqüències estigmatitzadores pel col·lectiu que faciliten la seva criminalització. Per altra banda ajuden a construir una imatge estereotipada i falsa del significat de la seva lluita, menys intel·ligible per l'opinió pública que desconeix els processos en els que els okupes construeixen el sentit de la seva identitat i acció. (Veure manifa...) (veure "tribus urbanes"). Aquesta projecció de la realitat deformada, que divergeix de forma tan escandalosa de la realitat, és la que ha creat no poques situacions de conflicte entre els periodistes que cobrien determinades notícies i els okupes.

Criminalització mediàtica dels okupes:

Un problema pot entrar en el procés de conversió en notícia, perquè les fonts s'apropen al mitjà de comunicació o perquè el mitjà de comunicació s'apropa a les fonts, però en tot cas s'entra en el procés si es compleixen els criteris vigent d'accessibilitat o selecció del mitjà (Pagés, 1997). La qüestió és que no tothom disposa del mateix poder d'accés, les fonts són de desigual força i fins i tot no poden arribar a expressar-se o són directament silenciades. Aquest marc de desigualtat queda plenament confirmat en el cas del moviment okupa, ja que el mitjà de comunicació no el considera com a font (ni s'apropa a ell ni deixa que s'apropi com a font). Però aquesta desigualtat esdevé especialment discriminatòria quan la font d'una notícia és policíaca, i no està contrastada objectivament, però és que com deia Cohen "*la veritat no forma part dels criteris que serveixen per definir el que es considera notícia o no*" (Cohen, 1973)

Aquesta dependència amb la font policíaca es vehiculitza principalment a través dels periodistes dels mitjans especialitzats en successos, seguint les pautes del que s'ha anomenat "*periodisme beat*" com "*assignació regular de periodistes àmbits institucionals concrets i la seva dependència de fonts tradicionals*" (Ryan, 1991). Aquests professionals acaben mantenint una relació rutinitzada de mútua dependència amb els departaments de premsa policíacs, que els hi subministren, amb

¹⁵⁶ Van Zoonen fa una anàlisi sobre la imatge del moviment feminista oferta pels mitjans holandesos, i arriba a la conclusió que va crear una imatge ridiculitzant i estigmatitzadora del moviment, obstaculitzant la seva acció col·lectiva i creant conflictes (Zoonen, 1992).

¹⁵⁷ Molts dels exemples d'aquest tractament mediàtic esbiaixat els podem trobar Medis de comunicació i moviments socials: el cas de l'okupació (Rodríguez, 1999).

procediments estandarditzats i regularitzats (i no sempre usats amb criteris professionals¹⁵⁸), diàriament les notícies Per qüestions de lleialtat (i interès amb mantenir el procés de producció de notícies) aquests periodistes no acostumen a **contrastar** la notícia amb les persones perjudicades, i a vegades, publiquen la notícia com si fos informació investigada pel propi periodista, o oculten la seva procedència policíaca sota el pseudònim "*segons fonts ben informades*" (Rodríguez, 1999).

Així doncs, des de la perspectiva dels mitjans les fonts policíacques són les més pràctiques, ja que no només les consideren fiables i amb una estructura centralitzada (que facilita l'accés a una indústria de la informació també centralitzada), sinó que a més tenen incentius personals que faciliten la relació, reforçada per les "*regles del joc*" que imposen les fonts policíacques (així l'obtenció o no de les exclusives) i a vegades, en contextos de crisi, de les pròpies pressions institucionals dels responsables polítics¹⁵⁹.

Aquesta col·laboració és més greu s'estableix amb la Brigada d'Informació de la Policia Nacional, que amb criteris polítics i en moments rellevats (normalment quan es vol iniciar una determinada operació policíaca o justificar una intervenció polèmica), filtren informes sobre el moviment, que tenen una especial incidència en la seva acció col·lectiva i la "imatge pública" (veure cap....)

La conclusió de l'anàlisi de la interacció dels mitjans de comunicació amb el moviment okupa¹⁶⁰, és que comprovem que els primers esdevenen uns destacats actors o agents polítics que si a l'inici influeixen positivament (encara que de forma parcial), en fer visible (encara que tan sols en els seus aspectes més simbòlics i dramàtics) un conflicte que abans no era del seu interès, després la influència esdevé clarament negativa, fins el punt que esdevenen uns dels principals "enemics influents" del moviment. De totes formes, també cal dir que el caràcter inestable en l'obertura o tancament dels mitjans¹⁶¹, en un altre context sociopolític, pot reobrir noves oportunitats polítiques pel moviment, com les de la cobertura del desallotjament del Cine Princesa, amb tot els nous riscos imprevisibles que comportaria per l'acció col·lectiva del moviment okupa.

¹⁵⁸ "Són les seves fonts d'informació, i es creen també relacions de dependència mútues. Tot periodista sap que cal 'cuidar' les fonts d'informació, cosa que implica, en termes periodístics, que si reps informacions, per contrapartida, has de publicar-les de forma favorable al teu informador. En relació a l'okupació, la Policia Nacional, els Mossos d'Esquadra i la Guàrdia Urbana estan especialment interessats a ten ben lligats als i les periodistes que s'hi dediquen, ja que és un tema que molts cops els posa en evidència i d'altres vegades reben crítiques.....Un periodista, l'any 1998, va estar a un pas de l'acomiadament per no mantenir la confidencialitat de les seves relacions amb els departaments de premsa de la policia nacional, respecte a les informacions que el seu mitjà difonia referides al moviment okupa" (Rodríguez, 1999).

¹⁵⁹ Tots els responsables governamentals reforcen aquestes "regles" a seguir pels periodistes que desitgin obtenir les "exclusives". "Els presidents i els seus caps de premsa no dubten en limitar l'accés de certs periodistes a la Casa Blanca, i han arribat a intimidar, directa o indirectament, a reporters i editors que no presentaven les notícies de forma que coincidissin amb les seves intencions polítiques" (Hilderbrand, 1981).

¹⁶⁰ En una gran part dels NMS, els mitjans són l'instrument fonamental per cultivar una consciència col·lectiva, i sentar les bases del seu creixement social, però pel moviment okupa els mitjans no ha sigut cap factor clau per mobilitzar i conscienciar als seus simpatitzants potencials. De fet, han sigut molt més influents els seus propis mitjans contrainformatius i la resta de recursos contraculturals de sociabilització alternativa, en el seu desenvolupament i continuïtat com a moviment (a excepció de les imatges del desallotjament del Cine Princesa).

¹⁶¹ Aquesta inestabilitat temporal de les agendes dels mitjans queda reflexa amb la idea de que " la cobertura mediàtica va dando bandazos" (Baumgartner i Jones, 1990)

(H) L'aparell policíac amb relació a la protesta okupa:

La repressió policíaca i les seves noves formes de relacionar-se amb els actes de protesta okupa, serà una de les variables que tindrà un impacte més directe sobre la formació, extensió i expressió de les mobilitzacions, i també servirà per desvetllar la actitud institucional davant de la protesta com expressió general del grau d'obertura o receptivitat de l'Estat espanyol.

La protesta i les tàctiques policiaques s'adapten la una a l'altra per mitjà d'un procés d'influència recíproca que suposa innovació i adaptació, on la "mediació" de les variables culturals tindrà una influència específica (McAdam). Així el desallotjament violent del Cinema Princesa va provocar una manifestació posterior també amb un alt grau de violència urbana (veure apartat primer), que va desencadenar el que Zald anomena "*contradiccions culturals*": situacions en les que dues o més qüestions culturalment importants i potencialment contradictòries s'enfronten obertament en el debat públic. La penalització i el conseqüent increment de la repressió policíaca juntament amb la dura resposta dels okupes i els manifestants en els fets del Cinema Princesa van esdevenir un problema polític motiu d'una nova controvèrsia pública que es va decantar clarament a favor dels oponents de l'intervenció policíaca, i en contra dels partidaris. Aquesta controvèrsia reapareixerà contínuament en el debat públic, destacant-se quan es produeixen alguns episodis de brutalitat policíaca (un dels casos més polèmics va ser el de la intervenció de les U.I.T a la Universitat Autònoma (Veure llibre)

Model policíac espanyol: de les UIP a les Brigades d'Informació:

Aquestes estratègies, des del punt de vista organitzatiu, es poden dividir en dues funcions interrelacionades i en dues instàncies policiaques coordinades: (1) per un cantó les Unitats d'Intervenció Policial de la Policia Nacional executaren una estratègia generalitzada de repressió més reactiva i dura contra la protesta urbana, utilitzants els mètodes de confrontació més clàssics, amb finalitats merament punitives sobre el conjunt dels grups mobilitzats, amb cargues i intervencions policiaques sovint indiscriminades i arbitràries, (2) per l'altra cantó el Grup 6 de la Brigada d'Informació (G6BI) del mateix cos policíac s'especialitza i es professionalitza com a subunitat organitzativa amb una finalitat, sobretot a l'inici, més preventiva. La millora dels mitjans tècnics els permetrà dur a terme una estratègia repressiva més elaborada i selectiva, experimentant amb noves tàctiques destinades a aïllar els portaveus i els membres més destacats del col·lectiu (i per tan més perillosos, des del punt de vista policíac), seguint el patró organitzatiu característic de la majoria dels cossos policíacs que tendeixen a buscar un control policíac més sofisticat i subtil, que redueixi la necessitat de l'ús de la força i augmenti la seva eficàcia social (Monjardet, 1990).

(1) Des de l'aprovació del nou Codi Penal, en el balanç de les UIP estan més de 130 desallotjaments amb més de 500 persones detingudes. Les seves intervencions, caracteritzades per una violència escènica exemplar, han sigut les que han creat més controvèrsia pública, i les que han promogut una escalada de radicalització del conflicte. L'estratègia ha sigut plantejar la qüestió com un simple problema d'orde públic, i situar la controvèrsia en un pla més policíac que polític. Per altra banda, la determinació causal i interactiva de la confrontació entre contestataris i policia haconfirmat que les tècniques policiaques repressives i dures tendeixen a desincentivar la protesta massiva i pacífica, i a incentivar als sectors més radicals i les formes de protesta també més dures, que a la pràctica poden ser més fàcils de reprimir amb una justificació i legitimació social més elevada (Tarrow, 1999).

(2) La valoració del funcionament de la Brigada és més complexa, ja que podem observar que si bé a l'inici predomina més la seva funció preventiva de servei d'intel·ligència destinat a la investigació i el control difús, recalant informació, el laborant arxius i redactant informes que seran filtrats a la premsa en moments oportuns, posteriorment el Grup comença a manejar mètodes inusuals d'investigació i, restaurant estratègies de persecució i repressió policíaca pròpies del franquisme i les seves *Brigades Politico-Socials*¹⁶². Així esdevindrà una unitat policíaca cada cop més autònoma que es decantarà per intervenir activament amb iniciatives repressives més "brutes", movent-se en un ampli i perillós marge de llibertat d'actuació¹⁶³.

La Brigada d'Informació: una nova desviació policíaca:

Les tècniques de repressió prendran vida pròpia, i començaran a promoure interessos creats sobre la seva aplicació, a l'estil dels "esquadrons especials" dels antics serveis secrets italians -així l'extensa utilització d'agents provocadors, la protecció dels neofeixistes o la implicació directa dels serveis secrets en la planificació de determinats atacs delictius als grups contestataris (De la Porta, 1999)-. Les seves "desviacions" com a grup policíac autònom comportaran un assajament personalitzat dels militants més actius i influents del col·lectiu, així com d'altres professionals relacionats amb ells, com alguns advocats o fotògrafs¹⁶⁴. Aquest assetjament personalitzat no només no es produirà durant o immediatament després de manifestacions o accions de protesta¹⁶⁵, sinó que també succeirà fora dels contextos més calents d'enfrontament i reivindicació.

Així es poden destacar com alguns dels casos més greus del que han sigut anomenats com "muntatges policíacs" (alguns d'ells denunciats per entitats, associacions i partits polítics, així com fins i tot pel Col·legi d'advocats de Barcelona) els elaborats: (1) després de la bicicletada del 24 d'abril de 1999, la manifestació de Terrassa del... (3) després d'una caravana antimilitarista convocada el 13 de maig per protesta pel desfile de les Fuerzas Armadas Españolas a Barcelona el 27 de maig del 2000 que es va saldar amb cinc detinguts, en el marc de l'"Operación Tambor" de la pròpia Brigada d'Informació¹⁶⁶, aquesta inicia unes diligències en que s'identifica, a través de

¹⁶² El magistrat, Carlos González Zorilla, del Jutjat Penal núm. 4 de Barcelona, diu en una sentència que absol a uns okupes, que l'informe policíac criminalitza al moviment reivindicatiu, i "*parece redactado más por la afortunadamente extinta brigada político-social que por un cuerpo policial perteneciente a un Estado de derecho*".

¹⁶³ Garx Marx senyala que les agències relacionades amb els serveis d'intel·ligència, encarregades de recopilar informació i prevenir la subversió, i el crim en general, tenen una tendència inherent a l'expansió: "*Els seu paper els crea un desig que mai satisfan*" (Marx, 1979).

¹⁶⁴ Les detencions de fotògrafs s'han practicat sovint: el 28/10/96 durant la manifestació de protesta pel desallotjament del Cinema Princesa, el 20/11/98 en la manifestació antifeixista a Sabadell. Un dels casos més escandalós és el de la fotògrafa Mireia Comas, vinculada al moviment okupa de Terrassa, i detinguda dos cops: "*el desembre de 1997 fou apallissada sota l'aplicació de la Llei Antiterrorista, el novembre del 1998 torna a ser detinguda i apallissada brutalment, necessitant atenció hospitalària*" (Bassa, 1999). El 2000 fou incriminada per un delictes de desordres públics en una manifestació, el dia següent de la polèmica d'una fotografia seva publicada als diaris sobre un policia que desfundava i apuntava a uns manifestants amb la seva pistola.

¹⁶⁵ El Dossier sobre Repressió Policiaca del 1999, elaborat en el marc de la Campanya contra la impunitat policíaca, recull varis casos d'assetjaments succeïts durant l'any (per exemple el 27/2/97 després d'una manifestació a Sants, "un grup de secretes amb la cara tapada va colpejar i amenaçar diverses persones..... el 8/4/97 a Terrassa durant el desallotjament del C.S. Gasòmetre van amenaçar de mort dos okupes.....")

¹⁶⁶ En motiu de l'anunci de la realització d'una desfilada militar el Dia de las Fuerzas Armadas a Barcelona, diferents organitzacions i entitats de la societat civil catalana començant a organitzar-se (principalment la Plataforma Per la Pau, Diguem No a la Desfilada Militar, que integrava a la majoria social de la ciutadania,

reconeixements fotogràfics, a tres persones més que no foren detingudes. El fet és que aquestes persones no són identificades ni pels agents

Totes aquestes noves actuacions i tècniques repressives es podran desplegar més fàcilment gràcies al desinterès predominant en l'esfera política¹⁶⁷ i judicial. Està clar que el grau d'impunitat legal dels cossos policíacs depèn decisivament del grau de control que els tribunals exerceixen sobre les actuacions policíacques (Della Porta, 1999), i aquest a la seva vegada del grau d'obertura democràtica d'un determinat sistema polític, i d'un context institucional més o menys receptiu o favorable a la participació i protesta ciutadana. En el cas espanyol és evident que les tradicions i les herències polítiques no sols s'expressen en les lleis, sinó també en el treball dels seus operadors jurídics, i és que l'activitat de repressió policíaca resulta ser especialment sensible a la idea culturalment adquirida del que han de ser tant els drets civils com el poder policíac (Della Porta, 1999).

La repressió policíaca, i les funcions i responsabilitats de la policia en general, no farà més que reflexar una actitud i cultura política que progressivament resultarà més bel·ligerant amb les protestes dels moviments radicals d'esquerres. El discurs polític sobre la llei, ordre i seguretat interior es radicalitzarà, i rebrà la influència directa del discurs (amb tota la imprudència dels seus excessos verbals) i la política antiterrorista del País Basc, a través d'una campanya mediatitzada de desprestigi dels okupes que buscarà tot tipus de connexions i col·laboracions amb altres organitzacions, des de la ja tradicional i recurrent vinculació amb l'esquerra *abertzale*¹⁶⁸ fins la inèdita i sorprenent amb els GRAPO¹⁶⁹.

Les filtracions de la Brigada Policiaca a la premsa establiran un canal, cada cop més estable, de relació de conveniència i mutu interès amb els mitjans, que incrementarà l'eficàcia social dels objectius policíacs, i que també permetrà descobrir la falta de control del sistema espanyol dels mitjans de comunicació en vers les noves pràctiques de repressió policíaca. Si bé es cert, que sovint els mitjans han permès visualitzar la violència escènica de la repressió de les UIT, facilitant la

a la pràctica totalitat de les organitzacions sindicals i a més de 200 entitats civiques) a programar actes de protestes. A partir de llavors la Brigada d'Informació dissenya la anomenada "Operación Tambor". Entre el 3 i el 27 de maig del 2000 es realitzen més de 150 identificacions, 17 detencions, 10 passes per comissaria sense registre legal, sostracció de material informatiu i personal, un desallotjament i una carrega policíaca amb diversos ferits

¹⁶⁷ Així sobretot CIU i PSC (amb una posició molt ambigua), per no mencionar al PP, que sempre ha legitimat i justificat totes les actuacions policíacques. A preguntes parlamentàries, el 16 de febrer de 1998, del diputat d'ERC Joan Ridao (un dels diputats més sensibles a la qüestió, juntament amb Fidel Lora i Ignasi Riera) sobre l'actuació policíaca de les primeres setmanes de febrer (on es van detenir 70 persones) i de la posterior càrrega policíaca a les portes dels Jutjats, el President Pujol es va limitar a no respondre al·legant que no era competència de la Generalitat, sense mereixi-li cap opinió particular.

¹⁶⁸ El Ministre d'Interior, Jaime Mayor Oreja, el 18/01/99 compareix al Parlament per contestar a les preguntes de diversos grups parlamentaris en relació a la polèmica creada per la intervenció violenta de les U.I.P. en el Campus universitari de l'Autònoma. En els informes del Grup 6 de la Brigada d'Informació de la Policia Nacional de Barcelona, que usa el Ministre per defensar la intervenció, es parla de la "trajectòria radical" dels membres dels grups protestants i de la seva col·laboració organitzativa amb Jarrai (El Mundo, 19-1-99). Aquestes misterioses connexions basco-catalanes són usades mediàticament per primer cop en la justificació policíaca del desallotjament del Cinema Princesa, i des de llavors s'incorporen habitualment al discurs criminològic de desprestigi del col·lectiu okupa.

¹⁶⁹ A arrel dels atemptats contra ETT succeïts en el mes de juny del 2000, la Brigada d'Informació, amb una clara intencionalitat política, relaciona el moviment okupa de Cornellà i la RAK amb els GRAPO, i els mitjans de difusió publiquen la notícia, amb informacions estereotipada i sense arribar a contrastar les conjectures policíacques, que no aporten cap element probatori mínim que les fonamenti.

controvèrsia pública sobre l'encert dels mitjans policíacs desplecats, també és cert que han ignorat la repressió policíaca més subtil i invisible (menys interessant pels mitjans) de la Brigada d'Informació, que ha trobat en ells uns aliats influents, de fet determinants, per dur a terme els seus objectius de desprestigi i estigmatització social de determinats col·lectius.

(I) ELS COSTOS I BENEFICIS DE LA VIOLÈNCIA EN L'ACCIÓ COL·LECTIVA OKUPA

Està clar que és l'amenaça real de les situacions de violència les que donen origen a pràctiques de canvi. Aquesta funció de l'amenaça com a "*comunicació*" estratègica (d'altra banda ben propera a la "*teoria dels jocs estratègics*") ens mostra que el rol de la violència simbòlica o real ha de ser valorat amb paràmetres diferents, no únicament des del punt de vista moral, sinó des de la perspectiva sociològica de l'acció col·lectiva.

Si fem una distinció entre funció "*expressiva*" (manifestació d'un estat d'ànim col·lectiu) i funció "*estratègica*" (revolta contra l'adversari, opinió pública) dels actes de violència col·lectiva podem concloure conseqüències diverses: de cara a l'*exterior* i de cara a l'*interior* del moviment. De cara a l'*interior* s'accentua la seva funció expressiva i reforça la identitat del moviment, ja que l'experiència compartida de la repressió i l'autodefensa sol ser un element intensificador de les relacions afectives i polítiques dels dissidents, que fa augmentar el grau de solidaritat interna. De cara a l'*exterior*, en canvi, les seves conseqüències són més impredecibles, i depèn de múltiples circumstàncies i de les respostes dels diversos actors intervinents.

Des de la perspectiva de la funció estratègica, des de la sociologia de l'acció col·lectiva es sol dir que les respostes violentes redueixen el grau d'incertesa. Mentre la violència segueix sent una possibilitat de les accions dels dissidents, aquests guanyen força psicològica i s'estableix una incertesa. Però quan la violència esclata les autoritats ja tenen el pretext per la repressió (Einsinger, 1973) i s'allunyen els simpatitzants no violents.

Un exemple clar d'aquesta idea seria és el del 12-O, quan la violència porta no sols conseqüències penals grues sinó també repercussions polítiques desfavorables pels convocants de la manifestació. Diversos sectors socials s'ajuntaren, i reagrupats en nom de la pau social, i de la suposada alarma social que els fets van motivar, indiquen el camí als Tribunals de Justícia de com respondre. En aquest cas els costos de la violència van ser molt alts i van representar un pas enrera en les expectatives de creixement del moviment, al poder representar una pèrdua de legitimitat i suport social.

Per això les respostes no violentes sovint són més poderoses que les violentes perquè plantegen la possibilitat de la violència sense donar a la policia o a les autoritats una excusa per la seva repressió. Els seus límits són indefinits i els seus resultats indeterminats, augmentant el grau d'incertesa ja que no sols no resulta desconeguda la duració de la protesta, sinó que també el seu cost davant la possibilitat de que s'extengui a altres accions i altres persones.

Però aquest tipus de respostes són menys visibles i corren el risc de portar a un estancament del moviment, ja que les seves reivindicacions i el seu malestar es fan més invisibles, i per tant més susceptibles de ser reprimits amb més impunitat. Per altra banda quan s'esdevé un grau de criminalització i de repressió policial alt, la violència sol ser el mitjà de comunicació més directa i contundent amb les autoritats i permet fer reconeixible públicament unes reivindicacions sense representació reconeguda.

El col·lectiu okupa ha sabut combinar de forma general diversos mètodes de lluita:
Normalment.....

LA CRIMINALITZACIÓ DEL MOVIMENT OKUPA

En el següent capítol intentarem concloure responnent la pregunta bàsica que motiva l'actual investigació: "*¿Quin grup social desenvolupa insatisfacció en relació a quins problemes, sobre els quals es posen d'acord, i pels que no veuen un altra solució que un moviment social?*" (Raschke, 1985). La hipòtesi a demostrar és que per "*certes condicions sociopolítiques prèvies*" es catalitzen, a través de les okupacions, "*certes condicions d'interacció comunicativa*" (analitzades més exhaustivament en el capítol...). Aquestes condicions quan apareix el factor transcendental de la persecució i criminalització dels okupes, amb interrelació a altres variables de l'estructura d'oportunitats polítiques (analitzades més exhaustivament en l'anterior capítol), facilita la creació d'un nou moviment de protesta, que nosaltres hem anomenat "moviment okupa" (o "moviment de les okupacions").

1) La tesi inicial del capítol parteix de considerar que el legislador del 1995 al crear un nou tipus penal incorpora al dret un conflicte que ja estava definit socialment, però no el resol sinó que l'empitjora, a la vegada que desencadena nous problemes de major gravetat i amb *efectes criminògens*. Per validar aquesta tesi es comença contrastant-la amb l'anàlisi d'un cas particular. Es tria l'episodi del Cine Princesa, perquè es rebel·la especialment paradigmàtic de les conseqüències del canvi de plantejament del Codi Penal de 1995. Amb ell es constata fàcilment com la voluntat de resoldre el cas com una simple qüestió policíaca *d'ordre públic*, sense introduir cap *element politico-social d'anàlisi*, esdevé un dels exemples més clars i coneguts del que ha sigut un *problema mal resolt* (A).

A partir d'aquesta constatació s'analiza que és el que s'ha entès pel "*problema social*" dels okupes, identificant una part de la realitat político-social sobre la que incideix la seva *acció col·lectiva* com a nova *manifestació de malestar* que s'expressa en dues vessants: en un *context de crisi urbana* i en un *context de crisi política* (B).

Posteriorment es tracta d'examinar com la forma criminalitzadora usada per donar resposta a aquesta acció col·lectiva ha arribat a alterar la percepció de la problemàtica i les diferents característiques de la seva definició, fins el punt que "*el problema dels okupes*", amb un nivell inicial de problemàtica social relativament irrellevant, esdevé *el problema* mitjançant la sanció de la situació com a problemàtica a través dels instruments més contundents i lesius de que disposa l'Estat (C).

2) En la segona part es tracta la incidència de la criminalització dels okupes en la funció que el dret té com mitjà d'estructuració social, i en el paper que ha de jugar la protesta i mobilització ciutadana en un Estat democràtic com a vector essència de la seva transformació i avenç.

Es pretén respondre a un dels problemes clàssics de la criminologia: *¿és útil, eficaç i legítim el Dret Penal com instrument de resolució de conflictes?* La resposta, aplicada al cas concret, s'analiza des del *punt de vista de la lògica jurídica (intern)* complementat pel *punt de vista pràctic de la lògica dels fets (extern)*. En aquest sentit, primer s'estudia com la intervenció penal pertorba l'organització i funcionament de l'ordenament jurídic, per comprovar després com es manifesten les seves conseqüències en la societat civil en general, i en els okupes, en particular, quan el conflicte es generalitza i apareixen noves estratègies de persecució i repressió policíaca. La conclusió a que ens porta l'anàlisi de la intervenció penal de l'Estat és que cap dany social la justifica, i que a més d'inútil i ineficaç, es mostra totalment contraproductiu (D).

A partir d'aquesta conclusió, relacionem la repressió als okupes amb l'emergència pública d'un nou moviment social de protesta que posarà de manifest el fracàs de l'opció penal-policíaca del problema, i que, a més de reobrir nous espais de debat social, permetrà reforçar ètica i políticament les reivindicacions del col·lectiu okupa (E).

La tesis final, en aquest sentit, serà comprovar com la *deslegitimitat democràtica* de la criminalització de l'ocupació pacífica (reforçada per la seva inutilitat i ineficàcia), en un context de *crisi de representació política dels interessos socials*, pot justificar i fer més indispensable que mai l'ús de la *desobediència okupa* com a eina adequada de transformació i correcció d'una de les moltes situacions d'injustícia de la nostra societat (F).

A/ EL CINEMA PRINCESA: EXEMPLE DE PROBLEMA MAL RESOLT

Si s'analitza l'episodi ocorregut el 28 d'octubre de 1996 quan es desallotja l'emblemàtic Cine Princesa, situat en el centre de la ciutat de Barcelona, el primer que es pot observar és que, tant abans com després dels fets, es produeix una inquietant perfecta adequació de la *resposta policíaca* a la *resposta política*.

La *resposta policíaca* de l'operació es va saldar amb 48 detinguts i 15 ferits i va ser un dels casos més evidents i anunciats de les paradoxes entre mitjans i fins, ja que es van utilitzar 200 agents de les Unitats de Intervenció Policial d'anti-avalots (UIP), 25 furgonetes, bombers, gasos lacrimògens i un helicòpter.

La *resposta política* va consistir en legitimar l'ús de la força policíaca apel·lant al recurs més recurrent i fàcil dels "experts" i la seva "racionalitat tècnica": a la *necessitat de salvaguardar la seguretat* (Jordi Pujol va ser un dels màxims defensors d'aquesta posició, quan va dir que "la gent vol seguretat", per justificar el desallotjament del cinema Princesa) . des d'un enfoc del problema estrictament policíac, de "llei i ordre" (no sembla una casualitat que l'Estat Espanyol sigui, després d'Itàlia, el membre de la Unió Europea amb més efectius policíacs¹⁷⁰). Es des d'aquesta visió de *manu militari* simplista i barroera que, ja prèviament al desallotjament, es va elaborar una estratègia estigmatitzadora i criminalitzadora del col·lectiu, al presentar als seus membres com individus carregats de vicis i origen dels més grans perills, per tal de justificar l'operació policial¹⁷¹.

¹⁷⁰ La suma d'efectius ronda els 190.000 agents. Malgrat que la taxa espanyola de criminalitat se situa gairebé tres vegades per sota de la dels seus socis comunitaris. l'Estat espanyol compta amb un policia per cada 207 habitants, amb el sistema policíac més car d'Europa (El sistema policíac espanyol: diagnòstic i propostes de reforma, IESP, 1998).

¹⁷¹ "La delegada del Gobierno en Cataluña previó desde el primer momento que el desalojo podía suponer un serio desgaste de imagen para la policía y se propuso evitarlo como fuera. Para ello, en las fechas previas a la operación, aconsejó extraoficialmente a instituciones ciudadanas que destacarán el lado más negativo de la presencia de los okupas, como quejas de vecinos, denuncias ante el juez y problemas de higiene. La Federación de Vecinos de Barcelona dejó anteayer en mal lugar esos anhelos, al hacer un encendido elogio de los okupas y pedir la dimisión de la delegada del Gobierno" (La Vanguardia, 31 d'octubre de 1996).

¿Què pretenia la Delegada del Govern? ¿Quin podia ser el propòsit de filtrar dia rera dia informes policíacs als mitjans de comunicació de masses en els que s' "explicava" que els *delinqüents* eren "molts i perillosos"? ¿Què era el que podia fer tolerable l'estat de setge policíac . amb helicòpters sobrevolant el barri ? Tot semblava indicar que aquest *discurs criminologia de l'okupa-delinqüent* formava part d'una estratègia clara

Per això, podem considerar que la justificació institucional avalava plenament que els vint anys d'abandonament del local o els set mesos de rehabilitació de l'espai i d'una intensa activitat social pel barri (concerts, menjadors populars, actes d'ajuda al Tercer Món, debats i xerrades, teatre, parvulari, classes de música, idiomes...) es liquidessin de manera suposadament correcte i eficaç (no confondre *eficàcia* amb *efectivitat*) una matinada mitjançant un desmesurat desplaçament de mitjans tècnics per part de les forces de l'ordre públic.

Però el cert, és que aquell 28 d'octubre la policia no va resoldre un *problema de seguretat*, va crear un *problema de seguretat*. Es va alterar la vida dels veïns (així el mateix dia es van presentar més de 200 denúncies contra uns aldarulls policíacs injustificats¹⁷²) i es va obrir el camí a les protestes en cadena, amb una manifestació gens pacífica el mateix dia. Els nivells de *conflictitat* i *crispació social* començaven a augmentar davant de la negligència institucional. El que s'havia considerat inicialment un problema a resoldre, va *amplificar-se*, de tal forma que els mitjans no tan sols van anular els fins (ja de per si qüestionables), sinó que més els va convertir en totalment contraproductes.

Posteriorment davant dels mitjans de comunicació de masses es va presentar el desenllaç com quelcom necessari que no podia haver succeït d'una altra forma¹⁷³, quan el fet es podria haver finalitzat de moltes formes, si per començar en comptes de confondre *seguretat* amb *ordre públic*, s'entengués com a recerca de solucions als problemes que la societat genera. Perquè de fet, podríem preguntar-nos ¿on hi ha més *inseguretat* en les accions dels okupes o en l'actitud per part de les administracions de fer la vista grossa als especuladors? ¿On hi ha més *inseguretat* en els edificis que fa vint anys que estan abandonats, en condicions de seguretat i d'higiene perilloses, o en la seva rehabilitació social duta a terme pels okupes?

Aquestes preguntes confirmaven que els okupes plantejaven i segueixen plantejant qüestions dignes de ser encarades políticament en un debat públic i seriós, que encara no s'ha realitzat, precisament per a "*la seguretat de tots*", per trobar la solució a conflictes que com a aquest genera la nostra societat. També significa que hem d'escoltar als protagonistes, i pensar més en els problemes que en les solucions fàcils, ja que la resposta política és més complexa que la merament policíaca, i requereix més atenció, imaginació, i sobretot diàleg¹⁷⁴.

de desprestigi del col·lectiu destinada a intentar enrair la convivència ciutadana provocar, en un acte de profunda irresponsabilitat política, una situació conflictiva o de malestar del veïnatge respecte els okupes, que fes més justificable una intervenció policíaca de difícil suport social. En aquest sentit, un dels exemples més curiosos va ser la decisió de retirar, durant els dies previs al desallotjament, els serveis de neteja dels carrers adjacents del Cine Princesa, amb el subsegüent problema d'higiene veïnal.

¹⁷² El recolzament mostrat pels veïns i les Federacions de Veïns té una "*fàcil justificació*" per l'Editorial de l'ABC de 31-10-96: "*Los vecinos siempre hablan a favor de los okupas y en contra de la policía. La cosa tiene explicación sencilla. El vecino tiene que convivir con el delincuente, que va a volver; en cambio, al policía no le verá más el pelo. En consecuencia, denuncia al "poli" que se va para que no se enfade el gángster que se queda*".

¹⁷³ El Governador civil de Barcelona, Francisco Cuevas va considerar que els mitjans utilitzats no van ser desproporcionats, sobretot considerant que *els enemics* eren "*expertos en tácticas de guerrilla urbana*" i formaven un "*colectivo radical y violento*". (El País, 30 d'octubre de 1996). Julia García Valdecasas, actual Delegada del Govern, considerava que l'operació havia sigut un èxit "*porque no tenemos ni un muerto*" (?) (El Periódico, Entrevista 31-10-96).

¹⁷⁴ Ja que l'objectiu d'una *democràcia participativa* no es reduïx sols a respondre preguntes. També s'han d'incorporar les opinions dels ciutadans i altres grups que volen ser escoltats, però no en l'acte final

Per poc que analitzem "la problemàtica okupa" desvetllarem un conjunt d'elements que s'hi troben involucrats: usos i desusos dels espais okupats, reclamació del dret a una habitatge digna i accessible, reivindicació d'espais de vida alternativa, denúncia de l'especulació urbanística, noves formes d'organització i participació política, nous fets culturals i existencials, moviments de solidaritat i de rebuig respecte a les okupacions (el que se'n diu "sistema de conflictes i d'aliances"), efectes urbans, socials i polítics en l'estructura urbana, i en els seus barris en concret, incidència en els valors de la societat civil així com en la societat política i les seves estructures institucionals, en els seus diferents àmbits: locals, autonòmics i estatals. I no només hi trobem diversos elements sinó també hi trobem diferents agents o actors que hi participen: okupes (i assemblees d'okupes), usuaris dels centres socials, propietaris, especuladors, veïns, associacions i sindicats, grups afins d'uns i altres, institucions representatives, advocats, fiscals i jutges, i els diversos cossos de policia, amb un paper molt destacat, pel seu caràcter marcadament repressiu, de les UIT anti-avalots.

Contràriament, però, a la multiplicitat d'elements i actors que intuïtivament podem observar que intervenen en la *definició* del problema, les institucions l'han reduït i limitat en un marc predefinit on només hi apareix un nombre insignificant d'actors i han legitimat la seva decisió en base al seu caràcter merament representatiu¹⁷⁵. La forma com s'ha plantejat i s'ha tractat de resoldre el problema de les okupacions es un símptoma més de les notables dificultats de les institucions públiques per processar, definir i respondre adequadament a la complexitat dels problemes i desafiaments de les societats contemporànies.

B/ DEFINICIÓ DEL PROBLEMA SOCIAL ¹⁷⁶.

Per això, en aquest sentit, resulta bàsic a l'hora d'analitzar els diversos factors intervinents en la "problemàtica okupa", començar preguntant-nos per algunes de les causes de privació social per les quals emergeix i enfront de les quals opera el col·lectiu okupa com a reacció o resposta reivindicativa.

En aquest cas, considerem que podríem analitzar el problema social estructuralment implícit en l'acció col·lectiva dels okupes, en dues de les vessants principals:

d'adopció de decisions polítiques, sinó en els processos de decisió que comportaran posteriorment les decisions definitives (Habermas, Jürgen: *Moralidad, Ética y Política. Propuestas y críticas*. Alianza Editorial, 1993).

¹⁷⁵ Sobre el principi de legitimitat fruit de la representació (legitimitat d'origen) veure E. Díaz: "No basta con la legitimidad de origen, sino que además es necesaria una legitimidad de ejercicio" (De la maldad estatal y la soberanía popular. Debate. Madrid, 1985). La legitimitat d'origen és condició necessària però no suficient per la democratitzat d'una decisió política. La democràcia no pot quedar reduïda a simple mètode, a pura legitimitat formal, sinó que implica també valors, principis, fins i objectius social i moralment acceptats (Schaar, en W. Connolly "Legitimacy and the State", Oxford, 1984.)

¹⁷⁶ Una definició de "problema social" que, en el context d'aquest treball, ens sembla satisfactòria és la següent: "Un problema social existeix quan moltes organitzacions, grups i individus experimenten privacions greus com a conseqüència de la incapacitat de les institucions per a satisfer les aspiracions d'aquestes unitats socials" (Schaffer, et. al (1970), *Understanding Social Problems*, Columbus, Ohio: Charles E. Merrill, p.10). Es evident, que la definició d'un problema social és fonamental per copsar la intervenció dels poders públics, ja que aquesta és legítima habitualment com a resposta a necessitats o problemes socials, que de no produir-se engravrien la situació. La forma en que és concep el problema social explica l'interès en destacar i actuar sobre uns elements o altres, i revela la capacitat de resolució o reducció del nivell de desorganització per part d'una societat i les seves administracions (veure A. Schaffer, cit.).

- Per una banda la impossibilitat d'accedir al mercat de l'habitatge per amplis sectors populars en un context d'atur juvenil i treball precari¹⁷⁷, i la manca d'espais reals on desenvolupar les seves activitats d'una forma directa, en un context de falta de mecanismes de participació política.
- I per l'altra banda, els processos especulatius que sofreix el sòl urbà, espais morts per satisfer interessos econòmics privats.

Davant la negligència i l'impossibilitat institucional d'oferir alternatives als problemes que es desprenen del model social, els ciutadans sovint intenten buscar solucions individuals i col·lectives per resoldre les deficiències i aconseguir major grau de democràcia i benestar social, cobrint deures i prestacions assistencials que l'Estat no arriba a fer efectius.

En aquest sentit, els okupes han operat com importants agents col·lectius mobilitzadors davant certes limitacions de les pràctiques polítiques establertes, propiciant respostes a problemes. Precisament una de les seves principals virtuts ha sigut la seva capacitat per sacsejar al conjunt de la societat en relació a aquests problemes, i al mateix temps revelar les deficiències i contradiccions existents en la resposta dels diferents agents públics davant dels mateixos. Així veiem, en un anàlisi de caràcter comparatiu, la incidència de la seva *praxis col·lectiva* en les diferents vessants descrites, en el *context urbà* (1 i 2) i en el *context polític* (3 i 4), en relació a l'actuació dels poders públics.

1/ Dificultat d'accés a l'habitatge:

Un dels indicadors més reveladors del que s'ha anomenat *crisi residencial*¹⁷⁸ és precisament el de la desigualtat i exclusió social que es genera en el procés d'articulació i resolució de la necessitat d'habitatge com espai d'integració i socialització bàsic. Podem dir que aquesta problemàtica en l'actualitat s'ha agreujat per dos factors:

1. la manca de resposta efectiva del sector públic davant l'increment de la dificultat d'accés a un habitatge, reflectida en el poc èxit de les diverses polítiques d'habitatge (adreçades als sectors més solvents) i de promoció d'habitatges protegits¹⁷⁹.
2. el creixement progressiu dels habitatges buits i les segones residències¹⁸⁰, que il·lustra una de les

¹⁷⁷ La problemàtica de l'habitatge no pot ser analitzada diligentment al marge d'altres elements com són el mercat de treball, el model territorial, la construcció de la ciutat, les estructures familiars, etc. Per això es evident que l'òptica correcta del problema ha de considerar la globalitat del procés de *crisi social* actual, ja que és precisament en aquesta relació on s'està definint l'actual *crisi residencial* (Veure D.Ainsi, 1988. Treballar amb xarxa, Madrid.)

¹⁷⁸ Veure Cortés, L. (compilador): Pensar la vivienda, Talasa Ediciones, 1995, Madrid.

¹⁷⁹ Mentre l'Estat espanyol sols dedica un 0'5% del seu P.N.B. a la promoció d'habitatges protegits, països amb polítiques econòmiques de caràcter neoliberal, com Gran Bretanya i E.E.U.U. dedica el 2'8% i el 1'5% del seu P.N.B. respectivament. Per analitzar l'abast del problema de l'accés a l'habitatge ens hem de remetre a l'abundant bibliografia que el descriu, de la qual ens interessa destacar Jover, A. Ràfols, J., Salvador, E. (1982): "La problemàtica de la vivienda en la entidad municipal metropolitana de Barcelona". CMB. EARHA (1993): L'habitatge a Catalunya. EARHA (1994): Una demanda social dels joves: els habitatges protegits, ambdós editats per la Fundació Jaume Bofill, el V Informe sociològic sobre la situació social a l'Estat espanyol, Fundació Foessa, Madrid 1994.

¹⁸⁰ Així els habitatges buits passen, en el període 1970-1991, del 12.7% al 15'8%. Per la seva part, les segones residències, que a l'Estat espanyol són molt elevades (el 15'4% enfront l'1% a Gran Bretanya), també augmentaran, passant del 7'5% al 1970 al 15'4% al 1991 (Jesús Leal, "Transformaciones sociales y

paradoxes de l'actual *crisi residencial* com a greu desconexió entre una exigència social de primer ordre i l'estructura econòmica que l'ha de satisfer.

Malgrat la magnitud del problema de *segregació urbana i exclusió social* que aquests desequilibris socio-econòmics comporten, els partits polítics i aquells agents socials més estructurats, fonamentalment el sindical i el veïnal, s'han revelat incapaços d'incloure en l'agenda dels poders públics (*agenda-setting*) un problema tan greu, i mobilitzar als joves en demanda de solucions efectives. Per contra, el moviment okupa ha tingut una enorme capacitat reivindicativa per plantejar públicament la qüestió ("*quan l'habitatge és un privilegi, okupar és un dret*" diran) i denunciar la infrautilització del parc existent i el malbaratament immobiliari.

Els okupes es donen compte de les possibilitats polítiques i les implicacions que pot tenir la seva acció col·lectiva¹⁸¹, i es situen ells mateixos en una situació de "*mal instal·lats*" per reivindicar l'ocupació d'espais abandonats com una "*alternativa real*"¹⁸² per resoldre el problema de l'habitatge. Es mobilitzen pressionant d'una forma directa sobre l'*ús del sòl urbà*, i assumint un elevat cost de risc personal, i aconsegueixen enfilar en termes de drets i interessos contraposats, perfectament reconeixadors i identificables per l'opinió pública, una determinada relació conflictiva de caràcter generalitzat que afecta a la morfologia socio-econòmica urbana, i als desequilibris del seu desenvolupament contemporani¹⁸³.

Així, s'ha plantejat socialment la contravenció jurídica com un conflicte de dos drets reconeguts constitucionalment: el *dret a la propietat* (art.33) i el *dret a l'habitatge* (art.47), que es presenta equiparable a d'altres, com el del dret de propietat i el d'igualtat, quan a E.E.U.U no es permetia l'accés a persones de color a establiments privats, que va motivar que el *moviment anti-apartheid*, en senyal de protesta, sovint els okupes¹⁸⁴.

2/ Passivitat institucional davant l'especulació:

políticas de las ciudades españolas: el caso de Madrid", a Clase, poder y ciudadanía. Siglo Veintiuno de España Editores, 1994).

¹⁸¹ Segurament, podem dir que els okupes utilitzen l'ocupació més com a elecció de vida i de protesta que com a necessitat, però en la majoria dels casos es superposen les dues situacions.

¹⁸² "*El buen uso que hay que darle a los espacios abandonados es una alternativa real para solucionar la falta de espacios y de vivienda. Cualquier estudio sobre los miles de metros cuadrados abandonados relacionados con la gente necesitada de vivienda llegaría a la conclusión que éstos tendrían que ser utilizados*" (Assemblea d'okupes de Barna. "Dossier okupa" en La lletra A, N° 49, Pag. 29 i ss.)

¹⁸³ Sobre les contradiccions del desenvolupament i la política urbana es poden consultar, entre molts altres, J.Borja: "Sobre la política urbana" Documento C.E.U., Barcelona, 1974, i Campos Venuti. "La administración del urbanismo", Gustavo Gili, Barcelona, 1971.

¹⁸⁴ En aquest sentit, interessa incidir en el fet que el Dret Civil considera que una forma d'extinció dels drets reals és el seu desús, la falta de satisfacció de l'interès que ha de cobrir, ja que el dret es crea no perquè es defensi o protegeixi constantment, sinó per satisfer certa finalitat que passa irremeiablement pel seu exercici o utilització. L'*absència de voluntat d'exercir la possessió*" de la majoria de propietaris d'immobles abandonats incompleix el contingut i finalitat que protegeix el *dret de propietat*, i per això el debat podríem dir, que socialment, ens situa davant d'un conflicte entre un dret no exercit -el dret de propietat- i un dret exercit: el dret a l'habitatge digne. La confrontació i valoració jurídica a l'hora d'examinar l'antijuricitat d'una conducta no solament s'ha de remetre als drets en abstracte, sinó que també s'ha de fer referència al seu exercici. Pel que, en el debat, tal com ha sigut plantejat, aquest aspecte és indispensable per fer una justa ponderació del conflicte dels béns jurídics en joc.

En la pròpia Constitució la qüestió del *dret a l'habitatge* està relacionada amb certes *pràctiques especulatives*, quan en el mateix art. 47 que configura el dret també estableix un mandat imperatiu que obliga a tots els poders públics a regular "*la utilització del sòl d'acord amb l'interès general per impedir l'especulació*". Però el cert és que els poders públics han permès, al no exigir el manteniment dels edificis en condicions de seguretat i higiene, com requereix la legislació corresponent, que grans superfícies restin inhabitades i abandonades durant molt temps, deteriorant-se lentament (amb el conseqüent perill d'enrunament), i fent més fàcils les *operacions especulatives* d'agents privats cada cop més dominants en l'escenari urbà, que contribueixen a que moltes persones quedin excloses estructuralment del mercat residencial¹⁸⁵.

Per contra, el moviment okupa aconsegueix realitzar una protesta innovadora, efectiva i imaginativa contra l'especulació immobiliària, creant una situació de conflicte real amb els protagonistes d'aquestes accions socialment deslleials, que són denunciats públicament¹⁸⁶. De fet, aquesta interrelació del moviment okupa amb la denúncia de l'especulació del sòl es concreta en els criteris utilitzats per seleccionar els edificis susceptibles d'ocupar¹⁸⁷, i així és com la seva protesta té una incidència directa i es singularitza d'una forma particular en l'espai que es decideix okupar.

3/ Fracàs de les polítiques de joventut:

Les diferents polítiques de joventut desenvolupades per les administracions públiques, des del fracàs de l'experiència dels Casals de Joves al voluntariat, han tractat de collar a una part de la joventut en unes polítiques de participació profundament limitades i sense cap poder de decisió real. Així continuen les dificultats reglamentàries i burocràtiques, i normalment, de carestia per la utilització dels espais públics. El voluntariat promogut des de les administracions i pensat des de un caire marcadament conservador, limita clarament la capacitat d'implicació dels joves en la gestió del projecte, sobretot entre els sectors més precaritzats. Tot això ha reforçat la necessitat, per alguns joves, d'expressar-se mitjançant nous instruments de participació "*contracultural*" en els centres socials okupats (anomenats generalment "*ateneus populars*" o "*casals populars*"), que es regeixen

¹⁸⁵ Sovint els representats dels poders públics han parlat de la il·legitimitat de les ocupacions, però no de la il·legitimitat de les seves omissions (il·legitimitat reforçada pel propi Tribunal Constitucional quan reconeix que l'art. 47 C.E. "*constituye un mandato o directriz constitucional que ha de informar la actuación de todos los poderes públicos*")(S.T.C. 152/88, de 20 de julio F.J. 2do), i no s'utilitzen els mitjans previstos en la legislació per impedir la persistència de solars sense construir. Tampoc han parlat de la manca d'una legislació restrictiva dels usos antisocials de la propietat (prohibits per la funció social que ostenta la propietat privada en l'art. 33 de la Constitució). De igual forma que no es poden cremar els béns propis, emparant-se en el dret de propietat, es troba a faltar algun tipus de mesura que penalitzi o gravi (per exemple fiscalment, com a EEUU) a les persones que sustenten edificis buits i inservibles. ¿Perquè no hi ha el mateix nivell d'exigibilitat del mandat constitucional als particulars que a l'Administració Pública? David Held ens avisa que "*sense una clara restricció de la propietat privada no pot complir-se una condició necessària de la democràcia*" (Held, D.: "*Modelos de democràcia*". Barcelona, 1987, pag. 353)

¹⁸⁶ Un exemple clar a Barcelona podria ser el de Finques Forcadell, empresa immobiliària que gestiona gran quantitat d'immobles abandonats de la ciutat (el de l'antic Cinema Princesa, entre ells), i a Terrassa el del multimilionari Joan Torredemer, un dels empresaris més cobdiciosos de la comarca.

¹⁸⁷ Així abans d'iniciar el que és pròpiament l'okupació, el que es fa prèviament és arreplegar informació sobre la situació legal de l'immoble. Es qüestió de que no estigui clara la propietat per estar involucrades màfies especulatives, o que es tracti d'immobles abandonats des fa molts anys, a l'espera d'una més lucrativa recalificació urbanística, d'una declaració d'estat ruïnós que aportés més profits fiscals, etc. En tot cas és tracta d'alguna de les desenes de mils d'immobles expel·lits del mercat immobiliari. Els criteris es poden examinar en el "*Manual d'okupació*" editat per l'Assemblea d'okupes de Barcelona, i recopilat en La lletra A, cit.

pel *principi d'autogestió*, i no des del model d'organització rígid i jeràrquic del moviment associatiu¹⁸⁸.

La paradoxa entre una i altre realitat queda molt palesa si comparem el cas del Cine Princesa, ara desallotjat, amb el Casal de Joves del mateix barri. Malgrat la disponibilitat de recursos i la professionalitat dels responsables tècnics, el Casal de Joves sempre ha sigut i segueix sent un desert, mentre que al cinema Princesa, durant els set mesos d'okupació, sense cap subvenció ni ajuda municipal (de fet amb l'amenaça continua de desallotjament) es va donar vida a un espai anihilat amb una gran quantitat d'iniciatives político-culturals organitzades directament pels joves amb una desbordant activitat. Per a molta gent aquell antic local es va convertir en punt de referència de les seves activitats d'oci, cultura i política. La diferència radicava clarament en la capacitat de decisió i de control real sobre el funcionament del propi projecte.

Aquest cas el podríem traslladar als quatre Centres socials de Terrassa i a la més d'una vintena de l'àrea metropolitana de Barcelona que estan funcionant en l'actualitat (amb més o menys èxit en funció de la repressió a que es vegin sotmesos). Centres Socials com les Naus (probablement el major centre d'expressió artística alternativa de la ciutat), El Palomar, Kan Titella o l'Hamsa es consoliden com espai de comunicació i intercanvi d'un gran número de col·lectius o grups que duen a la pràctica diferents projectes culturals, polítics o socials. Així trobem col·lectius de dones, grups contra la precarietat laboral, grups antifeixistes, ecologistes, etc. que ens permeten afirmar, sense ser gens agosarats, que els Centres Socials okupats són en l'actualitat un dels espais urbans de participació juvenil més important de moltes localitats catalanes¹⁸⁹.

4/ Crisi de participació política:

Aquesta realitat analitzada s'ha d'emmarcar en un context polític actual, en que els canals per fer efectiva una participació més intensa són cada cop més estrets i limitats, bé perquè no s'han desenvolupat, o bé perquè no s'han establert els instruments adequats per respondre a les *noves realitats emergents*. Per això no ha d'estranyar que l'aparició de moviments socials com el de l'okupació, amb nous canals no convencionals de participació política, expressin millor els actuals desafiaments socials, i amb un clar caràcter de *grass-roots*, es constitueixen amb un fecund instrument de denúncia de les contradiccions i insuficiències de la *democràcia representativa*¹⁹⁰.

La dificultat que els partits d'esquerra troben per absorbir i representar les expectatives de transformació social dels nous actors socials, desenvolupant *situacions de lluita real* des de les seves pròpies estructures, contrasta amb la vitalitat i espontaneïtat amb la que actuen els joves okupes,

¹⁸⁸ Les limitacions formals establertes en la Llei d'Associacions, amb una estructura organitzativa jeràrquica (president, tresorer, secretari, junta, etc), amb uns estatuts i formes de funcionament excessivament reglamentades, fan poc atractiu un model associatiu, massa vertical i estatalitzat, per una part important de la joventut que cerca experiències de participació democràtica més radical en formes organitzatives assembleàries, i que troba en els Centres socials okupats un *espai públic no estatal* idoni per expressar-se i actuar d'una forma més activa i real.

¹⁸⁹ Així el "*II Encuentro contra el neoliberalismo i por la humanidad*" (realitzat a l'estiu de 1997) es va convertir en una de les trobades internacionals més importants realitzades a Barcelona en els últims anys (malgrat el silenci dels mitjans de comunicació de masses de Barcelona, que en canvi, en aquells dies, es van fer ressò extensa i àmpliament de la trobada del Papa amb joves catòlics a París)

¹⁹⁰ Sobre la *crisi de representació i legitimitat política* dels poders públics, veure per tots N. Bobbio (La crisis de la democracia, Barcelona, 1985, pag. 14 i ss.).

quan des d'un alt grau d'informalitat organitzativa i un baix grau de diferenciació jeràrquica¹⁹¹, aconseguixen desbaratar un escenari polític extremadament pautat i reglat, ampliant les seves oportunitats d'acció col·lectiva amb *nous esdeveniments conflictius*¹⁹².

Es evident, que aquest contrast no inquieta als partits polítics més conservadors que tenen una clara pretensió i vocació de constituir-se en els únics i exclusius actors polítics legítims¹⁹³, exclouent altres protagonistes que puguin exercir alguna de les funcions *auto-atribuïdes*. Però si hauria de preocupar a aquells partits d'esquerra que no prioritzen la seva funció de representants institucionals, i que en el seu projecte polític tenen entre les seves preocupacions cabdals la mobilització i la participació ciutadana.

L'experimentació informal del *fet okupa* hauria d'alertar-los sobre la singularitat i fecunditat d'un nou plantejament, inscrit en un altre "*paradigma polític*"¹⁹⁴, que aconseguix que unes demandes o inquietuds socials s'arribin a cristal·litzar en una dinàmica d'enfrontament particular, estimulant la coordinació i participació de nous agents socials, provinents de segments socials més "*desmercantilitzats*", que el partits no han aconseguit mobilitzar¹⁹⁵.

Si bé és cert que les formes de *mobilització extra-institucional* dels nous actors socials esclaten sovint amb un alt grau d'heterogeneïtat i contradiccions¹⁹⁶, molest per alguns sectors de l'anomenada *esquerra il·lustrada*, és la disrupció i imprevisibilitat d'aquestes contradiccions la que realment permet abrandar nous *espais públics de tensió i confrontació política*, amb uns renovats valors de desafiament social, mentre la vella i caduca estructura de l'esquerra política, massa jerarquitzada, centralitzada i burocratitzada, no aconseguix organitzar ni impulsar políticament un projecte prou creïble d'emancipació social i democràtica.

C/ RESPOSTA DE LES AUTORITATS PÚBLICS: RE-DEFINICIÓ DEL PROBLEMA SOCIAL

¹⁹¹ Veure cap....

¹⁹² Els nous moviments que sorgeixen després de l'okupa, dependran en gran mesura de les xarxes socials que hagin aconseguit crear, ja que un cop iniciat un *cicle de protesta*, el cost de les accions col·lectives disminueix per altres actors. En aquest sentit, veure Sidney Tarrow, *El Poder en movimiento*, Alianza Universidad, 1997, pag.148.

¹⁹³ La visió de la *teoria econòmica de la democràcia*, d'autors com Anthony Downs, que concep la democràcia com un sistema basat en l'articulació d' "*un elitisme competitiu*" pel vot, ens donaria la justa mesura d'aquesta pretensió de reduir al *ciudadà* al seu mer paper de *votant* (el *ciudadà* no tindria més opció que votar i callar), desconfiant de qualsevol altre forma de participació real. Aquest criteri s'expressa fàcilment dient que "*la democràcia és el govern del polític*" (Schumpeter, *Capitalismo, Socialismo y democracia*, Barcelona, Folio, 1984, p.362)

¹⁹⁴ El concepte prové primordialment de la sociologia política nord-americana, en concret dels estudis iniciats per Ronald Inglehart en relació a la transformació dels valors de les societats capitalistes avançades. Les seves tesis afirmen l'abandonament per part de determinats grups socials dels "*valors materials*" substituïts per una sèrie de "*valors postmaterials*". Els Nous Moviments Socials, entre els que hi podem incloure l'okupa, són el màxim exponent d'aquest nou paradigma polític inaugurat (veure per tots Offe: "*Partidos políticos y nuevos movimientos sociales*", Sistema, Madrid, 1988 o Macpherson, C.B., "*La democracia liberal y su época*", Madrid, 1982).

¹⁹⁵ Veure Dalton/Küchler: "*Los nuevos movimientos sociales: un reto al orden político*", Edicions Alfons el Magnànim, Valencia, 1992.

¹⁹⁶ Veure Offe: "*Partidos políticos y nuevos movimientos sociales*, cit., p.831.

Després d'analitzar algunes de les vessants de la realitat político-social sobre les que actuen els okupes, es tracta de saber com operen els poders públics davant de la nova realitat creada pel col·lectiu okupa.

Tal com s'ha explicat, després de que els okupes prenen consciència de certes carències de l'actual ordre socio-econòmic i decideixen, encara que sigui per la via de fet, buscar alternatives reals, ocupant immobles abandonats on es desenvolupen models assistencials que repercuteixen en benefici de la col·lectivitat del barri¹⁹⁷, el poders públics releguen el *problema central* descrit a un *pla secundari*, i es fa emergir com nou problema social central el nou conflicte que substitueix al primer. L'okupació de presentar-se com a alternativa o solució a determinats problemes, passa a ser *el problema*¹⁹⁸.

Així no es prenen mesures efectives per controlar els processos especulatius del terreny, i no es persegueixen els protagonistes d'aquestes activitats que atempten contra els *interessos col·lectius*, trasbalsant la qualitat de vida dels ciutadans més desfavorits, però en canvi el Codi Penal passa a penalitzar les ocupacions pacífiques d'immobles abandonats, amb els conseqüents efectes estigmatitzants i criminalitzadors pels designats com a responsables del problema, els okupes.

Segons dades facilitades per l'"*Instituto Nacional de Estadística*", a Catalunya hi ha uns 314.922 (un 11'6%) immobles deshabitats, incloent-hi els gran nombre d'habitatges adquirits amb intensions especulatives. Davant d'aquesta xifra trobem el total de 145 cases okupades¹⁹⁹, que suposa només un 0'046 de les que estan abandonades²⁰⁰. ¿Perquè no es considera que el problema són els 314.922 immobles abandonats, i no els 145 okupats? ¿Perquè no es consideren també subjectes del problema els especuladors? De fet, no sols no se'ls designa com a responsables de la situació, sinó que a més se'ls hi ofereix la màxima protecció de la que pot disposar el legislador: la protecció penal. En aquest cas, es tutela l'immoble abandonat i en desús (bé jurídic protegit per la norma penal), independentment no només de la funció social que haurien de tenir, sinó del possible interès del propi

¹⁹⁷ Així per exemple prestacions com guarderies, consultes mèdiques, alfabetització, assessoria jurídica, i una de les més estables, la dels menjadors populars. Un dels exemples més antics d'okupació social a Catalunya és el Casal Infantil i Juvenil Marianao, que neix el 1976 a Sant Boi de Llobregat per promoure projectes socio-educatius per als infants i els joves, incidint especialment en col·lectius de risc. O també el de la Vakeria de l'Hospitalet de Llobregat, ara desallotjat, però amb cinc anys d'intens desenvolupament d'activitats d'interès social. Aquest model també coincideix amb el dels "gatzetxes" bascos. A diferència d'altres grups "okupes" europeus, més preocupats pel real·lotjament d'edificis abandonats per convertir-los en habitatges, tan a Catalunya com al País Basc, la majoria d'immobles abandonats són transformats en centres socials, on es realitzen tot tipus d'activitats culturals i socials.

¹⁹⁸ Això implica que pels poders públics l'okupació d'habitatges abandonats és un problema social, però no que estiguin descurats i indefinidament buits, encara que degradin el centre urbà, encara que amenacin en desballestar-se, encara que siguin un focus de petita delinqüència i encara que siguin centre d'operacions especulatives.

¹⁹⁹ Segons un informe confeccionat per la Policia Autònoma-Mossos d'Esquadra, a Catalunya hi ha 145 cases okupades, de les quals 68 ho són pròpiament per okupes i estan habitades per 402 joves. Segons fonts de la Guardia Urbana de l'Ajuntament de Barcelona, a la ciutat hi han 286 joves que okupen 37 immobles, d'un total de 741 ocupants il·legals de 102 immobles. Pel que de l'investigació municipal es desprèn que els immobles okupats (segons la seva classificació) representa només la tercera part dels ocupants il·legals totals. ¿Perquè el desigual tracte entre uns i altres si l'il·legalitat aparenta ser la mateixa?

²⁰⁰ A Barcelona el parc immobiliari desocupat està format per 70.322 immobles (segons dades del cens del Patronat Municipal de l'Habitatge de 1991), dels quals n'hi han 100 ocupats il·legalment (37 pels okupes), el que representa un 0'14% (0'04% si només calculem els que es consideren ocupats pel col·lectiu okupa).

interessat²⁰¹, en detriment del bé jurídic afectat per la pena: la llibertat. Així si per una banda tenim una sobrevaloració del dret a la propietat, que s'absolutitza esdevenint un dret pràcticament il·limitat, per l'altre tenim una desvalorització del dret de l'habitatge i del valor de la llibertat, amenaçat per la pena que imposa el delictes. Mentre uns, en la seva lluita política, hi arriuen la seva llibertat, ja que poden ser detinguts, jutjats, condemnats i empresonats (sense mencionar la repressió policíaca), els altres, hi surten beneficiats, ja que reben l'auxili de les autoritats públiques en les seves pràctiques negligents i interessades.

No només no "*es promouen les condicions necessàries*" - condicions pel desenvolupament de les quals el Codi Penal no seria el millor text normatiu, encara que sempre es podrien penalitzar certes pràctiques especulatives negligents- per fer efectiu el dret a l'habitatge (art. 47 C.E.) sinó que a més, una divergència que legalment havia trobat la seva resolució en el procediment civil, passa a trobar-la en l'àmbit penal.

Els poders públics davant la "*problemàtica okupa*" podien haver estudiat models de solució política o social ja emprats a altres països europeus i les seves possibles aplicacions en els diferents àmbits d'actuació del sistema polític espanyol: autonòmics, estatals, i sobretot locals. També podien haver estudiat les diferents formes en que el dret comparat a nivell europeu planteja i resol el conflicte des de l'àmbit estrictament jurídic²⁰².

Però malgrat la infinitud de mecanismes legals dels que podien valer-se per possibilitar una resposta integradora i respectuosa amb els principis i drets constitucionals, sense necessitat de torbar tota l'estructura de l'ordenament jurídic, els poders públics només van fer intervenir el mitjà més lesiu i costos que tenien al seu abast, apostant per un "*model de plena exclusió*", i una política criminal d'enfrontament i repressió, de caràcter totalitari.

Així és com la intervenció penal no només no suposarà un major aixopluc *d'exercicis abusius i antisocials* de la propietat privada (transgredint articles com l' 1.1, 17, 33 i 47 en relació al 9.2 de la Constitució espanyola), sinó que a més crearà un nou marc repressiu que hipotecarà profundament el paper i les coordenades de funcionament de l'ordenament jurídic en l'estructuració de les relacions socials, amb perilloses conseqüències legals per la societat civil en general, i pel col·lectiu okupa, en particular.

D) CONSEQÜÈNCIES LEGALS I SOCIALS DE LA CRIMINALITZACIÓ:

Aquest nou marc repressiu confirmarà el malencert de les expectatives de que el nou Codi Penal esdevingués un instrument progressista de regulació dels "*principis i valors bàsics de la convivència*" (v. Exposició de Motius)²⁰³. Un Codi Penal nou, sobretot "*el Codi de la democràcia*".

²⁰¹ En el tipus penal de l'art. 245.2 no es protegeix la significació o la funció que l'immoble pugui tenir en la vida de la persona que ostenta la seva propietat (aquest és el bé jurídic d'un altre tipus penal: l'"*assetjament de llar*"), sinó únicament la possibilitat que té el propietari de mantenir l'immoble tancat i en les condicions que vulgui. En aquest sentit ens podem preguntar: ¿Quina conducta mereix més repulsa social? La d'una persona que deixa el seu immoble en un estat d'abandó i ruïna o la de les persones que el netegen, restauren i li otorguen la *funció social* malgastada?

²⁰² L'experiència dels països del nostre entorn occidental hauria de servir per endagar el procés de descriminalització de l'ocupació que faciliti un nivell de normalització del conflicte equiparable al seu.

²⁰³ Aquesta va ser l'opinió generalitzada de les "*Jornades sobre el nou Codi Penal*" organitzades per la Comissió de Cultura del Col·legi d'Advocats, que van tenir lloc entre els dies 13 i 16 de maig de 1996 (veure Bergalli Roberto, "*Estratègies de control social y reforma penal*", N° 127 de Món Jurídic)

sempre ha de guiar-se pel *principi d'intervenció mínima*, en un procés discriminador i desregulador, i només actuar quan no hi hagi més remei, es a dir, després del fracàs de qualsevol altre mitjà de protecció. Però el cert, és que en el nou Codi Penal de 1995 el *principi d'intervenció mínima* queda tan sols en el pla simbòlic (s'introdueixen més de 30 nous delictes, i pràcticament no en desapareix cap, excepte algun com el xec al descobert i l'usura, els subjectes actius dels quals no pertanyen precisament a les classes subalternes), i es reafirmen estratègies ideològiques reaccionaries del Dret Penal clàssic²⁰⁴, tal com s'evidencia en la nova resposta criminalitzadora a conductes com les dels insubmissos i els okupes (per no mencionar la d'aquelles antigues, que es mantenen: insubmissió electoral, aportament, eutanàsia, etc.), que en cap cas obeeix a exigències o requeriments socials.

El Dret Penal ha d'estar únicament al servei d'un marc mínim de convivència, per això sempre s'ha considerat bàsic allunyar d'ell tots aquells conflictes que poden trobar les seves vies de solució fora del mateix, sobretot si existeix la possibilitat d'avaluar una tutela suficient amb altres instruments jurídics no penals²⁰⁵.

Així és com la doctrina i la jurisprudència més recent considera que aquesta penalització és una política errònia, entre altres motius, per innecessària, ja que en l'ordenament civil hi han previstos mecanismes més que suficients per recuperar la possessió, i per altre banda xoca amb les normes que configuren la institució de la possessió com una forma d'adquirir i perdre la propietat. De fet, la nova figura penal és reconeguda civilment (art.438 i 1959 del Codi Civil) com un mitjà per adquirir la propietat d'habitatge sota certes condicions, de tal forma que podem trobar-nos amb el fet paradoxal i inèdit que l'ordenament civil ofereixi protecció i descriu situacions i comportaments delictius. En aquesta mateixa inquietant conjuntura també es troben múltiples situacions que prèviament han sigut contractuals, però que posteriorment han deixat de ser-ho²⁰⁶.

Així doncs, podem dir que el nou delictes esdevé un fre a la pretensió d'adaptar les disposicions penals a la forma-Estat social, i sembla sostenir-se més en una orientació antidemocràtica de *control social* (el *model estructural-funcionalista* de T.Parsons²⁰⁷) generada per la necessitat d'imposar el model d'una societat harmònica i homogènia, en equilibri i consens. Delictes com el d'usurpació servirien, sota aquesta visió, per conservar uniforme i ferma la consciència social, i evitar dissensions que qüestionin l'escala de valors predominant en un moment de fort procés de *dualització social* i *concentració econòmica*, on s'amplien les injustícies i desequilibris socials (diferència essencial amb el model de T.Parsons). De fet, quan més desigual és una societat, més es requereix un fort sistema de repressió i de control social de la "*desviació*", com el que es realitza a través del nou Codi Penal²⁰⁸.

²⁰⁴ Veure "Un Código póstumo": Manifest firmat per una seixantena de juristes, encapçalats per Fernando Álvarez Uría (Viento Sur, N°27, Septiembre 1996), reproduït a El País, 8 de juny de 1996.

²⁰⁵ Veure per tots Mir Puig, S. Funció de la pena i teoria del delictes a l'Estat social, democràtic i de dret. Barcelona, 1982.

²⁰⁶ Així, precaristes que estan en una simple situació de fet, arrendataris, usufructuaris, o el pastor que deixa que el seu remat pasturi en una finca aliena. Totes aquestes conductes, que fins ara trobaven la seva solució en la via civil, poden ser incriminades amb el nou tipus penal, susceptible de ser utilitzat per una de les parts en conflicte com a arma estratègica per forçar solucions de la seva conveniència, amb l'amenaça de la presó (veure Baza de la Fuente, L. "El delito de usurpación no violenta en los Proyectos de Código Penal de 1992 i 1994" en C.P.C. N° 57, EDESA, 1995).

²⁰⁷ Veure Parsons, T., "The Structure of Social Action", The Free Press, New York, 1937.

²⁰⁸ Zulueta, Endika, es manifesta en aquest sentit a les Jornades d'estudi del Nou Codi Penal, Madrid, 22 de maig de 1996. Madrid: "El Derecho Penal queda convertido en un importante instrumento de producción y reproducción, de las relaciones de desigualdad, de conservación de la escala social vertical y de las

Aquesta orientació possibilita pensar que la intervenció penal no pretén protegir un suposat exercici del dret a la propietat afectat ("*funció aparent*" del delictes), sinó l'imaginari i el sistema de valors que sostenen l'ordre socio-econòmic que es consideraria amenaçat pels joves ("*funció latent*" del delictes), que més que apropiat-se d'un bé aliè pretenen dur a terme una crítica a un determinat ordre-econòmic que se'ls imposa com a propi²⁰⁹, manllevant subterfugiament la configuració social que la propietat privada ostentava en el context d'un Estat social, democràtic i dret -com al reconegut a la Constitució (art. 1.1)-, que ja havia superat l'òrbita de l'estat liberal de dret.

El delictes, en aquest sentit, tindria una funció plenament política, de persecució penal d'aquells que s'aparten de valors i pautes de comportament social. En la seva base hi hauria segurament la indignació moral d'interessos professionals de certs grups dominants que trobarien en la figura penal de l'"*usurpació*" una forma de presentar com universals o generals els seus interessos particulars, i imposar coactivament determinades conductes polítiques o morals.

De fet, aquesta explicació és perfectament congruent amb la posició sostinguda per alguns fiscals com la M.Luisa García de Eulate, que aposta per actuar amb la màxima contundència i repressió contra els okupes "*cada vez más alarmantemente frecuentes, en especial en zonas urbanas*"²¹⁰. També s'adequa a la posició de la Delegada de Govern, Júlia García Valdecasas, d'alguns Caps Superiors de Policia, d'alguns dirigents polítics del Partit Popular i Convergència i Unió, així com d'editorials d'alguns diaris com l'A.B.C.²¹¹

Aquesta visió criminalitzadora patentitzarà una forma de definir típicament a un grup social, compost per la joventut més contestatària, que no sols s'emprarà per deslegitimar, discriminar i estigmatitzar socialment als seus membres²¹² i als seus familiars²¹³, sinó que també per poder-los detenir i

relaciones de subordinación y explotación de una clase sobre otra".

²⁰⁹ Es evident que els okupes qüestionen *significacions imaginaries centrals* del sistema capitalista, com la propietat, la disciplina, la jerarquia, etc. i al mateix temps tracten de *pensar, viure, experimentar i fer política* d'una altra forma. I segurament són aquestes noves formes de vida el que es pretén erradicar penalment. Un exemple prou il·lustratiu de la importància del valor cultural i ideològic de la *simbologia* de la propietat privada en la persecució penal dels okupes és el del poble de Sase. Mentre el Govern aragonès feia crides desesperades, sense gaire èxit malgrat les ajudes econòmiques, a repoblar les zones deshabitades del nord d'Osca dels Pirineus aragonesos, per l'altra banda desallotjava a un col·lectiu anomenat Colores, que des del 1996 rehabilitava i vivia en un poble absolutament abandonat i de difícil accés d'Osca. En el poble hi vivien unes vuitanta persones, entre elles varies famílies, però ni això ni les nombroses mostres de suport de diferents organitzacions civils, van evitar un aparatós desallotjament, amb un desplegament de recursos i efectius policíacs inaudit.

²¹⁰ Veure el seu recurs d'apel·lació contra la sentència de 22 de desembre de 1997 que absol els okupes que ocuparen unes hores un immoble abandonat del c/Regomir, propietat de l'Ajuntament de Barcelona

²¹¹ Ja un editorial de setembre de 1994 del diària considerava que els okupes eren "*jóvenes y violentos, desocupados laborales y delincuentes activos que imponen su ley de inhibición frente a la revelación vecinal y ciudadana. Son pequeñas hordas desarraigadas que arrasan y allanan propiedades ajenas.*"

²¹² Un exemple recent, seria el que es realitza en algunes Comissaries de Barcelona, quan inclouen membres de l'Assemblea d'okupes entre les fotografies de delinqüents habituals que es mostren als denunciants de qualsevol possible delictes. Per no mencionar agressions policíiques més enutjoses que també s'hi produeixen, com maltractaments i tractes vexatoris (així per exemple, la pràctica habitual de les inspeccions corporals als okupes). Sobre les conseqüències dels processos de discriminació i estigmatització en un grup social veure R.K. Merton. "Insiders and Outsiders" en R.K. Merton i col., *Varieties of Political Expression in Sociology*, Chicago Press, Chicago, 1970).

²¹³ Podríem citar la càrrega arbitrària i indiscriminada davant les portes dels Jutjats de Barcelona, al Passeig

processar en qualsevol moment. Així el Codi Penal genera nous *efectes criminògens* i es converteix en un mètode més del progressiu fenomen d'"*exclusió social*" i criminalització de la *dissidència marginal* i dels sectors més dèbils de la societat.

Les forces policiaques comencen a manejar mètodes inusuals d'investigació²¹⁴ que restauren estratègies de persecució i repressió policiaques pròpies del franquisme i les seves *Brigades Politico-Socials*²¹⁵, movent-se en un ampli i perillós marge de llibertat d'actuació (veure capítol de la repressió policiaqua a....).

Si en un Estat democràtic de dret la persecució penal d'aquestes conductes apareix com desproporcionat i innecessari, ja que desestructura l'ordenament jurídic i atempta als principis constitucionals que inspiren el Dret Penal, l'assetjament criminalitzador a un moviment reivindicatiu de protesta social que desenvolupa formes alternatives de participació política i planteja alternatives a l'actual ordre socio-econòmic, és del tot intolerable²¹⁶, per representar una opció político-criminal de caràcter totalitari, que atempta als valors i als fins més elementals d'una societat democràtica. En aquest sentit el nou Codi Penal només és equiparable al Codi feixista de 1928, quan el sistema dictatorial del General Primo de Rivera inclou el delictes, no sense polèmica doctrinal, en l'art. 709, amb la finalitat principal d'evitar "*la fuerza difusiva y de contagio*" de les idees comunistes i anarquistes²¹⁷.

Se suposa que no fa falta que recordem que en un sistema democràtic hem de tenir clar que persones que discrepen amb el sistema jurídic vigent (o una part d'ell), així com els valors sobre els que es sosté, no haurien de ser perseguits criminalment. Les seves reivindicacions haurien de ser respectades (al menys des del punt de vista penal) per un règim que es vol democràtic, i que té com un dels seus principis legitimadors el "*pluralisme polític*" (art.1 C.E.).

Lluís Companys, contra els advocats, amics i familiars que es trobaven esperant la sortida en llibertat d'uns detinguts el dia anterior, amb un balanç de 40 ferits de diferent consideració (cap policia). Aquests fets i altres, són els que motiven als pares i mares dels okupes a agrupar-se en associacions, com a Madrid i Barcelona, per tal de denunciar i actuar penalment contra aquestes agressions, que en la pràctica majoria dels casos els fiscals mai investiguen.

²¹⁴ Així és usual la utilització de mètodes insòlits d'investigació policiaqua, com en el cas de les diligències prèvies del Cine Princesa instruïdes en el Jutjat 23 d'Instrucció de Barcelona, on hi consten uns atestats policiaques de més de cinc-cents pàgines, quatre cintes de vídeo i prop de setanta fotografies dels "*habituals*" (i alguns "*ocasionals*") del centre, en la que els mossos d'esquadra fotografien, identifiquen i descriuen les activitats quotidianes de les persones que entren i surten de l'immoble, amb informacions tan concretes com les tendències polítiques i estètiques de més d'una trentena de persones. Aquest és un dels casos dels nous mètodes d'investigació policiaqua, però s'han poden citar molts altres: seguiments personals, escoltes, infiltracions i espionatges policiaques en les assemblees (aquest és el cas d' Àngel Grandes Herrero, un agent dels serveis secrets infiltrat a l'Assemblea d'okupes de Barcelona, segons El Triangle, 3 de juny de 1998, pág.5), detencions il·legals per replegar informació (aquest és el cas de la detenció de Jorge Bolancel a la Comissaria de Cornellà, trobat mort el dia següent en la via del tren), etc. De fet, es constitueix una Brigada Especial, afecta a la Comissaria de la Verneda, encarregada d'investigar el col·lectiu.

²¹⁵ El magistrat, Carlos González Zorilla, del Jutjat Penal núm. 4 de Barcelona, diu en una sentència que absol a uns okupes, que l'informe policiaqua criminalitza al moviment reivindicatiu, i "*parece redactado más por la afortunadamente extinta brigada político-social que por un cuerpo policial perteneciente a un Estado de derecho*".

²¹⁶ Així veure Queralt, J.J Derecho Penal español. Parte especial. Bosch, Barcelona, 1996, p. 333.

²¹⁷ Aquestes raons es poden contrastar en un treball doctrinal publicat quan la Comissió confeccionava el Projecte, i citat per Jaramillo García, que descriu la situació socio-política del moment (Jaramillo García, A. Novísimo Código penal.. Comentado y cotejado con el de 1870. Tomo II. Salamanca, 1928).

EL RESPOSTA SOCIAL A LA CRIMINALITZACIÓ: APARICIÓ D'UN NOU MOVIMENT SOCIAL

De tot el que hem dit, podem concloure que "*el problema dels okupes*", amb un nivell inicial de problemàtica social relativament irrellevant, es passa a sobrevalorar, convertint-lo amb un problema d'importància molt més enllà de les conseqüències que se'n poden derivar pels propietaris afectats, i la preocupació que els hi pot provocar a tots aquells subjectes directament implicats en la situació creada pels okupes. Les conseqüències sobre els subjectes directament implicats, i la població afectada en general, per la preocupació que provoquen els més de 100 desallotjaments des de l'aprovació del nou Codi Penal i les accions de les persones que es mobilitzen crearà una certa alarma social i conflictivitat social, inexistent fins al moment²¹⁸, que vindrà a reforçar l'idea d'inutilitat, inèficàcia i deslegitimada de l'intervenció penal.

Aquesta preocupació social jugarà un paper clau per difondre "*marcs d'injustícia*"²¹⁹ que suscitaran un *nou moviment social de protesta* que reforçarà la legitimitat del *dret a okupar* espais abandonats. A la vegada que s'incrementarà el procés de repressió i de "*terror penal*", també augmentaran les manifestacions de solidaritat: sentades, manifestacions, recollides de signatures i autoinculpacions, manifestos, campanyes de suport, etc.

L'experiència històrica ja havia fet palès recentment, amb el *moviment antimilitarista*, que la criminalització d'aquest tipus de conductes, amb motivacions polítiques o ètiques²²⁰, acostuma a fracassar estrepitosament, i lluny d'assolir els seus *efectes preventius*, reforça la intensitat de la solidaritat del propi grup amenaçat i genera moviments de protesta i desobediència civil que sobrepassen al propi Estat²²¹.

²¹⁸ En aquest sentit, la mediatització pels mitjans de comunicació de masses en la definició de la problemàtica ha sigut cabdal. Així és com podem ressaltar el fet de que durant el procés en que el problema social es converteix en notícia, destaquen els elements que fan més referència a les qüestions de la violència que pugui generar la "*problemàtica okupa*", que a la pròpia problemàtica en si. Sobre la construcció dels esdeveniments *socials* en *esdeveniments periodístics*, i les seves conseqüències veure Wolf, M.: "*Los efectos sociales de los media*", Paidós, Barcelona, 1992.

²¹⁹ Els "*marcs d'injustícia*" tenen un paper fonamental en la formació dels moviments (Turner, R.: "The Theme of Contemporary Social Movements", *British Journal of Sociology*, núm. 290, 1969).

²²⁰ La Ciència Penal els ha qualificat de "*delinqüència per convicció*" (veure Tamarit Sumalla, J.M. *La libertad ideológica en el Derecho Penal*, P.P.U. Barcelona, 1989). Al respecte de les ocupacions d'habitatges senyala Hoerster: "...*el que distingeix a aquestes accions dels delictes tradicionals és, generalment, el fet de que els que les realitzen consideren expressament que la seva acció, malgrat ser il·legal, està permesa i fins i tot ordenada, des del punt de vista de la moral*" (Hoerster, N.: *Obligación moral y obediencia jurídica*, UnamDianoia, 1976. Trad. E. Garzón Valdés.)

²²¹ Així, es pot considerar que el moviment d'insubmissió va ser el moviment social de desobediència civil més important de l'història de l'Estat espanyol des de la transició, i va portar al Govern primer a mudar d'estratègia i després ha anunciar la professionalització de l'exèrcit. Per una visió de conjunt del moviment antimilitarista veure Herrero Brasas, J.A. "Poder, retórica, e insumisión", Hiru, Hondarribia y Sampedro, V.: "*Nuevos movimientos sociales, agendas políticas e informativas. El caso de la objeción de conciencia*", Instituto Juan March, Madrid, 1996.

Per això, en el cas del *fet okupa*, la repressió, lluny d'acabar amb les ocupacions, ha generat en l'opinió pública una reacció de solidaritat com mai havia existit fins el moment, i ha reforçat un moviment social de protesta com a *referent organitzatiu i vivencial* d'una part important de la joventut. Així després de l'espectacular desallotjament del Cine Princesa, quan al dia següent els okupes havien convertit el cas en la seva arma principal de difusió i ampliació del moviment, es va demostrar que la intervenció penal no sols era poc efectiva sinó també reafirmadora de l'actitud d'aquest col·lectiu (d'acord amb el que han manifestat reiteradament: "*la repressió no es la solució*"; "*a un desallotjament, un altre okupació*").

A més de la mobilització dels propis interessats, i dels seus potencials seguidors, cada cop més nombrosos, a la resposta social, encapçalada pels veïns i familiars, s'hi ha d'agregar la de nombroses entitats de la societat civil catalana²²². Un bon exemple del coixi social del col·lectiu el trobem en un festival reivindicatiu que es celebra el 14 de març al Mercat del Born de 1997, amb més de 7.000 assistents, i en la manifestació del 21 de març de 1998 a Barcelona, amb més de 10.000 manifestants.

Mentre amplis sectors socials es mobilitzen mostrant la seva solidaritat amb la "*lluita okupa*" i el seu rebuig a la seva criminalització, en el debat estrictament jurídic, associacions de jutges i juristes reclamen la seva despenalització²²³. Aquesta serà la forma en que la resposta social també traspasarà el llindar de les portes dels Jutjats, quan molts jutges s'encoratgen a estudiar les implicacions legals del nou delictes i a interpretar-l'ho d'acord amb les exigències d'un Estat democràtic de dret²²⁴. I així es començaren a dictar les primeres sentències absolutòries, en que en molts casos, s'inclouen crítiques punyents als poders públics²²⁵.

Certament el desvetllament del problema pels seus protagonistes suposa un important salt qualitatiu en el procés d'evolució del problema, ja que comença a ser-ho també per altres membres de la societat i, especialment, per als causants, els beneficiaris i/o als responsables de la seva solució, pel grau d'incertesa, desafiament i solidaritat de *l'acció col·lectiva*. En aquest context, en que adquireix rellevància pública l'escalada d'*okupacions-desallotjaments*, el problema es fa visible, es a dir, conegut i re-conegut per altres sectors socials, i apareix una oportunitat única de reinterrogació d'una sèrie de inèrcies socials, i de *re-definició social*, que pot desmotllar les diferents característiques de la definició: dimensió i importància del problema, els factors causals i col·laterals, perspectives de l'evolució, solucions possibles, etc. En aquest sentit, també apareix una oportunitat única de considerar el *dissens polític* que ofereix el col·lectiu okupa com una mostra d'un nou exercici social

²²² Així al març de 1997 la FAVB presenta a la Delegada del Govern, un manifest de suport al col·lectiu okupa, firmat per més d'un centenar d'entitats ciutadanes, entre les que figuren sindicats com CCOO i CGT i col·lectius i partits polítics com Els Verds, Iniciativa per Catalunya i Esquerra Republicana. Segons un estudi elaborat pel propi Ajuntament de Barcelona, el 64% dels barcelonesos manifesta la seva simpatia amb les reivindicacions del moviment okupa (Eco, 14 de març de 1997).

²²³ Jueces para la Democracia va aprovar el 8 de Novembre de 1996 en el Congrés de Santander un manifest sol·licitant la despenalització de l'ocupació. Així mateix, la majoria de la doctrina penalista ha criticat la criminalització d'aquestes conductes (veure per tots, Baucells, Joan: "La ocupación de inmuebles en el Código Penal" d'aquest mateix llibre, i Queralt, J.J. "Derecho Penal español", cit.)

²²⁴ Veure la resolució del jutge Enrique Molina Villalba del Jutjat nº1 d'Instrucció de Santa Coloma de Gramanet, on s'interpreta el delictes d'acord amb els principis constitucionals, que inicia el nou gir en la judicatura i que ha servit de fonament a tots els juristes.

²²⁵ Així, per exemple, en la sentència de 22 de desembre de 1997, la Jutge Araceli Aiguaviva critica durament l'actuació de l'Ajuntament de Barcelona en el desallotjament d'un local municipal al carrer Regomir.

de *desobediència civil*, reforçat en la seva legitimitat per la seva criminalització injustificada i injusta.

F/ REFORÇAMENT DE LA LEGITIMITAT DEL DISSENS OKUPA

De tot el que hem dit fins ara sobre les conseqüències legals i socials de la criminalització del *fet okupa* (apartats D i E), considerem que podem concloure que la *funció representativa* de la política de les administracions públiques fracassa doblement davant dels reptes que afecten els interessos i demandes dels ciutadans. En primer terme fracassa en la resolució de les problemàtiques socials en que la protesta dels okupes incideix (apartat B), i en segon lloc fracassa d'una forma més severa en la resposta a aquesta *protesta okupa* (apartat C).

Aquest doble fracàs es concreta en dues qüestions politico-normatives interrelacionades mútuament: la *crisi de representació política dels interessos generals* (1) i la *crisi de legitimitat i deliberació democràtica* (2).

(1) Parlem de *crisi de representació política dels interessos socials* quan es considera que els *interessos generals* són suplantats per *interessos particulars* dominants en l'acció política²²⁶. En un context de distanciament creixent entre l'Estat de partits i la majoria de la societat civil que sols es consultada en els comicis electorals, degudament mediatitzats pels grans creadors de l'opinió pública, podem dir que la forma en que es planteja i es resol el "*problema dels okupes*" és un exemple més de que els partits polítics governants es transformen cada cop més en els *executors directes o indirectes* de poders, que formalment no estan en política, però que influeixen decisivament sobre ella, com autèntics governs privats, en un procés d'ascens del *model corporativista* en detriment del *model pluralista* de la democràcia²²⁷, on les decisions polítiques, econòmiques i socials tenen un origen en sectors que no es troben sotmesos al control democràtic²²⁸.

(2) La gravetat d'aquest fracàs de la *representació dels interessos generals* suposa un debilitament del sistema democràtic, reforçat pel fet que l'aprovació del nou delictes en el Codi Penal no tan sols no és conseqüència d'un debat previ, a nivell social, com s'hauria d'esperar, sinó que a més, tampoc ho és a nivell parlamentari²²⁹. D'entre les més de 1.300 esmenes presentades al Projecte del nou Codi Penal, en les més de 3.000 pàgines de la discussió parlamentaria²³⁰, no apareix cap intervenció ni referència al nou delictes ara qüestionat pels okupes.

²²⁶ Veure Bobbio, N. : "*La ideologia y el poder en crisis*". Ariel, Barcelona, 1986.

²²⁷ Veure Pérez Yruela, M. i Giner, Salvador: "*Corporatismo: El estado de la cuestión*". Revista Española de Investigaciones Sociológicas. Nº 31, 1985 i també del primer autor: "*El corporatismo en España*". Ariel, Barcelona, 1988. L'amença corporativista en el nostre cas es manifesta per la situació de prevalença de les grans immobiliàries, banes, Cameres de la Propietat, etc. respecte al moviment okupa a l'hora d'exercir influència en l'àmbit institucional. Mentre els primers únicament tenen que *representar* interessos, els segons han de *constituir-los en processos d'acció i comunicació col·lectiva*.

²²⁸ ¿Com s'explica sinó el fet de que es sobreprotegeixi penalment la propietat abandonada i desposseïda si és tan sols un *bé de primer ordre* per tan sols un sector minoritari de la societat: immobiliàries, banes...? És evident que aquests interessos i valors no majoritaris no expliquen el fet que s'activin tan grans mesures coactives en la seva defensa, ni la impunitat des de la que actuen en detriment de la *funció social* conferida a la propietat.

²²⁹ En el reconeixement públic d'una llei és condició necessària, no suficient, que s'hagi debatut social i políticament abans de la seva aprovació. Veure Habermas, J.: "*La desobediència civil*". Leviatan, Barcelona, 1983.

²³⁰ Veure el Boletín Oficial de las Cortes Generales, Serie A, nº77-6 de sis març de 1995.

Aquest context de *falta de democràcia deliberativa i de debat*²³¹, juntament amb la manca de sensibilitat per part dels poders públics a l'hora de tenir en consideració les opinions dels afectats, és una de les causes de la poca capacitat per analitzar i resoldre els problemes que, com aquest, genera la societat, i una de les conseqüències de la percepció de *falta de legitimitat* de certes decisions, com la criminalització del *fet okupa*.

La *decadència dels processos de deliberació pública*, converteix la necessitat de recuperar la participació ciutadana, en un assumpte que afecta a la pròpia dignitat de l'esfera política. En el nostre cas, en el que la *ficció de la idea de representació*²³², des del punt de vista de la sobirania popular, és escandalosa, es fa evident el reforçament ètic i polític del moviment okupa, així com la legitimitat de les seves accions i mobilitzacions. Per això, el dissens okupa se'ns proposa, més que mai, com un *experiment moralment justificable i legítim*, necessari per modificar la relació de forces i la legalitat vigent²³³.

Les pràctiques jurídiques i polítiques en un Estat pluralista en un marc cada cop més multicultural és un fet summament complex, i no exempt de contradiccions: però aquesta hauria de ser la virtut d'una societat democràtica activa, amb un bon nivell de consulta, debat sobre alternatives i de participació social, ja que en una democràcia consolidada i madura és més important la *dissensió* i el *conflicte*, que el *consens* i la *pau social*.²³⁴

Per això, hauríem de buscar vies més imaginatives i mal-leables, segurament no solucions, per trobar formes de convivència, en que sigui factible, per exemple, obrir espais de vida alternatius sense convertir necessàriament els *dissidents* en *delinqüents*. Entre la *repressió* i la *integració*, hi ha tot un àmbit de possible actuació. En el nostre cas, qualsevol possible resposta a la problemàtica dels okupes hauria de passar ineludiblement per la despenalització de l'ocupació pacífica (recordem que *despenalitzar* no vol dir *legalitzar*) exigida per amplis i destacats sectors de la societat, i tornar a restaurar els principis i drets constitucionalment vulnerats amb la seva criminalització.

²³¹ Veure Habermas: "Tres models de democràcia. Sobre el concepte d'una política deliberativa" Debats n° 39, València, 1992.

²³² Ernesto Garzón Valdés ens ofereix un interessant debat sobre el *dèficit de legitimitat*, des del punt de vista de la sobirania popular, de l'actual *parlamentarisme* (Garzón V., E. "Representación y democracia" en la Revista DOXA-6.)

²³³ Veure Asens, Jaume: "L'okupació com a dissens polític i existencial", L'opinió Republicana, ACER, Barcelona, 1997 (recollit al Recull d'opinions sobre el Moviment okupa del Departament de Cultura, 1998) on s'analitza el "moviment okupa" sota la perspectiva de la desobediència civil, i com a promotor de processos de canvi social, cultural i polític que incideixen d'una forma essencial en els fonaments morals de la democràcia.

²³⁴ Ja Adam Ferguson ho manifestava al 1767 (Ferguson, A.: "Assaig del pensament modern", Edicions 62, Clàssics del pensament modern, Barcelona, 1994) de forma molt semblant, al seu contemporani Thomas Jefferson quan deia, en una carta al seu successor en la Presidència, a propòsit d'uns disturbis, "que algo de rebel·lia aquí i allà és cosa sana, tan necessària pel món polític com les tempestes pel físic" (Jefferson, Th. Autobiografía y otros escritos, Tecnos, 1987, p.436).